Marineforeningen

Sådan oplevede jeg 29. august 1943

24 øjenvidneberetninger

50 ÅR 29.august

August 2018.

I anledningens af 75-årsdagen for Flådens sænkning genudgiver Danmarks Marineforening i samarbejde med DSI fregatten JYLLAND nærværende mindeskrift.

Ansvarshavende: Danmarks Marineforenings Kommunikationsudvalg.
200 ex.

Scanning og tryk: Marineforeningen Tidsskriftet "Under Dannebrog".

Sådan oplevede jeg 29. august 1943

24 øjenvidneberetninger

Indsamlet og redigeret af
MARINEFORENINGEN
1993

Udgivet med støtte af statsministeriet

Indholdsfortegnelse

FORORD 5
INDLEDNING 5
HOLMEN, KØBENHAVN
Mathelev, kaserneskibet FYEN 7
Værnepligtig, kaserneskibet FYEN 8
Værnepligtig, luftværnskompagniet, 1 9
Værnepligtig, luftværnskompagniet, 2 11
Matrosunderkvartermester, minelæggeren LAALAND 12
Mathelev, minelæggeren LOUGEN 13
Radiounderkvartermester, Marinestaben 15
Værnepligtig ordonnans 16

ARTILLERISKIBET »NIELS JUEL« – ISEFJORDEN
Matroselev 17
Mathelev 18
Værnepligtig 19

SKOLEDELINGEN FOR SØKADETTER – STOREBÆLT
Søkadet, inspektionsskibet HVIDBJØRNEN 21
Søkadet, inspektionsskibet INGOLF 23
Værnepligtig, inspektionsskibet INGOLF 24
Værnepligtig, Dampbåd A 25

KALUNDBORG
Værnepligtig, minestrygeren MS 2 26

KORSØR
Værnepligtig, minestrygeren SØLØVEN 29
Værnepligtig, minestrygeren SØRIDDEREN 30
Værnepligtig, kutteren P. 21 32
CB'er, Korsør brandstation 33

FARVANDET SYD FOR SJÆLLAND
Værnepligtig, torpedobåden HAVØRNEN 35
Artillerimath, ministrygeren MS 9 37

ANDET
Matrosunderkvartermester, torpedostationen, Bramsnæsvig 38
Maskinkadet, indkaldt til 1. september 1943 42

Forord

I forbindelse med 50-året for begivenhederne omkring den 29. august 1943 har Marineforeningen udskrevet en prisopgave blandt sine medlemmer.

Opgaven var at beskrive egne oplevelser under titlen *»Sådan oplevede jeg den 29. august 1943«*.

Der indkom 24 øjenvidneberetninger, der er samlet i dette hefte.

Formålet hermed har været – inden den generation, der personligt oplevede de dramatiske begivenheder uddør – at få et materiale, der kan give eftertiden og især ungdommen et indtryk af de forhold, der rådede under besættelsen, og hvordan man som tjenstgørende i Søværnet oplevede de historiske begivenheder den 28.-29. august 1943 på Holmen såvel som ombord på flådens skibe rundt om i landet.

Beretningerne bærer jo nok præg af, at der nu er forløbet et halvt århundrede, og der kan være divergenser m.h.t., hvad der skete dels mellem beretningerne indbyrdes, dels med de hidtil offentliggjorte skildringer.

Marineforeningen har valgt at lade beretningerne aftrykke, i den form de er modtaget uden rettelser, således at de fremstår som de pågældendes umiddelbare erindring af tildragelserne. Dog er der foretaget enkelte beskæringer hvor beretningen går ud over prisopgavens emne.

Offentliggørelsen er kommet i stand i samarbejde med »Samvirket FOLK & FORSVAR« og ved tilskud fra Statsministeriet som en del af temapakken om den 29. august 1943 til brug i skolerne, og det er Marineforeningens håb, at disse skildringer vil medvirke til at give ungdommen et realistisk billede af og en forståelse for dette kapitel i Danmarks nyere historie.

Kurt Flatau
landsnæstformand

Indledning

Hvis man skal have det rette udbytte af at læse de følgende øjenvidneberetninger fra et dramatisk døgn i den danske flådes historie, må man hele tiden huske på, hvordan situationen var i verden og i Danmark på det tidspunkt.

En blodig krig rasede i verden omkring os ikke mindst i luften og på havet, hvor ofrene blandt civile borgere og søfolk var betydelige.

Danmark var fra 9. april 1940 besat af det nazistiske Tysklands Wehrmacht og under kontrol af dets hemmelige politi, det frygtede GESTAPO, der jagtede alle, der ytrede den ringeste kritik af besættelsesmagten. Der udøvedes den strengeste censur og til gengæld, var propagandaen udbredt på det groveste. Illegale blade og hemmelig aflytning af den engelske radio, BBC's danskprogede udsendelser på kortbølge skaffede kun begrænset viden om, hvad der egentlig skete herhjemme og på slagmarkerne.

Regeringen havde den 9. april valgt samarbejdspolitikken, hvad besættelsesmagten udnyttede til en fortsat øget pression, der skabte en stadig dybere kløft mellem landets øvrighed og befolkningen.

Frygten for danske »stikkere« splittede befolkningen, og når dertil kom varemangel, rationering, mørklægning og lejlighedsvise udgangsforbud og razziaer, var der en naturlig baggrund for usikkerhed og angst for fremtiden – for dagen i morgen.

For alle, der tjenstgjorde i Søværnet var perioden fra den tyske besættelse den 9. april til den 29. august 1943 en besynderlig; uvirkelig, men stærkt belastende tid. Forsvaret eksisterede formelt under samarbejdsregeringen, men på besættelsesmagtens præmisser og under strenge restriktioner.

Flådens skibe sejlede stadig og udførte minestrygning i de indre farvande, bevogtningstjeneste og uddannelse, men inden for meget snævre rammer, f.eks. var øvelsesområderne begrænsede til Isefjord, Lunkebugten syd for Fyen og farvandet syd for Sjælland. Forlægning fra det ene område til det andet måtte kun ske efter forud indhentet tilladelse fra besættelsesmagten.

Udleveringen af de seks torpedobåde af DRAGEN-klassen i januar 1941 opleveides som en ydmygelse, der ledte tankerne hen på englændernes bortførelse af flåden i 1807.

Det stod klart for søværnets ledelse, at personellets moral og troværdighed ikke kunne tåle tilsvarende udleveringer f.eks. af de nyeste u-både, og man begyndte at planlægge modtræk over for evt. nye krav.

Blandt personellet blev frustrationen over at skulle gå besættelsesmagtens ærinde specielt ved minestrygningen stadig større, selv om strygning af de tværgående ruter mellem landsdelene også var i dansk interesse.

Som situationen udviklede sig i løbet af sommeren 1943, med stadigt stigende og mere åbenlys modstand i befolkningen mod besættelsesmagten og uvilje mod samarbejdspolitikken, kom det ikke bag på ret mange, da situationen skærpedes yderligere i begyndelsen af august med nye uacceptable tyske krav.

Den voksende spænding oplevedes stærkt blandt søværnets personel, der uden at der iøvrigt blev udsendt nogen information, anede, at kulminationen nærmede sig, og da den kom den 28.-29. august, var den fremherskende følelse nok en befrielse parret med skuffelse og bitterhed over, at regeringen havde beordret, at der ikke måtte ydes modstand mod den tyske overtagelse af forsvarets installationer og materiel.

Det groteske i situationen illustreres måske ved mine personlige oplevelser. Jeg var søløjtnant af 2. grad og gjorde tjeneste på kaserneskibet FYEN som kompagnifører for mathelever på eksercerskole.

Den 28. august var al landlov inddraget, men Søværnets idrætsstævne blev afviklet på Frederiksholm med bl.a. matheleverne som publikum. Der herskede en mærkbar spændt stemning på stadion, hvorfra man kunne observere livlig lastvognstrafik på hovedvejen gennem Holmen. Med mellemrum kunne man se officerer og befalingsmænd, der blev hentet ombord – det var klart, at noget var under opsejling, men kun cheferne vidste besked.

Om aftenen beordredes mandskabet i beskyttelsesrum,

og kl. 19.30 blev jeg kaldt over i kommandobunkeren under batteriet Sixtus, hvor jeg af stabschefen ved flådestationen fik ordre til kl. 20.00 at begive mig ud til den daværende vagtbygning på enden af »Hønsebroen« sammen med en værnepligtig fra Holmens vagtstyrke med skarpladt gevær. Derfra skulle jeg observere evt. aktivitet på Ndr. Toldbod og rapportere tilbage. Dersom der skulle blive sat tyske soldater over til Hønsebroen skulle jeg selvfølgelig ligeledes rapportere, men så iøvrigt ufortøvet trække mig tilbage til Nyholm sammen med den værnepligtige uden at yde modstand.

Det blev lange 4 timer i mørke, kulde og regn uden at der var andet at rapportere end lyden af tung trafik på den anden side af havnen. Der var således god tid til at fundere over, hvordan den kampuddannede og højt motiverede værnepligtige, der gik med fingeren på aftrækkeren, ville reagere, når jeg ved synet af den første fjendtlige soldat sagde »Så går vi hjem!«. Spørgsmålet var jo om han ville skyde mig eller tyskeren først.

Denne situation var karakteristisk for hele forsvaret og for enhver med kommandomæssigt ansvar i Søværnet, for det politiske forbud mod at yde modstand stred mod alt, hvad personellet var uddannet og oplært tid.

Der skete imidlertid intet inden jeg kl. 24.00 blev afløst, og der kom iøvrigt ikke tyskere ind over »Hønsebroen«, da angrebet blev sat ind.

Efter et par timers søvn påklædt i mit lukaf på FYEN, tog tingene fart klokken knapt 4, og da jeg kom på dækket, var artilleriregnskabsføreren i færd med at organisere overbordkastning af samtlige eksercerskolens geværer.

Fra »Elefanten« overværede jeg så det fantastiske bitre, men samtidig befriende skue af eksplosioner og brand i skibene samt »fyrværkeriet«, når ilden nåede håndvåbenammunitionen og fyrværkerisagerne.

Da det hele døde hen mønstrede vi vores kompagnier på »Elefanten« og afmarcherede mod syd mellem Planbygningen og Søværnets Kaserne. Da kolonnens téte nåede frem til Planbygningens sydende, begyndte et inferno af skydning med automatvåben, som det var umuligt at lokalisere. Alle faldt refleksmæssigt ned og søgte dækning bag Planbygningen, men da der under den planløse beskydning heller ikke var sikkert der – en værnepligtig og en mathelev blev dræbt – søgte en del videre bag om kasernen.

Da skydningen ophørte og der faldt mere ro over tropperne, blev kommandoen overtaget af tyskere, medens officererne blev ført ned til chefen for flådestationens kontor, hvor vi i de følgende timer havde megen fornøjelse af at opleve den for den tyske – unægteligt totalt fejlslagne – aktion ansvarlige korvettenkapitän Petersen, der var komplet forvirret og mildt sagt hysterisk, medens stabschefen ved kystflåden kommandørkaptajn Kjølsen med ro og værdighed kontrollerede situationen og blandt andet førte samtaler med det tyske marinehovedkvarter på hotel Phønix, hvorunder han fremsatte meget bestemte krav om behandlingen af personellet og beklagede sig over korvettenkapitän Petersen.

Stemningen blandt de forsamlede søofficerer – heriblandt flere chefer, der havde sænket deres skib, var præget af galgenhumor og en følelse af befrielse eller lettelse over, at – hvad der nu end skulle ske med os – så var den uudholdelige skyggetilværelse slut, og ingen – hverken tyskerne eller de allierede – kunne være i tvivl om, hvor den danske marine stod.

Op ad dagen fik vi lov til at begive os tilbage til kaserneskibet, hvor dagen sluttede med endnu et eksempel på den tyske irritation og forvirring i form af en obergefreiter, der kom løbende højt råbende »Sabotage, sabotage!«. Det viste sig, at nogen havde glemt at lukke for vandet oppe på »gallionen« forude, så der sivede vand ned gennem skibet.

I modsætning til de angribende tyskere, herskede der på dansk sid en bemærkelsesværdig ro og disciplin, selv om situationen kunne være nok så skræmmende og provokerende. Dette synes også at afspejle sig i de øjenvidneberetninger, der præsenteres i det følgende.

V. P. Heise
kommandør

Holmen, København

Mathelev på kaserneskibet FYEN

Lørdag aften (28/8-43) kl. 19 blev vi først rigtig klar over, hvor gal situationen var. Vi havde nok vidst, at der var noget i gære, for al landlov var blevet nægtet i marinen fra torsdag aften. En skare på godt 200 marinere kom dog i land (den aften) til kl. 20. Kl. 19 samlede de sig på Råd-huspladsen og marcherede ud til Holmen, mens de sang mange forbudte sange. Folk gik med dem i tusindvis, og politiet måtte tilkaldes for at jage dem bort. Fredag aften skete det samme. Lørdag aften skete der først rigtig noget. Da vi var klædt i paradeuniform og skulle til at gå i land fik vi at vide, at al landlov for søværnet var nægtet. Chefen for søværnets kaserne havde torsdag aften talt til os og sagt, at hvis vi lavede noget af det, der var sket aftenen før, kunne Flåden miste sin selvstændighed, som den havde haft siden 9. april om end i formindsket grad.

Nå, lørdag eftermiddag gik så med at se et idrætsstævne mellem officianter og kvartermestre. Kl. 16 kom vi hjem til »Fyen«.

Lige da vi var kommet, kom »Hvalrossen« og R.2 (»Markrellen«). De lagde sig ved siden af »Peder Skram«, der lå ved siden af Mastekranen.

Skibene begyndte at fyre kraftigt op, og kl. ca. 19 begyndte de at gøre sig kampklare.

Skibene blev forsynet med krigstorpedoer og kanonerne lavet i stand. Maskinkanonerne blev forsynet med tromler med ammunition. Stemningen var noget trykket, man vidste ikke rigtig, hvad der skulle ske. Man ventede kun på meddelelse om, at officererne skulle interneres, men der kom ingen ordre. Det havde vist været et ret håbløst foretagende at prøve at stikke til Sverige. Tyskerne begyndte nemlig samtidig at røre på sig, deres torpedojagere gik ud og lagde sig i havneindløbet.

Mineskibene »Laaland« »Lougen« gik om i minegraven – vel for at tage miner om bord – eller ligge klar til at stikke af.

»Niels Juel« lå ikke i Flådens leje, men i Isefjord.

Nå, der skete ikke noget, og vi måtte til køjs kl. 21. Mange af os kom noget senere til køjs, for vi ventede hvert øjeblik der skulle ske noget.

Math-eleverne havde samme aften en stroppetur, der bestod i, at de skulle klæde sig om fire gange i løbet af meget kort tid. Dette vakte stor harme på skolen, man sagde:

»Mens Flåden ligger klar til kamp, skal vi fare rundt som gale og klæde os om«.

Mather og officerer, eller jeg må hellere sige hele mandskabet på »Fyen« ville gerne være om bord på de både, der var klar til at stikke af, men der var ikke plads.

Kl. ca. 22 var der ro om bord; men så kl. 22.30 blev vi alle purret ud og fik ordre til hurtigst muligt at begive os over i beskyttelsesrummene, der ligger lige så langt man kan komme ud på Holmen, lige ved siden af Burmeister & Wain, hvilket tit har ængstet os noget, hvis englænderne skulle komme for at bombe. I beskyttelsesrummet gjorde vi os det så behageligt som muligt med det tæppe, vi havde medbragt fra skibet, men pladsen var ikke så god, så vi kunne ikke sove ret meget. De fleste fik ingen søvn.

Vi vidste nok, at nu gik det rigtig løs, vi hørte noget skyderi, da vi gik over til rummene.

Lidt over kl. 4 blev vi varskoet om, at tyskerne var ved at besætte Holmen, og at Flåden skulle sænkes, så vi skulle ikke være bange, når vi hørte drøn. Klokken godt 5.30 blev der sagt, at nu kunne vi godt komme op, for nu havde tyskerne besat Holmen, skibene var blevet sænket.

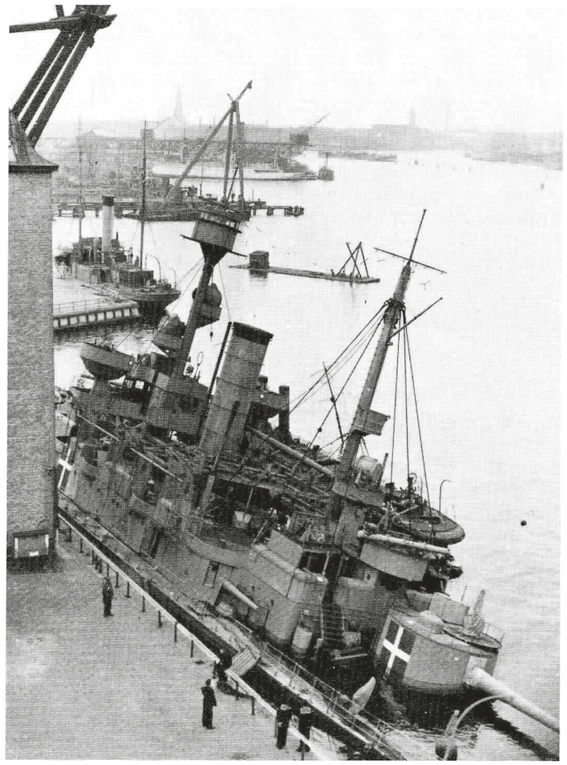

Kystforsvarsskibet PEDER SKRAM, sænket under Nyholm mastekran.

Vi fulgtes så ad over til »Fyen«, hvor der mødte os at syn, man aldrig vil glemme. »Peder Skram« var ved at synke og krængede over til den ene side, M-både var ved at synke og »Henrik Gerner« stod i lys lus.

Vi fik ordre til at gå ind og aflevere tæpper, d.v.s det var kun nogle få fra hver bakke.

Officerer og mandskab havde det sidste døgn været grædefærdige, men om morgenen så de bedrøvede, men dog stolte ud.

Nu begyndte det at regne i stride strømme, vi fik ordre til at gå ned til gymnastiksalen, hvor vi skulle afvæbnes. Idet vi stod til mønstring foran »Fyen« inden afmarchen, kom der nogle biler med tyskere og let feltartilleri bag ved. Vi begyndte afmarchen, men nåede ikke ret langt, så skete det, som de der har været med aldrig vil glemme.

Da vi kom til Planbygningen begyndte en M-båd at skyde på tyskerne. Vi faldt ned i ret god dækning bag Planbygningen; men så begyndte tyskerne at skyde på Arrestbygningen og langs Planbygningen, og da var vort skjul forsvundet. Kuglerne peb om ørene på os, vi lå ikke ret godt bag den bygning, især når man tager i betragtning, at der skulle ligge godt 700 mand i dækning. Jeg lå i en vandpyt med et par centimeter vand. Jeg kan godt sige, at der ikke var en af os der var spor bange eller ængstelig. Så midt under det hele kom der nogle frygtelige skrig fra to, der var truffet. Det var en math-elev og en værnepligtig. Matheleven blev dræbt næsten øjeblikkelig, men den værnepligtige døde kort tid efter. Mathe-

leven hed Ove Kaj Rasmussen. Han var fra Odense og ligger begravet på Bispebjerg Kirkegård. Fællesgravene for faldne den 29. august.

Der blev også ramt nogle officerer, bl.a. Prause der blev såret i hælen og en anden løjtnant, der blev truffet i armen. Vi havde ingen våben under alt dette, for der var givet ordre til, at vi ikke måtte gøre modstand. Alle vore geværer om bord på »Fyen« blev smidt over bord, lige inden tyskerne kom.

Mens vi lå i dækning blev der nogle gange råbt træd an. Vi rejste os for at indtage vore pladser, men så begyndte skydningen igen. Tyskerne skød mod arresten, fordi der var en arrestforvarer der skød på dem. Men tyskerne troede det kom oppe fra fangehullerne, så de begyndte at skyde ind gennem tremmerne til fangerne. (Tyskernes egne projektiler der rikochetterede).

Imidlertid meddelte tyskerne, at der for hvert skud, der blev affyret skulle der skydes fem danske marinere. Så holdt skydningen heldigvis op. Men faren var ikke drevet over med det.

En bombemaskine strøg lavt hent over Holmen. På en »Stuka« kunne vi se bomberne hænge under vingerne, og vi hørte den uhyggelige sirene, når maskinen kom brusende ned over os. Foruden en »Stuka« var der nogle »Juncker 88« og »Messerschmidt«.

Endelig fik vi ordre til at træde an. Vi måtte kønt stikke armene i vejret som andre krigsfanger.

Alt dette skete fra godt kl. 5.30 til 6.30.

Tyskerne gik på begge sider af os med fingeren på aftrækkeren.

Nu marcherede hele Søværnet ned til Personelkontoret, hvor vi måtte aflevere gasmasker, lommeknive, stålhjelme og lædertøj samt eventuelle våben.

Ved Personelkontoret kom drengene fra »Georg Stage« med samt civile arbejdere på Holmen. (Jeg har glemt at skrive, at den kanon, der skød fra M-båden »Søulven« var en 40 mm, og vi kunne se projektilerne, da hvert 10ende er forsynet med en lyssats (Sporkugler)). Efter at have afleveret vore ting, gik vi videre ad Prinsesssegade, hvor folk kastede tobak, æbler og andre gode ting ud af vinduerne. Vi fik ordre til, at vi ikke måtte vente og samle op, hvis vi gjorde det, fik vi en kugle.

Nede ved Bådsmandsstræde gik vi forbi Bådsmandsstrædes Kaserne og videre over Voldene ud til Amagerboulevard, ud ad Vermlundsgade ad Kløvermarksvej til Luftmarinestationen. På hele turen var der ikke ret mange mennesker, men ved vinduerne var der til gengæld mange mennesker. Man må tage i betragtning at det var søndag morgen kl. 7. På hele turen, gik næsten hele Søværnet samlet, jeg vil anslå, der var omkring 4000 mand, det er måske lidt for meget.

Ude på Luftmarinestationen blev vi ført ud på fodboldbanen, hvor vi så blev resten af dagen til kl. 3. Her så vi de store vandflyvemaskiner på meget nært hold. Det værste var, at vi ikke fik spor at spise, og at vi næsten ikke kunne lægge os ned på den gennemvåde jord. Inden længe var vi dog ligegyldige med det, vi var så trætte. Hele tiden, mens vi var der hørte vi knald fra eksplosioner de skød ovre på Amalienborg. Kl. 3 (1500) fik vi at vide, at vi skulle marchere tilbage til Holmen.

Fra kl. 3.30 til kl. 4.30 stod vi til mønstring på pladsen foran »Fyen«.

Nu var »Peder Skram« sunket så dybt den kunne og lå med en hældning på 30-35 grader.

»Hvalrossen« og »Markrellen«, der lå ved siden af, man kunne kun se mastetoppene. Midt ude i bassinet lå »Sø-ulven« M-3. Den var næsten helt forsvundet.

»Henrik Gerner« var totalt vrag.

»Nordkaperen« og »Sælen« var helt ødelagt, de lå ved Orlogsværftet.

Flydedok No 1 var helt sænket, og man kunne lige se en u-båd, der stod i den.

»Najaden« og »Nymfen« var desværre ikke blevet ødelagt spor.

De fleste u-både var sænket; men nogle af de skibe, der lå uden for Holmen havde tyskerne taget.

Kun et par af dem på Holmen var ubeskadiget, men det var kun de mindste.

»Lougen« og »Laaland« lå i minegraven og brændte, da vi kom tilbage.

Også »Lindormen«, »Sixtus«, »Quintus« og enkelte andre blev ødelagt.

Kl. 5 fik vi at vide, at vi skulle skaffe (spise), og der ville blive lavet god mad, så godt man bedst kunne, men der manglede meget, og det var det tyskerne i mellemtiden havde stjålet, for de havde undesøgt Holmen, mens vi var på Luftmarinestationen. Hos kvartermestrene havde de stjålet lædermapper, værdigenstande, ødelagt et Dannebrogsflag og nogle radioer, samt drukket det meste af officerernes øl og snaps.

Nå, vi fik da noget at spise, men da havde vi også undværet mad og drikke i 25 timer.

Nu havde tyskerne overtaget bevogtningen overalt – vi var kun krigsfanger, der håbede at komme hjem en gang i nærmeste fremtid, for at være under tyskernes beskyttelse var jo ikke morsomt.

Vi lavede ikke et slag fra morgenen kl. 7 til om aftenen kl. 21, så fritid havde vi meget af.

I breve skal man ikke skrive for meget, for der bliver taget stikprøver.

I de første dage d. 29., 30. og 31. kunne vi ikke sende breve, men smuglede nogle ud med privatpersoner.

Vi var ikke andet end internerede militærpersoner. Aviser fik vi af og til af privatpersoner.

Dagen var lang, men det var da heldigvis godt vejr, næsten for godt.

Den 2. fik vi meddelelse om, at den værnepligtige, der var skudt gennem ryggen er død, igen en heltedåd fra tyskernes side.

»Nu er der snart ikke mere at skrive, men der kan ske meget nyt hver dag.

Nu kommer der igen en bager, hos hvem vi kan købe brød og is«.

Jørgen Strange Lorenzen
Math-elev
kaserneskibet »Fyen«

Værnepligtig på kaserneskibet FYEN

Spændingen for os soldater på Holmen begyndte den 28. om eftermiddagen, idet al landlov blev inddraget, og cheferne for marinestaben forsøgte at tage til Sverige i en undervandsbåd, hvorefter mineskibene »Lougen« og »Laaland« fulgte efter, idet det var planen at sinke forfølgelsen ved udlæggelse af miner, men dette blev observeret fra tysk side, hvorefter 2 tyske hjælpekrydsere lettede og lagde sig på tværs i havneindløbet, hvorefter man opgav og sivede langsomt tilbage til Holmen, og mineskibene gik til kaj ved søminegraven.

Vi var tre kompagnier værnepligtige og to kompagnier mathelever på kaserneskibet »Fyen« ca. 500 mand.

Mit kompagni havde vagten på »Fyen« om natten og her tog begivenhederne fart ved 3,56 tiden, idet der kom melding om, at tyskerne stod ved værftsbrovagten.

Vi fik ordre til at kaste samtlige geværer i vandet, og vi nåede at få de fleste ud, samtidig begyndte eksplosionerne fra de skibe, som blev sænket, blandt andet mærkede vi særlig fra »Peder Skram« og »Makrellen« og »Hvalrossen«, som lå ved Mastekranen ved siden af »Fyen«; det var ret voldsomme detonationer.

Efterhånden, som begivenhederne udviklede sig, blev vi fra »Fyen« samt de besætninger fra de sænkede skibe samlet i Planbygningen, hvor man ventede på, at overgivelsen skulle finde sted, men der skete det, at en tysk motortorpedobåd gik ind igennem »hønsebroløbet« og begyndte en beskydning ind over Holmen med blandt andet sporprojektiler, der blev samtidig skudt fra en tysk hjælpekrydser, som lå i dok hos B & W, hvorved vi kom i dobbelt ild. Det var ikke særlig morsomt, men man fandt da ud af misforståelsen, desværre faldt 2 mand fra »Fyen« under denne skydning.

Efter alt det her skete fik vi ordre til afmarch. I ca. 2 timer marcherede vi igennem Prinsessegade og Christianshavn til luftmarinestationen, hvor vi var resten af dagen. Natten, som vi lige havde oplevet, var forøvrigt mørk, regnfuld og blæsende, hvilket gjorde hele sceneriet mere dystert.

Om aftenen kom vi tilbage til »Fyen« og blev her interneret, der kom også besætninger fra de sænkede skibe, så vi var ca. 600 mand ombord.

Vi blev holdt interneret i 1½ måned. I den tid fik vi een gang landlov i 10 timer, men i civil klædning og mod højtideligt at love at komme tilbage igen. Vi fik også lov til at få besøg 2 gange i den periode.

Omkring 15. oktober blev det besluttet at sende os hjem. Der var ellers mange rygter om, at vi skulle til Tyskland, men det blev vistnok de danske jøder, man faldt over i stedet for.

Jørgen Rasmussen
værnepligtig
kaserneskibet »Fyen«

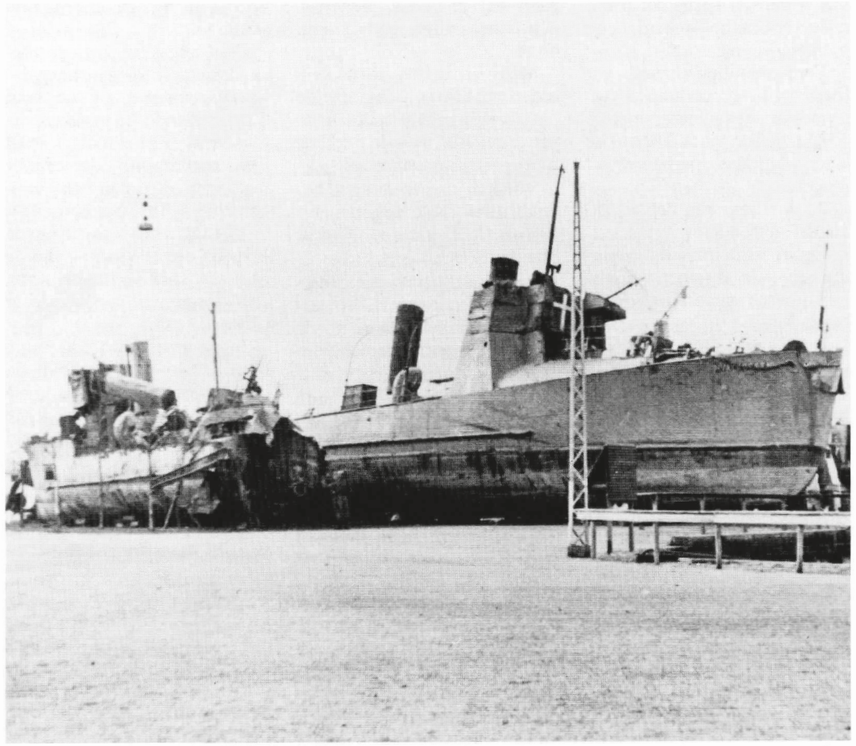

Torpedobådene HVALROSSEN og MAKRELLEN, der blev sprængt på siden af PEDER SKRAM under Nyholm kran. To søsterskibe til MAKRELLEN, NORDKAPEREN og SÆLEN, blev ligeledes sprængt og sænket medens NARHVALEN der ikke var under kommando blev taget ubeskadiget af tyskerne.

Værnepligtig ved Luftværnskompagniet 1

Den 29. august 1943 befandt jeg mig, – som værnepligtig orlogsgast, på Holmen. Dén dag glemmer ingen som var med!

Men for ret at kunne sætte sig ind i, og forstå sammenhængen i de hændelser som jeg vil beskrive, er det vist af betydning med nogle få indledende bemærkninger.

Jeg havde fået indkaldelsesordre til Søværnet og skulle stille på Holmen d. 2. febr. 1943 – (iøvrigt den selvsamme dag som slaget som Stalingrad endte, – og som senere blev betegnet som den dag hvor krigslykken i 2. verdenskrig vendte, til fordel for de allierede).

Vintrene 1942 og 1943 var meget strenge, – og den indledende rekrutskole på kaserneskibet »Fyen« var ret så barsk.

Efter denne skoletid blev jeg udstukket til tjeneste ved det nyligt oprettede »Luftværnskompagni«, som havde til opgave at slukke brande og iøvrigt varetage rednings- og oprydningsarbejde i tilfælde af luftangreb på Holmen. Desuden påhvilede det kompagniet at besætte alle militære vagter, – dels på selve Holmen, – dels på Redanerne.

Vort tjenestested var »Søværnets Kaserne« – »Nordfløjen«.

Året 1943 var en ond tid i Danmark. Vort land var besat af fremmede tropper. Europa stod i flammer.

Når luftværnskompagniets vagtposter stod, om natten, og så ind over det mørklagte København, kunne vi både se og høre eksplosionerne fra modstandsbevægelsens sabotage-aktioner.

Men vi stod bare dér, så temmeligt passive, – og det passede os rigtigt dårligt.

På Holmen gik livet imidlertid sin vante og reglementerede gang, gennem hele vinteren, foråret og sommeren 1943.

Luftværnskompagniets mandskab tog deres vagter som de skulle. Og vi øvede alle de kendte discipliner som hører sig til: Vi havde marchøvelser – geværeksercits – brandøvelser – feltøvelser i Nordsjælland – skydeøvelser på skydebanerne på Amager – roede i travaillerne – svømmede i havnen – trænede på atletikbanen – altsammen almindelig rutine.

Men når vi havde landlov, mærkede vi, at »noget« var under opsejling. København svirrede af rygter.

Og selv om det var strengt forbudt, – ja så lyttede vi naturligvis til den engelske radio BBC fra London.

Om aftenen, den 27. august havde en del landlovsgaster samlet sig i den indre by i København, – og dér var jeg iblandt.

Jeg kan huske, at vi marcherede i samlet trop hjemad mod Værftsbrovagten, – og hele vejen gennem Prinsessegade sang og skrålede vi af fuld hals, engelske og amerikanske sange.

En provokation affødt af indestængt harme over at være tvunget i taberens rolle.

Det var virkeligt ægte patriotiske følelser der her kom til udtryk. Vi ville ikke give op.

Hele dagen, – den 28. august – var som ladet med elektricitet på Holmen. En særegen anspændthed, som slet ikke havde karakter af nervøsitet eller frygt; men som snarere gav sig udslag i en slags forceret væremåde. Vi ventede – som på noget uafvendeligt; men vi ventede i absolut tillid til hinanden. – Vi

var et godt samarbejdet team, officerer-befalingsmænd og menige orlogsgaster.

Vore befalingsmænd var forøvrigt »flyver-underkvartermestre og underkanonerere – betegnelser som sikkert ikke siger nutidens marinere ret meget«.

Al landlov var denne 28. august suspenderet.

Og vi fornemmede en stadig stigende aktivitet ved anløbsbroerne nedenfor Søofficerskolen.

Det lå i luften, at noget usædvanligt var forestående.

Vi gik ikke til køjs, den aften, – vi fik heller ikke ordre til det. Vi fordrev tiden med kortspil (iøvrigt forbudt). Eller man lå på det hårde stengulv i samlingsstuen, med stålhjelmen til hovedpude.

Midt på aftenen hylede luftværnssirenerne, og vi blev beordret til et kommando- og beskyttelsesrum lige ved batteriet Sixtus.

Der sad vi så, og tiden forekom os uendelig lang, ubeskæftigede som vi var. Jeg sad i smug og betragtede mine kammerater. Mange af dem kan jeg genkalde i min erindring – disse 50 år efter.

Unge, stærke og energiske mænd, som jeg følte mig stærkt knyttet til. Endnu kan jeg smile lidt, når jeg kommer til at tænke på de besynderlige øge/kælenavne de havde:

»Gnomen« – »Ghandi« – »Uldhår« – »Jumbo« – »Sheriffen« og mange flere.

Hvor er de mon nu?

Henad morgenstunden hørtes dumpe detonationer og spredt ild fra håndvåben. – Vi, menige orlogsgaster blev ivrige og forlangte at få vore karabiner og rekylgeværer udleveret. Vi ønskede ikke at blive fanget som rotter i en fælde, vi ville ud og bekæmpe fjenden, hvis han da kom.

Men vore mere besindige befalingsmænd fik os dæmpet ned.

Og, så kom meldingen om, at viceadmiral Vedel havde beordret flådens skibe sænket. – Det fik igen »adrenalinet« til at pumpe kraftigt; men lige derefter fik vi ordre til at begive os til vore sluknings-køretøjer.

Min gruppes »brandbil« var »Anker 43« – en aldrende Ford, lastbil med åbent lad. Den havde desværre sin faste plads i den anden ende af Holmen, tæt bag ved Kuglegården, altså mere end 1 km. borte.

Men vi måtte jo afsted, (uden våben) og uden at vide om vi ville møde tyske tropper, som efter sigende rykkede frem over »Kongebroen«.

Vi nåede dog frem i god behold, uden at se noget til tyskerne. Og så gjorde vi klar til brandudrykning.

På den tid havde man imidlertid ikke nogen »walkie-talkie« til rådighed, så vi havde nogle kommunikations-besværligheder.

Vi kørte derfor hen mod »Modelsamlingen« for at afvente nærmere ordrer; men der dukkede så pludselig ud af morgendisen, en tysk kampgruppe.

De blev såmænd lige så overraskede som os, men de åbnede ikke ild, da de hørte råbet: »Feuer-leute« (Brandfolk).

Så, vi var ganske vist sluppet med livet i behold, for en stund i hvert fald; men vi var i fjendens vold, og det var en meget ubehagelig fornemmelse. For vi kunne jo ikke vide hvad der videre kunne hænde.

Det småregnede lidt; men, det var så småt begyndt at lysne.

Tyskerne satte et par mand op på ladet til os, og vi fik besked på at holde os rede til brandslukning.

Jeg kan ikke mere huske hvordan vi gjorde os forståelige, men vi må jo have talt tysk (selv om det slet ikke passede os dengang).

»Anker 43« kørte nu, efter tysk ordre, mod »Søminegraven«. Der lå minelæggerne »Lougen« og »Laaland«, de lå begge halvt sunket i havnebassinet og det brændte fra kommandobroerne.

Tyskerne forlangte nu, at vi skulle gå i gang med slukningsarbejdet. Men det var vi nu ikke alt for villige til. Et koldt karabinløb i nakken er imidlertid en meget effektiv måde til at få folk til at makke ret. Så vi riggede til med slanger og strålerør og begyndte at pumpe vand på »Laaland« (tror jeg). Sort røg væltede op og forringede den i forvejen dårlige sigtbarhed. Og vi ville jo ikke stå alt for nær på. – Et brændende skib, som måske var lastet med miner, er nok ikke det man allerhelst vil være i nærheden af. Men vi skulle jo.

Pludselig kom vi under beskydning. Vi så ganske tydeligt lyssporerne, og de kom tilsyneladende fra et dansk orlogsfartøj. Vi befandt os i det lille mellemrum der var/er mellem »Spanteloftsbygningen« og »Takkelagehusene«. – Vi faldt ned som vi havde lært, og der lå vi så og gjorde os flade som vi kunne, – og det gjorde vore tyske vagter såmænd også.

Ingen af os kom dog noget til. – Beskydningen holdt da også snart inde, og da også brandene i minelæggerne synes at ebbe ud, trak vi os ud af den lidt udsatte position vi var i.

Der var nu heller ikke mere at gøre der. Skibene var (til vor absolutte fryd) udbrændte og ubrugelige for tyskerne.

Vi fik nu ordre til at samle vore grejer sammen igen, og det i en vis fart; (schnell-schnell sagde tyskerne), men de behøvede såmænd ikke at skynde på os, for vi var mere end villige til at forlade dette temmeligt ubehagelige sted.

Så kørte vi over mod »Marsmarken« og til anløbssbroerne på den modsatte side. Der lå depotskibet »Henrik Gerner«. Også hun brændte og der havde tilsyneladende fundet en ildkamp sted. Der holdt i alt fald en tysk ambulance, så der måtte være sårede.

»Anker 43«s besætning var begribeligvis bekymret. Der skete dog ikke yderligere, og ingen gav os ordre til noget som helst. – Jeg mindes ikke, at vi foretog nogen brandslukning på »Henrik Gerner«, – ildebranden havde gjort sit arbejde, så heller ikke dette orlogsfartøj kunne bruges af tyskerne, og det var naturligvis godt set med de danske gasters øjne.

Heller ikke den tyske kommunikation syntes at fungere særligt godt, for intet skete i lang tid. Vi fik tid til at se os lidt omkring. Vi kunne se tyske fly (Stukas?) i luften over os. – Og da vi så over imod »Mastekranen« kunne vi se panserskibet »Peder Skram« ligge halvt under vand med stærk slagside. Jeg tror vi var nogle af de allerførste der så dette dramatiske skue med egne øjne. – Dengang kunne vi jo ikke vide, at dette billede senere skulle gå verden rundt.

På kajen lå der en del grej, som øjensynligt havde været beregnet til udproviantering; blandt andet var der et par flasker vin. – Vi slog halsen over på dem, på kanten af kajen, og drak et par gode slurke hver, det dulmede nerverne en smule, for vi kunne jo slet ikke se hvordan det hele skulle ende.

Nu fik jeg en pludselig indskydelse, jeg tog min spade, tog stålhjelmen af og huggede »Messingankeret med Kronen« af. Emblemet puttede jeg i lommen. Jeg svor, at hvis jeg kom helskindet igennem alt dette, så ville jeg lade dette minde forgylde og forære det til min udkårne.

Og det har jeg virkelig gjort. Når vi ved festlige lejligheder (i marinesammenhæng) er klædt i aftensdress, så bærer min hustru dette minde fra dengang: »Det gyldne anker med kronen over«.

Og jeg må da tilstå, at det er jeg en lille smule stolt af.

Egentlig er jeg ikke klar over hvor lang tid vi var på kajen ved den brændende »Henrik Gerner« , for fornemmelsen af tid har en tilbøjelighed til at forsvinde under sådanne ekstreme forhold.

Men det var sikkert op ad formiddagen før »Anker 43« kørte ud gennem »Kongebrovagten« og ud på »Luftmarinestationen«.

»Luftmarinestationen« var jo også før d. 29. august beslaglagt og besat af tyske tropper.

»Anker 43's« befalingsmand var jo »flyver-underkvarter-mester« – og hans oprindelige tjenestested var netop »Luftmarinestationen«; så det var en ydmygelse der sved, da vore tyske vagter inviterede os på formiddagskaffe i »deres« kantine.

Efter dette beske måltid blev vi gennet ud til det øvrige danske personel. En del (om ikke alle) af det personel der havde befundet sig på Holmen, denne skæbnesvangre morgenstund var nu samlede på »Luftmarinestationen«.

Vi sad i græsset i en stor firkant, og tyske vagtposter pegede på os med deres maskinpistoler. Det var ret så deprimerende.

Vi havde tilladelse til at samtale; men ikke megen lyst.

De fleste af os var både trætte og nervøse; for ingen kunne vide hvad der nu skulle ske med os.

Mon vi blev sendt til Tyskland – måske til en KZ-lejr?

Vi havde jo hørt så meget, og UFA's filmjournaler gjorde jo alt for at fortælle om det uovervindelige »Herrefolk«.

Og hvor var vore officerer?

Alle disse ubesvarede spørgsmål pinte os, denne bitre 29. august.

Det eneste lyspunkt vi kunne få øje på, var den ubestridelige kendsgerning, at flådens skibe var blevet sænkede, så de ikke faldt i hænderne på fjenden.

Men vi kendte ikke omkostningerne i døde og sårede marinere.

At sænkningen af den danske flåde skulle få vidtrækkende følger i storpolitisk sammenhæng, kunne vi, trætte og tilsyneladende slagne orlogsgaster heller ikke vide.

Men netop denne dag blev Danmark først for alvor regnet for tilhørende »de allierede«.

Så det militære nederlag blev vel, – set i det større videre perspektiv – alligevel en sejr for Danmark.

I løbet af dagen – jeg husker ikke længere hvornår – marcherede flådens slagne mænd, under skarp bevogtning af tyske soldater, tilbage til Holmen, som internerede krigsfanger.

På vejen passerede vi de poster, der indtil for ganske få timer siden var betroet »luftværnskompagniet's« folk. Nu stod der tyske vagtposter, – det var ikke spor rart at se.

Men det skal retfærdigvis siges, at der fandt ingen overgreb sted. Alt foregik i god ro og orden.

En mønstring som skal have fundet sted foran Søofficersskolen har jeg ingen klar erindring om.

Hele »Luftværnskompagniet«, også vore officerer, var kommet igennem dagens skærmydsler uden alvorlige (legemlige) skrammer; – og det var vi naturligvis glade for at kunne konstatere.

Vagtposterne – ude omkring på Holmen – var blevet trukket tilbage, på fornuftig vis. Og det skylder vi vore ansvarlige foresatte en stor tak for. Det kunne ellers have udviklet sig til et skrækkeligt blodbad, – og til ingen verdens nytte.

Den primære opgave at forhindre tyskerne i at erhverve sig orlogsfartøjer til den videre krigførelse, var jo løst perfekt.

Vi blev nu (atter) indkvarteret på »Søværnets Kaserne«. Denne gang dog sammen med mange, mange andre orlogsgaster. Så der var sandeligt fuldt hus. Det gav dog ikke anledning til særlige problemer. – Vi var jo – bogstaveligt talt – i samme båd, allesammen.

Midt i alle fortrædelighederne oplevede vi en lille solstrålehistorie:

De ellers så grundige tyskere havde glemt at afbryde en mønttelefon (Sydfløjen, under en trappe). Vi greb naturligvis omgående denne uventede mulighed til at ringe hjem og fortælle, at vi var i live og havde det godt. Endnu kan jeg se for mig; den lange række af mænd, der stod der og ventede på deres tur til at ringe hjem for at berolige deres kære.

Og så endeligt til køjs (og det *var* hængekøjer dengang), denne mindeværdige 29. august 1943.

Tiden som interneret dansk orlogsgast på Holmen var jo en særpræget oplevelse. Der findes, mig bekendt, ikke meget på skrift om denne sære periode i vor flådes historie – og da den tid hører uløseligt sammen med begivenhederne omkring d. 29. august, har jeg tilføjet nogle enkelte bemærkninger om den tid også.

Unge mennesker med kræfter og virketrang bliver rastløse og ulykkelige under sådanne forhold.

Men den militære disciplin stod sin prøve, også under disse vanskelige betingelser. Og der opstod venskaber der holdt livet ud.

At narre tyskerne blev en yndet beskæftigelse. Det var nok en blanding af kedsomhed, gavtyvestreger og ægte patriotisme der fik os til at smugle uniformsgenstande og våben af Holmen, af de særeste kanaler.

Den civile bager, der havde tysk tilladelse til at sælge sit bagværk til os gaster, brugte en trehjulet cykel med en stor kasse. Og det hændte at der var »kontrabande« med ud mellem bagepladerne.

Ja vi fik såmænd selveste postvæsenet til at udsmugle ting og sager der var »organiseret«.

Postbilen var jo forsynet med »posthorn med krone over«, og dette »kongelige« symbol havde den ganske særlige indflydelse på den tyske mentalitet: at denne bil vovede man aldrig at ransage!

Et pudsigt træk – set med danske gaster øjne!

Året 1943 gik sin gang og vi hørte da ind imellem om begivenhederne uden for vor aflukkede verden.

Vi hørte om den stigende bølge af sabotager, og om tyskernes brutale repressalier. – Vi hørte med sorg og afsky om de danske jøders tragiske skæbne. Var det virkeligt blevet levevilkårene i vort fædreland?

Men inden året for alvor gik på hæld, blev vi – helt mirakuløst – hjemsendt. Og vi var forståeligt nok lykkelige. Men 2. verdenskrig var jo langtfra til ende. Endnu mange lidelser ventede forude – endnu mange skulle falde i kampen for friheden – inden den vidunderlige 5. maj endeligt oprandt.

Marinens årgang 1943, fik sin genindkaldelsesordre. – Flåden blev genopbygget.

Og nu er alt det jeg her har beskrevet så længe siden, at de færreste kan huske det. Alligevel bør d. 29. august 1943 aldrig helt glemmes.

Det er en af den danske flådes mærkedage.

Kaj Andresen
Værnepligtig
Luftværnskompagniet

Værnepligtig ved Luftværnskompagniet 2

Jeg var fra 1/4 1943 på Søværnets Kasernes nordfløj, hvor jeg var ved Luftværnskompagniet.

Når jeg skal berette om mine oplevelse den 29. august, husker jeg den efter 50 år stadig. Vi blev kl. 20 kommanderet ned i beskyttelsesrum og var straks klar over der var noget særligt der skulle ske.

Efter ca. 1 time, blev der spurgt om nogen meldte sig frivillig til at gå vagt på Redanerne, og der meldte jeg mig sammen med 9 andre, vi skulle afløse der kl. 12. Vi gik så der 5×2 mand vagt, ved ca. 01 tiden begyndte der så inde på Holmen at ske noget, vi hørte flere eksplosioner og kl. 02 blev der ringet til os at tyskerne var inde på Holmen, og vi måtte ikke hvis de kom til os gøre modstand eller skyde advarselsskud, vores underkanoner, som modtog denne ordre spurgte os hvad vi så skulle gøre.

Vi blev enige om at smide ammunition geværer, radio og hvad vi ellers havde i Kanalen. Derefter gik vi og ventede til kl. ca. 4.30 hvor vi nu kunne se at der imellem træerne kom nogen ned til os. De var meget nervøse, men fik os stillet op på en række og undersøgte os, vi blev så ekskorteret over i en bygning, som jeg mener var Søofficerskolen, vi blev sat ned i kælderen alle 11 mand, og først ved ca. 12 tiden kom der nogle tyskere ned til os, hvorefter vi kom ind på Holmen igen og gik til kasernen, hvor vi var interneret i 5 uger inden vi blev sendt hjem.

Carl Edvard Hansen
Værnepligtig
Luftværnskompagniet

Mineléggerne LOUGEN og LAALAND sænket i søminegraven

Matrosunderkvartermester, minelæggeren LAALAND

For at man kan danne sig et realistisk billede af de begivenheder, der fandt sted på Holmen hin 29. august 1943, hvortil jeg som øjenvidne var deltager, vil jeg kort opridse årsagerne til dette drama.

På grund af den tiltagende sabotage, folkestrejkerne og det stadigt mere spændte forhold, befolkningen og besættelsesmagten imellem, fremsatte den tyske befuldmægtigede en række restriktive krav til den danske regering, bl.a. indførelse af dødsstraf for sabotører, tysk pressecensur og indførelse af særdomstole m.v. – Samarbejdsregeringen afviste dette ultimatum og general Hanneken truede nu med at overtage al magt i landet, hvis ikke regeringen faldt til føje, ved bl.a. at skride til aktion mod den danske hær og flåde, samt politiet. – Hermed var situationen så tilspidset, at et tysk kup syntes nært forestående.

Vedrørende flåden, var viceadmiral A. H. Vedel og de sømilitære kommandomyndigheder enige om, at den danske flåde under ingen omstændigheder måtte falde i tyskernes hænder, hvorfor man bestemte, at såfremt det ville være umuligt at bryde ud fra Holmen for at søge til Sverige, da at sænke alle skibene.

Mange drøftelser og møder i Marineministeriet var gået forud for dette. – Chefen for kystflåden, kommandør Paul Ipsen var sammen med Marinestaben underbragt på det oplagte panserskib »Peder Skram«, der lå fortøjet ved Mastekranen, og herfra udgik ordrerne til flådens skibe den 29. august 1943.

Nævnte dato gjorde jeg tjeneste som matrosunderkvartermester på mineskibet »Laaland«, der sammen med søsterskibet »Lougen« henlå i Søminegraven på Holmen. Den 28. august blev al landlov inddraget, og der blev etableret søvagt, d.v.s, at chef og besætning skulle opholde sig på deres respektive poster, således at skibene med kort varsel kunne stikke til søs. Chefen for »Laaland« kaptajnløjtnant Holdt og næstkommanderende opholdt sig på broen og vi andre på vore poster om bord.

På alle flådens skibe arbejdedes der hele natten med at gøre klar til sprængning og sænkning, hvis dette skulle blive beordret.

Søndag den 29. august 1943 var vejret trist, overskyet med regnbyger og fra byen hørtes enkelte brag, hvilket nok skyldtes sabotager.

Kl. ca. 04.00 kom der efterretning om, at tyskerne var kommet til Værftsbrovagten, og vi følte alle, at noget stort var ved at ske.

Grunden til, at ordren om sænkning kom fra chefen for kystflåden var, at der i nattens forløb var placeret tyske marineenheder ved Larsens Plads, Toldboden og ved Langeliniekajen, mange armeret med mellemsvært skyts, samt projektører. På batteriet Trekroner rådede man over 10,5 kanoner.

Disse styrker ville kunne forhindre flåden i at sejle ud, ved at beskyde og sænke den med dens samlede besætning på ca. 1000 mand.

Derfor kom ordren fra »Peder Skram« kl. ca. 04.04, nemlig morsetegnene KNU, Karen, Nancy, Ulla, der betyder »sænk«. Ordren blev givet med aldislampe.

– Straks efter lød de første eksplosioner på Holmen, på »Laaland« var alt klart, og da bomben var aktiveret, gik chefen og besætning fra borde og i god ro og orden, marcherede vi nu over til Planbygningen, der lå lige i nærheden af Søminegraven, hvor chefen afgav melding om, at ordren var udført.

Her i Planbygningen var der i forvejen samlet en del af skibsbesætningerne, og efterhånden om sænkningerne tog til, kom besætningerne hertil.

Det var et gribende og deprimerende syn, som jeg aldrig vil glemme, synet af vor stolte flåde sænket, alle skibene med flag og vimpel.

Drøn og brag fra sprængbomber, eksploderede ammunition og signalraketter og lyden af udstrømmende damp forstærkede dette fantastiske indtryk.

Hertil kom lyden af maskinkanonsalver fra de tyske orlogsfartøjer, der nu bestrøg Holmen fra de steder, hvor de var placeret.

Nogle af skibene brændte, fordi besætningerne havde overhældt dem med benzin og petroleum og derpå antændt dem, således »Henrik Gerner« ved ubådsbroerne. De brændende skibe oplyste den regnfulde augustmorgen.

Da alle besætningerne nu var samlet i Planbygningen, kom de tyske soldater stormende med høje skrig, vild skydende på alt og alle. Mange blev såret bl.a. søløjtnant Westergaard fra »Lougen«, hans højre arm blev knust af en tysk kugle. Enkelte blev dræbt i dette sindsyge skyderi, hvor tyskerne i den grå morgendæmring skød mod hverandre, idet – det opklaredes senere – ingen dansk mariner havde åbnet ild, da dette var forbudt i henhold til regeringsordre, selvom lysten så sandelig var til stede.

I Planbygningen, der nu husede alle skibsbesætningerne, indfandt kommandør Ipsen sig og – stående iblandt os – udtalte han med høj røst »Den danske flåde er sænket med ære, længe leve den danske flåde«, hvorpå vi alle, de fleste med tårer i øjnene, og dybt rørte, råbte hurra tre gange. Jeg tænkte i dette historiske øjeblik, at denne dåd, der var udført til punkt og prikke, var en oprejsning for de lange tiders eftergivelsespolitik udvist af samarbejdsregeringen og oprejsning for den forsmædelige 9. april, som jeg også oplevede. Den danske marine havde nu æren i behold, og jeg tror nok, at vi alle følte os lidt stolte over veludført arbejde.

Tyskernes vilde skyderier fortsatte, og kugler fløj overalt, tilsyneladende uden bestemte mål, på grund af tyskernes nervøsitet og frustration over at være »kommet for sent«. Da tyskerne troede, at de blev beskudt, skreg pludselig en tysk officer, at hvis ikke skydningen fra dansk side ophørte, ville 3 danske orlogsgaster blive skudt som gidsler, hvorefter tre mand blev udtaget og derefter anbragt op imod planbygningens ydermur, med hænderne over hovedet. Vi ventede med gru og rædsel, at henrettelsen ville finde sted, men dette blev forhindret, takket være kommandør Ipsen, der fik den tyske officer overbevist om, at ingen danske skød, men at der var tale om rikochetter, fra arresthuset. Da der nu efterhånden var blevet forholdsvis roligt og det stadig vrimlede med tyske soldater, fik vi ordre til at træde an på to geledder udenfor Planbygningen. Her kom nu en kæmpestor tysk soldat med maskinpistol og håndgranater, sandsynligvis var han fra det tyske mindretal i Danmark, idet han på perfekt dansk, gav ordre til at aflevere alle våben, også lommeknive m.v. – alt skulle kastes foran geleddet. Den, der overtrådte ordren, ville omgående blive skudt. Efter at våbene var afleveret blev der givet ordre til afmarch og – overvåget at tyske bevæbnede vagter – afgik vi ud gennem Holmen, ud af Værftsbrovagten og ud gennem Prinsessegade mod Luftmarinestationen. Ned gennem Prinsessegade indtraf små episoder, der viste, at befolkningens sympati for os var stor, idet mange kastede blomster ned til os, idet de råbte »Godt gjort gutter«. Det varmede! Da det jo var søndag havde alle fri, så derfor hang folk ud af vinduerne i ejendommene langs ruten. Hyldesten ophørte, da tyskerne begyndte at skyde mod vinduerne, jeg ved ikke om nogen blev dræbt eller såret.

Hen på eftermiddagen gik turen tilbage til Søværnets Kaserne, hvor vi blev interneret. Hvad vi havde mistet af personlige ejendele, fik vi senere erstattet.

Hvad der skete hin regnfulde 29. august 43, vil stå i min erindring til min sidste stund, og jeg er stolt og lykkelig over at have været deltager i denne dramatiske og ærefulde episode i vort lands historie, nemlig *vor flådes hædersdag.*

Bragene fra Holmen hin august morgen, gav genlyd i hele den frie verden, det betød, at Danmark fra nævnte dato blev betragtet som allieret, og at danske skibe, der sejlede i allieret tjeneste måtte sejle med Dannebrog agter, hvilket ikke var tilfældet før 29. august 1943.

Leo J. Thiesen
Matros-underkvartermester
»Laaland«

Mathelev minelæggeren LOUGEN

I juli måned 1941 havde Rigsdagen og politiet travlt med at arrestere kommunister og anbringe dem i Horserød lejren.

Hitler havde også travlt – han gik i krig med Sovjetunionen.

Den vigtigste begivenhed for mig var dog, at vi var et par hundrede »rap-unger« der – den 7. juli – begyndte som math-elever på Middelgrundsfortet. Det var starten på en rask, sorgløs tilværelse blandt gode kammerater. Fri kost, uniform, logi 75 kr. om måneden i løn samt hjernen deponeret i Værftsbrovagten – passede mig udmærket!

Efter 3 måneder på Middelgrundsfortet var der elevskole på Holmen, og uddannelsen sluttede med et par måneders skoletogt i farvandene syd for Fyn om bord i minelæggeren »Lossen« i sommeren 1942. Endelig i august udkommando til minestrygeren MS-6 med base i Svendborg. Det blev til otte måneder rig på oplevelser og med et uforglemmeligt kammeratskab.

Krig og besættelse havde efterhånden udviklet sig til en triviel del af hverdagen. Det skulle snart blive anderledes.

I slutningen af juni 1943 blev jeg – med dags varsel – tilkommanderet minefartøjet »Lougen« som afløser for en kollega, der var blevet syg.

Minefartøjet »Lougen«, søsat i 1940, var på 240 tons og havde en besætning på 31 mand. Chefen var kaptajnløjtnant Hastrup, der efter datidens skik kun viste sig »foran for masten« under lørdags inspektionen, og da med et følge så stort, at en overlæge på stuegang ville blive grøn af misundelse!

»Lougen« indgik i en mineskibsgruppe, der i juli og august var på togt syd for Fyn – samme tur som jeg havde været på året før. Foruden »Lougen« bestod gruppen af minelæggeren »Lossen«, der var kommandoskib, minefartøjet »Laaland« samt et par mindre hjælpefartøjer.

Togtet forløb som sidste år. Om mandagen udlagde vi miner, der etableredes spærringer m.v., og om fredagen hev vi det hele hjem igen. Ingen sejlads efter solnedgang, det tillod tyskerne ikke, så meget af tiden lå vi til ankers ved en af de mange smukke øer. Lørdag og søndag anløb vi skiftevis Svendborg eller Fåborg.

Artilleriskibet »Niels Juel« sejlede rundt i »kravlegården« (Isefjorden), og havde det formentlig lige så morsomt, som vi havde.

Om morgenen hev vi hjem og satte kursen nord om Sjælland mod København. Stemningen var høj, fordi et stort togt var ved at være slut. For nogle vinkede hjemsendelse forude og for andre mere spændende udkommandoer.

Da mørket faldt på stod alle mand på dæk og stirrede længselsfuldt over mod svenskekysten, hvor lysene strålede uimponeret af vores mørklagte land.

Sidst på formiddagen lettede gruppen, og efter et par timers sejlads lå vi endelig fortøjede på Holmen. Her gik livet sin vante gang, og vi begyndte så småt at rigge skibet af. Efter at have været hjemmefra et par måneder, skulle det nu blive rart med en dejlig lang lørdag-søndags orlov.

I løbet af eftermiddagen blev hver enkelt af os kaldt ned agter til chefen, som højtideligt orienterede om de karakterer man havde pådraget sig på togtet. For undertegnedes vedkommende var der ikke noget at råbe hurra for!

Ved udskejning skete det overraskende, at kun Dronningens kvarter fik »spadseretilladelse« d.v.s. ikke forlade København og ingen nattegn.

Der var noget i gære!

Formiddagen var meget mærkelig. I stedet for at fortsætte med afrigningen, fik vi frisk proviant om bord, fyldte olie og vand, og i maskinen lå de på »kort varsel«.

Det hele foregik så underlig hemmelighedsfuldt.

Ingen anede hvad der fore-

gik, men efterhånden stod det dog klart, at man forventede et eller andet fra tyskernes side. De vildeste rygter cirkulerede. Al landlov for det militære personel var stoppet, og længe før fyraften gik de civile arbejdere og kontorfolk hjem.

Midt på eftermiddagen blev vi – sammen med »Laaland« – forhalet om i Søminegraven. »Laaland« blev fortøjet udfor Spanteloftsbygningen, medens »Lougen« fortøjede ved Minesektionen på Quintus siden. Samtidig med forhalingen begyndte vi at gå søvagt med aller poster bemandet. Vi var nogle der bemærkede, at næstkommanderende og regnskabsføreren kontrollerede urværket og bomben til »Sænkning af eget skib«.

Skib og besætning var i højeste beredskab.

Men soldatens værste fjender – uvished og uvirksomhed – kunne man intet stille op imod.

Ved køjemønstringen kl. 19.30 blev det indskærpet, at skibet skulle være fuldstændig mørkelagt, ikke en lysstribe måtte ses. Endvidere blev der givet ordre om, at ingen måtte gå til køjs, det var dog tilladt frivagten (det ene kvarter) og frigængerne (kokke og messegaster) at slange d.v.s. hvile fuldt påklædte i køjerne.

På banjerne var der en ellers ukendt stilhed. Stemningen var alvorlig og trykket.

Tiden gik, og vi gik stadig søvagt med højeste beredskab. Førstevagten blev afløst af hundevagten – intet skete.

Vores skifte skulle have morgenvagt, så vi afløste hundevagten kl. 04.00. Det var et værre møgvejr med stærk blæst og øsende regn. Den følelse af frygt man havde haft om aftenen efter køjemønstringen var, da der tilsyneladende ikke skete noget, afløst af en umådelig irritation over at rage rundt i buldrende mørke i det vejr.

Sammen med en kammerat blev jeg sendt på post som udkig på flydebroen, der forbinder Nyholm og Quintus. Det var åbenbart en betydningsfuld post, siden vi skulle være to mand. Vi var placeret således, at vi i mørket ville kunne se signaler sendt med Aldislampe fra »Hekla«. De afløste poster ønskede os god vagt, nu skulle de ned og hvile sig.

Hvad vi ikke vidste var, at de signaler chefen forventede enten ville være AEK (afgå) eller KNU (sænk).

Vi havde kun stået på udkig en halv snes minutter, da mørket flænsedes af morsetegnene – KNU – i stadig gentagelse. Min makker styrtede til skibet og meldte, medens jeg med min Aldislampe kvitterede for signalet – hvilket med garanti ikke en sjæl bemærkede!

Nu gik alting stærkt. Motorlarm, skyderier og eksplosioner hørtes rundt omkring. Bådsmandspiberne fløjtede, og der blev beordret »Klart skib« med folk ved trosserne.

»Lougen« var klar til afsejling under fuldt krigsberedskab.

Pludselig råbte chefen fra broen, at alle skulle forlade skibet og stille til mønstring på kajen. (På trods af signalet, havde han utvivlsomt haft i sinde at afsejle til Sverige, men havde så anset det for håbløst at slippe ud).

Besætningen blev nu mønstret, så man var sikker på, at alle var kommet fra borde. Vi blev derefter ført hen i et nærliggende beskyttelsesrum, medens chefen, næstkommanderende og nogle få andre blev tilbage. De sørgede for at armere den i forvejen klargjorte bombe, åbne fyldeventilerne og kappe trosserne, hvorefter de også gik i dækning.

Da vi kom frem igen, lå både »Lougen« og Laaland« på siden, og en kraftig brand var under udvikling på »Lougen«.

K N U (sænk) – Ordren var udført.

Tyske soldater trængte ind for at besætte Holmen og beslaglægge flådens skibe. De blev særdeles overraskede over den velkomst de fik af »die dumme dänen«.

(Skønt regeringen havde givet besked om, at der ikke måtte ydes modstand, hvis tyskerne gik i aktion, var det lykkedes staben ved et dygtigt forarbejde, at lægge så mange hindringer for fremrykningen, at der blev tid til at sænke og ødelægge alle skibene).

I silende regn, skyderier, glimt fra sporprojektiler, eksplosioner, ildskær og kommandoråb i mørket, traskede vi – »Lougens« besætning – stille og roligt i sluttet trop over til Planbygningen, hvor skibenes besætninger samledes efter endt gerning.

Her var der total forvirring. En tysk officer – formentlig lederen af overfaldet – råbte og skreg til højre og venstre. Han var tydeligt rædselsslagen, og stod i skærende kontrast til alle os andre, der mere eller mindre apatiske stod og afventede, hvad dette ville ende med.

Pludselig skreg idioten, at alle officererne straks skulle møde udenfor på pladsen. Uforfærdet gav vores chef – kaptajnløjtnant Hastrup – sig dog tid til at tage afsked med sin besætning. Han kom hen og trykkede hver af os i hånden, takkede for veludført arbejde og ønskede alt godt for fremtiden.

En smuk måde at »stryge kommando« på.

Midt i forvirringen dukkede chefen for kystflåden – kommandør Ipsen – op, og bad os udbringe et trefoldigt leve for den danske marine. Det var modigt gjort, men forekom dog under disse omstændigheder noget skørt. Bag mig lød en stemme: »Nu skal det fan'me ikke undre mig, om vi skal synge Kong Christian«.

Det var ved at blive lyst.

Havde tyskerne hidtil været nervøse, så blev det meget værre nu, hvor fjenden begyndte at råbe hurra midt under slagets gang! Komman-døren blev hentet udenfor, og lidt senere kom han tilbage og råbte, at al skydning skulle ophøre, da der ellers ville blive skudt fem mand for hver tysker der blev ramt. En noget særpræget ordre, da der overhovedet ikke blev løsnet et eneste skud inde fra Planbygningen. Det måtte være ty-skerne der rendte rundt og skød på hinanden.

Umiddelbart efter at vores næstkommanderende – søløjtnant Westergård – havde forladt Planbygningen sammen med de øvrige officerer, blev han ramt af et skud og fik knust højre arm.

Det var fuldkommen vanvittigt, hvad der var sket i de par timer, siden KNU blev morset ud i nattens mørke.

Efterhånden faldt der lidt ro over preusserne. Hysteriet blev afløst af en truende, selvsikker optræden. De havde nu begivenhederne under kontrol. Eksplosionerne i skibenes ammunitionsmagasiner ebbede langsomt ud. Vejret klarede op, de sårede var bragt under behandling og officererne ført bort.

Bange, våde og beskidte stod og lå vi bunkede sammen rundt om i Planbygningen. Der gik panik i en ældre kvartermester, men han blev hurtigt beroliget. Alle ventede med spænding på, hvad der skulle ske.

Omkring klokken halv syv blev vi beordret til at stille op udenfor på pladsen. Hvilket syn der mødte os. I hele flådens leje lå skibene sænkede og ødelagte. Lige udenfor os lå gode, gamle »Peder Skram« helt på siden og delvis under vand.

Man følte en vis stolthed.

Vi blev nu stillet op i en lang kolonne med 5-6 mand i hver række. En broget flok af flere hundrede værnepligtige, math-elever, math'er, underkvartermestre, kvartermestre m.fl. satte sig i bevægelse. Det gjaldt åbenbart om at få os bort fra Holmen hurtigst muligt. På hver side af kolonnen gik tyske soldater bevæbnede til tænderne – de ville sandelig ikke risikere at nogen stak af fra dem.

Vi småsnakkede om, hvad meningen mon var. Alle muligheder blev endevendt – lige fra deportation til snarlig hjemsendelse.

Under turen gennem Holmen vakte det megen harme, at der ikke var ødelagt en eneste magasinbygning. Her kunne værnemagten nu forsyne sig med våben og anden udrustning efter behag.

Ud gennem Værftsbrovagten og op ad Prinsessegade gik det. Det må have været et sælsomt skue sådan en tidlig søndag morgen på Christianshavn. Gadens beboere var selvfølgelig blevet vækket tidlig af larmen fra Holmen, og nu fik de lejlighed til at se alle de slagne marinesoldater passere forbi. Alle vinduer var åbne og besat med folk der tavse og alvorlige fulgte optoget. Et par madammer råbte hånsord efter os. På fortovet stod små grupper med den uundværlige morgenbajer og så til. En mand prøvede at stikke nogle cigaretter til de nærmeste, men blev brutalt skubbet bort af geværkolber.

Da vi nærmede os Torvegade blev det spændende. »Wohin, wohin?« dristede nogen sig til at spørge soldaterne – uden at få svar. De anede det næppe. Det store spørgsmål var, om vi skulle ind mod byen eller ud mod Amager?

Det blev Amager. Vi drejede til venstre ad Torvegade og ud gennem Kløvermarksvej – til vi endelig, dødtrætte og sultne, nåede til Luftmarinestationen, hvor vi blev anbragt på den store plæne foran administrationsbygningen.

Ventetiden forekom lang og drøj. Vi snakkede meget om, hvad de sataner mon nu ville finde på. Et af de værste af de mange rygter der var i omløb, gik ud på at vi skulle om bord i et transportskib og sejles til Tyskland!

Midt i hele postyret var det – trods alt – en rar fornemmelse at være midt i et fællesskab der havde givet besættelsesmagten visse kvaler.

Vejret var efterhånden blevet fint, og endelig først på eftermiddagen kom der fart i sagerne. Vi blev mønstrede af vore egne befalingsmænd og fordelt til interneringslejre på forskellige skoler og på Søværnets kaserne, hvor vi – »Lougens« besætning – sammen med flere andre besætninger blev indkvarteret på en sovesal i Nordfløjen.

På forbløffende kort tid lykkedes det vore befalingsmænd at ordne indkvarteringen af de mange mennesker. Vi fik udleveret rent tøj, madras eller hængekøje, tæpper og en ransel med hængelås – og så fik vi et dejligt varmt brusebad. Det varede heller ikke længe før der var »busser« og te klar i spisesalen.

Så var der mønstringer og atter mønstringer, hvor tyskernes ordrer og dekreter blev meddelt, med løfter om bål og brand hvis de ikke blev efterkommet.

Vi så kun en enkelt officer af vore egne – de øvrige, fik vi at vide, var indlogeret på fine hoteller på Strandvejen.

Dagen lakkede mod enden. Jeg surrede min hængekøje op og gik til køjs. Inden søvnen meldte sig, tænkte jeg meget på mor og far og mine søskende.

Den 29. august 1943 var til ende, en ny dag kunne begynde.

Intet ville blive som før.

J. Juul Rasmussen
Math-elev – »Lougen«

Radiounderkvartermester, Marinestaben

Lørdag d. 28. august, kort før midnat, da en serie telegrammer var afsluttede, kørte jeg på cykel fra »Peder Skram« til Marinestaben på Slotsholmen og afleverede mine modtagne telegrammer, som bl.a. indeholdt omtale af begivenheder om den spændte situation i Danmark.

I Marinestaben herskede en overordentlig spændt atmosfære. Man spurgte mig ud om hvad jeg havde set af tyske troppebevægelser på min rute. Jeg kunne fortælle om forøget tysk aktivitet på Kristianshavn og ved Knippelsbro.

Det skal bemærkes, at vi hos marinestaben tidligere havde installeret en skjult skibsradiostation, som kunne korrespondere med Søværnets skibe. Den havde betydelig mindre effekt end »Flåderadio« som var under tysk kontrol.

I Marinestaben var vi alle klar over, at noget dramatisk var under opsejling. Jeg spurgte, om jeg skulle tage tilbage til mit tjenestested og foretage aflytning, men man fandt det rigtigst at jeg kørte til min bopæl i Nyboder, da min daglige tjeneste var afsluttet for den dag.

På turen fra Slotsholmen til Nyboder fik jeg syn for sagen. Ved Det kongelige Teater var parkeret to store tyske tanks, en på hver side af hovedindgangen, der hvor ellers Holberg og Oehlensläger skulle have haft frit udsyn. På Kongens Nytorv og i havneområdet var mange tyske soldater, som dog ikke antastede mig. Det skyldes nok, at jeg var i uniform, og vi blev jo stadig, som tyskerne gerne ville give det udseende af, betragtet som en slags allierede med Tyskland, som ville beskytte Danmark. Man må huske på, at der var gensidig hilsepligt mellem tyske og danske militære personer.

Resten af natten tilbragte jeg i mit hjem i Nyboder, hvor jeg prøvede at lytte mig til hvad der foregik. Jeg huskede jo d. 9. april med skud og larm fra flyvemaskiner, men det hele foregik ganske roligt i mit nabolag, men jeg blev da klar over at Søværnets skibe på Holmen var sænkede og at Holmen var besat. Om søndagen d. 29. august beholdt jeg min uniform på, for det tilfælde at Nyboder skulle blive besat og jeg ville blive taget til fange.

Til min overraskelse skete der ikke noget sådant i Nyboder. Min uniform blev ombyttet med civile klæder, hvorefter jeg foretog en rundtur i Nyboder, hvor jeg mødte de bekymrede hustruer og kærester, samt civilt personel. Trods bekymringer herskede en ophøjet ro. Det var tydeligt at danskerne havde taget sin beslutning.

Som alle andre var jeg naturligvis opsat på, med egne øjne, at se hvordan det stod til på Holmen. Hvordan mon mine internerede kolleger havde det?

Mandag d. 30 august besluttede jeg at at køre til Frederiksberg Allé til et firma, en engros virksomhed, som var leverandør af toiletartikler til kantinerne i Søværnets Kaserne og skibe på Holmen. Jeg spurgte, om han havde leverancer til Holmen den dag. Det havde han til Søværnets Kaserne. Jeg overtalte ham til at lade mig være hans bud den dag og lade mig køre varerne ud på Holmen. Det gik han med til og læssede varerne på en stor ladcykel med firmanavn på.

Der var ingen problemer med at passere Værftbrovagten, som var bevogtet af tyske soldater, men med assistance af »Holmens Politi«, som jeg kendte. Jeg kunne køre direkte til Søværnets kaserne.

Her blev jeg hurtigt midtpunkt for spørgsmål og svar af gensidig interesse. Omsider kunne jeg returnere med trøstende ord og hilsener til de interneredes pårørende.

Da jeg på den tømte ladcykel kørte tilbage gennem Holmen kunne jeg med større sindsro og opmærksomhed betragte de stolte, men nu sænkede, sørgeligt hældende skibe i Flådens leje. Et syn som fortalte mig, at vi marinere, som altid havde lært kun at handle efter ordre fra en overordnet, nu måtte lære at handle på eget initiativ, hvis vi ville være aktive i den forestående modstandskamp.

Nu begyndte en helt anden tilværelse. Vi danske marinere, som var opfostret i ånden af åben og ærlig fejde, skulle nu lære at kæmpe i det skjulte. For mit vedkommende betød det en tilværelse i fortsat, men nu illegal, radiokommunikation for alt hvad der kunne bekæmpe tyskerne, men endte lykkeligvis med udkommando til England med tjeneste i Royal Navy, danish section – men det er en helt anden historie.

Det var så det.

Svend Bjørneboe
Radiounderkvartermester
Marinestabens
Pressetjeneste

Værnepligtig ordonnans

På kaserneskibet »Fyen« var jeg i 1ste, halvkompagni af vagtkompagniet.

Efter uddannelsen her, blev jeg udtaget som ordonnans og oppasser hos kontreadmiral C. Hammerich.

En ugestid før den 29. august blev al orlov inddraget. Der opstod, som følge heraf, en del rygter om årsagen hertil, men ingen vidste noget og vi fik ingen oplysninger.

Hos kontreadmiralen var der flere »middagsselskaber, hvor flere højtstående personer var til stede, i ugerne op til orlovens inddragelse.

At disse »middage« kunne få betydning for flådens sænkning og for mandskabets sikkerhed mod unødig overlast, ved et angreb på Holmen og flådestationen, skænkede jeg ingen tanke dengang.

Senere er jeg kommet i tanker om, at der som regel, dagen efter et middagsselskab var en del post, der skulle bringes til et bestemt kontor, om hvis beliggenhed jeg blev instrueret af kontreadmiralen, og at der måtte være en vigtig forbindelse mellem disse »middage« og »postkontoret«.

Lørdag den 28. august blev vi pebet til aftenmønstring i kasernens gård, hvor en orientering ville finde sted, den blev uden varsel afbrudt af eet måske to skud, som vi følte var rettet mod søværnets kaserne og os.

Der opstod en del uro i geledderne og vi blev beordret til at gå i kasematterne.

De tyske tropper kom igennem hovedvagten ind på Holmen samtidig med, at de gik i land på »Elefanten« og således havde de også kontrol over flådestationen.

Under opholdet i kasematterne fik en mindre gruppe af marinere den idé, at skaffe våben fra kasernens våbenkammer, for som de sagde, at yde tyskerne modstand.

Lykkeligvis for gruppen blev deres aktion ikke aktuel da tyskerne begyndte at kaste håndgranater ned i kasematterne, hvor ståldørene heldigvis beskyttede os mod detonationen og sprængstykkerne.

Efter denne episode blev vi gennet op fra kasematterne, og samlet til mønstring i kasernegården, klokken var da på det tidspunkt mellem 03.00 og 04.00 søndag morgen.

Efter nogen venten kom en tysk officer og gennem en tolk fik vi at vide, hvad man forventede af os.

Henimod kl. 06.00, fik vi marchordre og under stærk bevogtning gik vi gennem Holmen ad Prinsessegade-Torvegade-Kløvermarksvej til Kløvermarken, hvor vandflyverne dengang havde til huse.

Her tilbragte vi det meste af søndagen, heldigvis i godt vejr, og sidst på eftermiddagen vendte vi tilbage til Søværnets kaserne.

På stuerne var alt et stort kaos, alt maritimt- og personligt grej var spredt over hele dørken, alle skabe var brækket op og alt af værdi var stjålet.

Ved morgenmønstringen, mandag, blev vor bevægelsesfrihed begrænset til kasernegården, men efter et par dage, blev denne udvidet til et større område.

En hændelse, jeg husker, var sikkert et irritationsmoment for den tyske chef.

Han krævede, at vi skulle stå ret og gøre honnør, når han om morgenen gik sin inspektionsrunde.

Dette krav ignorerede vi, men efter henstilling fra vor daværende chef, om dog at vise en vis form for høflighed overfor den tyske chef, sørgede vi for »ligesom tilfældigt« at have andre gøremål eller vende ryggen til, når han var på vej ind i kasernegården.

Efter 8-10 dage fik vi under en mønstring ordre til at samle vore få ejendele med det formål at forlade Holmen. Igen gik der rygter om, hvor vi skulle hen, nogle gættede på, at vi blev sendt til Tyskland, andre gættede på en lejr et eller andet sted her på Sjælland.

Uvisheden var stor selv, da vi i sporvogne blev kørt gennem byen. Da vi til sidst kørte ad Peder Bangsvej, gættede vi på at endestationen var K.B.-Hallen.

Her blev i indkvarteret til vi blev hjemsendt den 8. oktober 1943.

Eigil Skovgaard Jensen
værnepligtig ordonnans hos
kontreadmiral C. Hammerich

50 ÅR
29. august

Artilleriskibet »Niels Juel« - Isefjorden

Matros-elev

Mange oplevelser og hændelser for 50 år siden, står ikke klart i erindringen, men den angst jeg følte den 29. august 1943, da jeg som matros-elev stod dybt nede agter i Artilleriskibet »Niels Juel« og hørte og mærkede bomber, der fra tyske luftfartøjer blev kastet mod »Niels Juel«, den angst husker jeg klart.

»Niels Juel« lå i Holbæk havn i dagene før 29. august 1943, og der havde været en del uro i landet som følge af sabotagehandlinger. På grund af denne uro, stillede tyskerne krav til den danske regering om skærpede straffe, love m.m., hvilket blev blankt afvist af regeringen. Der blev udsendt ordre til Søværnets skibe om »Skærpet Beredskab« lørdag den 28. august og al landlov blev inddraget. Der var stor spænding om bord og luften var tyk af rygter.

Tidligt om morgenen den 29. august 1943, beordrede chefen for »Niels Juel« Kommandør Westermann »Klart Skib«, hvilket er den sidste klargøring før et orlogsskib er klar til kamp. Sammen med en del af besætningen blev jeg beordret til at bære fyrbrænde og kul fra »Niels Juel« til slæbebåden »Mågen«, som kun havde tørv til at fyre med, hvorfor det ville tage lang tid før den kunne være sejlklar til at trække »Niels Juel« fra kajen. Jeg husker endnu at vi løb op og ned ad landgangen, hen ad kajen til »Mågen«, af med kul og brænde og tilbage igen og fylde op i sækkene, vi vidste hvad der forestod, så der var vældig lyst og fart over arbejdet. Da »Mågen« var sejlklar hjalp den med til at slæbe »Niels Juel« fra kajen, så den kunne sejle gennem Holbæk Fjord.

Vi var godt snavsede og svedige efter at have slæbt kul, og efter et bad fik jeg ordre til at indtage min »Klart Skibs-post« som var agter, helt nede i bunden af skibet ved roret, hvor jeg sammen med en befaren, en elev og en kvartermester skulle være klar til nødstyring, såfremt styring fra broen skulle svigte p.g. af beskadigelse m.v. Bortset fra larmen fra skibets skrue var der noget uhyggeligt nede i bunden, for vi vidste at chancen for at komme op – hvis skibet blev ramt – ville være lille. Jeg havde mange gange stået dernede under øvelser – men nu var det alvor, og vi havde kun at vente. Vor eneste forbindelse med omverdenen var et rør, som ad mange kringlede veje førte op til broen, og ved at blæse i dette rør, ville der blive påvirket en fløjte, så vagtchefen på broen kunne høre når vi ville i forbindelse med ham, eller han blæste i røret, når han ville i forbindelse med os. Stemningen var trykket dernede, vi kunne sidde på dørken, eller hvor der nu var siddeplads, og være klar til nødstyring efter vagtchefens eller kvartermesterens ordre.

Klokken 0700 fik eleven og den befarne besked på, at gå op til kabyssen og hente morgenprovianten – brød og marmelade – og det var en dejlig afbrydelse som satte humøret noget op. Ved tilbagekomsten fortalte de, at stemningen på dækket var god, men også alvorlig. De havde hørt rygter om, at der var tyske orlogsskibe klar til at angribe os når vi sejlede ud af Isefjorden, på vej til Sverige – hvilket vi havde fået ordre til af Marineministeriet. Alle vore kanoner og luftartilleri var klar til kamp, og med max. fart stod vi gennem Isefjorden.

Nede i bunden ved nødstyringen gik tiden med at vente, vi fortalte historier og forsøgte at være afslappede. På et tidspunkt kunne vi høre skruen blev stoppet – vi lå stille, hvad nu? vi havde blot at vente. Senere fik vi oplyst, at en orlogskutter var kommet ud til »Niels Juel« med besked om, at der var udlagt miner ved udsejlingen af Isefjorden, at der lå en tysk flådestyrke og ventede på os, samt at der snart ville komme en dansk orlogskaptajn om bord med ordre til skibschefen.

Kort tid efter at skibet atter havde fået fart, hørte og mærkede vi to kæmpebrag på siden af skibet. Alt lys gik ud, og alt raslede ned fra skottet eller væltede om på dørken – og jeg tænkte, at nu er det sket. Kort tid efter kom nødbelysningen i gang, og vi kunne konstatere, at bortset fra at mange ting lå væltet rundt på dørken, så kom der ikke vand ind og vi var alle uskadte.

Ingen besked kom ned til os fra broen – vi havde blot at vente!

Senere fik vi oplyst, at »Niels Juel« var angrebet af tyske bombefly, og at disse havde kastet 2 bomber – heldigvis uden at ramme skibet. Samtidigt havde tyske jagere angrebet skibet og beskudt dækket og broen og såret en del af besætningen.

Efter ca. ½ times tid hørte og mærkede vi påny nogle kæmpebrag fra skibssiden og skibsbunden og igen gik lyset ud, alt væltede rundt eller faldt ned, medens vi klamrede os til hvad vi kunne få fat på. Det var endnu forfærdeligere end først gang og jeg var virkelig bange. Der var påny bælgmørkt indtil nødbelysningen igen kom igang, og vi kunne se hinanden og konstatere vi var uskadte. Kvartermesteren beordrede os til at snurre alt det løse grej der væltede rundt, samt klargøre så godt vi kunne. Vi kunne jo nok regne ud, at det var bomber der var kastet, men om vi var ramt eller hvad der var sket, vidste vi ikke – vi havde blot at vente.

Efter nogen tid sagde kvartermesteren til mig, at jeg skulle løbe op og prøve at se eller få oplyst, hvad der skete. Jeg skyndte mig op af alle lejderne, og idet jeg kom ud på agterdækket, hørte jeg skyderi fra angribende tyske Stukas, så jeg kom hurtigt i dækning. Lidt efter så jeg en af mine kammerater bliver båret ned på lazarettet i officersmessen, efter at være såret af splinter fra de tyske kugler. Jeg spurgte en underkvartermester og fik oplyst, at tyske Stukas havde angrebet flere gange og havde dræbt en kvartermester, samt såret flere besætningsmedlemmer. Det var kastet 4 bomber hvoraf ingen ramte skibet og kun de 2 af dem detonerede tæt ved skibssiden. »Niels Juel« var vendt om og var på vej ind i Isefjorden igen.

Jeg skyndte mig ned for at rapportere til kvartermesteren og de 2 andre nede ved nødstyringen, og stemningen og humøret steg jo noget. Nogen tid efter kom der en voldsom rystelse i hele skibet i langskibsretning og skruen stoppede. Gennem samtalerøret fra broen fik kvartermesteren lidt senere meddelelse om, at vi kunne forlade vore »Klart Skibs-poster«.

Da vi kom op på dækket fik vi oplyst, at chefen for »Niels Juel« med fuld kraft havde sat skibet på grund, efter ordre fra Marineministeriet, da vi jo ikke kunne nå Sverige. Senere blev skibets bundventiler åbnet, der blev sprængt bomber i skibets bund og besætningen gik i gang med at kaste ammunition og de tekniske ting til kanonerne over bord. Ligeledes blev alt navigationsinventar og andet bru-geligt materiel og våben ødelagt eller kastet i vandet. Om aftenen fik vi udleveret øl og så meget proviant vi kunne spise, resten blev ødelagt, for der skulle ikke være noget til tyskerne.

Næste dag kom tyske landgangsfartøjer og skibe ud til »Niels Juel«, og inden vi som krigsfanger blev sejlet ind til land, holdt chefen en parade og en kort tale, hvorefter artilleriskibet »Niels Juels« orlogsflag og kommandotegn blev strøget under fuld honnør.

Artilleriskibet NIELS JUEL under bombardement af tyske luftfartøjer ud for Hundested den 29. august 1943.

Efter at »Niels Juel« var sat på grund i Isefjorden og besætningen havde ødelagt så meget materiel og inventar som muligt, blev besætningen den efterfølgende dag hentet af tyske landgangsbåde og sejlet ind til Nykøbing Sjælland og interneret på restaurant Grønnehavehus.

Jeg erindrer ikke så mange detailler om opholdet på Grønnehavehus eller hvor længe vi var der, men jeg erindrer at tyskerne holdt skarp kontrol ved afspærringerne så vi ikke flygtede, at vi fra befolkningen fik smuglet tobak, mad m.m. ind i restauranten samt at vi fik tiden til at gå med at underholde hinanden med sange, spil, sketch, optræden m.v. som var med til at styrke vor nationale følelse og modstandskamp.

Efter opholdet på Restaurant Grønnehavehus, blev vi under eskorte af tyske soldater kørt til Flådestation Holmen, hvor vi blev interneret sammen med alle de andre besætninger fra flådens skibe. Det var dejligt i de efterfølgende dage at gå rundt på Holmen, og se ødelæggelserne eller sænkningerne af flådens skibe – selv om det også gjorde lidt ondt, når man tænkte på den stolthed og glæde man tidligere havde følt for disse orlogsskibe.

Efter interneringen på Flådestation Holmen blev vi hjemsendt som civile – men med løn fra Søværnet – og sammen med andre fra Artilleriskibet Niels Juel, gik jeg på et senere tidspunkt ind i modstandsbevægelsen – men det er en helt anden historie.

Jørgen Uhrenfeldt
matros-elev – »Niels Juel«

Mathelev

Undertegnede blev efter talrige prøver optaget som mathelev den 8.7.42, og forrettede tjeneste de første tre måneder på kaserneskibet »Fyen« der lå på Holmen lige ved Mastekranen.

Efter færdig uddannelse på kaserneskibet »Fyen« blev jeg påmønstret artilleriskibet »Niels Juel« hvor en lang tjeneste forestod. En tjeneste der rent uddannelsesmæssigt betød, at da dagen kom hvor vi skulle bestå prøven, samt vores kvalifikationer til at bestride de opgaver vi havde prøvet til hudløshed, var hele besætningen så godt uddannet, at alle var på plads og klar til kamp, da der den 29.8.1943 om natten kl. 0425 blev givet ordre om »Klart skib« af chefen, kommandørkaptajn Westermann.

Jeg skal nu efter bedste evne prøve at gengive handlingsforløbet fra »Niels Juel« sejlede fra Holbæk, og skibets endeligt i Nykøbing fjord.

Niels Juel skulle oprindelig kun have været til Kyndby Værket, for at fylde vand på, men der lå en kuldamper, så vi var nødsaget til at sejle til Holbæk hvor vi ankom den 27. august. Havde vi fået plads i Kyndby ville chancen nok været større for at sejle til Sverige den 29.

Lørdag den 28. august blev al landlov inddraget og rygterne begyndte at svirre. Vagtskiftet fik udleveret skarpe skud til karabinerne. Der kom meddelelse via myndighederne i Holbæk, at Sorgenfri Slot og Slotsholmen var besat af tyskerne. Kl. 0415 kom der ordre fra Marineministeriet om skærpet beredskab og endelig kl. 0425 kom der ordre fra vores chef om »Klart Skib«. Nu var der krigstilstand, og alle var beredt til kamp. Vi fik nu chancen til at vise den tyske besættelsesmagt, at vi ikke var et mønster protektorat, som tidligere anført af forskellige kredse.

»Niels Juel« var et godt armeret krigsskib i forhold til sin størrelse. Der var 10 15-cm kanoner, 2 40-mm Bofors antiluftsskyts, 24 20-mm antiluftsskytsmaskingeværer samt 21 8-mm maskingeværer placeret på broen. Herudover var der i hhv bagbord og styrbords side placeret to stk. 57 mm kanoner. Med denne bevæbning skulle det om nødvendigt nok være muligt at skyde sig igennem til Sverige, men det gik anderledes.

Kl. 0545 blev der givet ordre til afsejling. Det voldte lidt vanskeligheder at komme fra kaj, idet en trosse der var fastgjort til en bøje sprang, men føreren af P 37 patruljebåd sprang i vandet og svømmede hen og fastgjorde trossen endnu engang, hvorefter det lykkedes at komme af sted med fyr på begge kedler op gennem Isefjorden.

Vejret var gråt og trist med lavt hængende skyer, hvilket jo nok var en fordel med hensyn til de tyske flyvere der holdt øje med vor sejlads.

Vi nåede omsider til Hundested, som vi sejlede lidt forbi, og vi kunne se Hesselø i det fjerne, samt nogle mindre orlogsskibe, endvidere fik vi besked om at udsejlingen var minedækket.

Nu lå vi stille, og der kom et signal fra P-kutteren om at orlogskaptajn Pontoppidan meget hurtigt ville komme med ordre fra admiralitetet. Chefen kom.kpt. Westermann blev nu nødt til at vente på orlogskaptajnen der umiddelbart efter kom flyvende i en »Anders And« flyvebåd. Det viste sig at de ordre som blev dikteret af orlogskaptajnen var udstedt på Hotel Phønix i København af viceadmiral Vedel. Hotellet var overtaget af tyskerne, så Westermann var straks klar over at ordrene var udstedt under tysk tvang.

Så pludselig hørte vi lyden af hylende Stukas lige imod os med deres maskingeværer rettet lige imod os. Jeg var skytte på styrbords 40 mm kanon med kvartermester Andreasen som kanonkommandør. Vi skød på hans ordre straks mod de indflyvende. Nu kastede de deres bombelast, og to bomber ramte ret agter hvilket forårsagede at belysningen ombord gik ud. Endvidere røg ildlederanlægget. Der var en hylen og skrigen af sårede ombord. Ved vores 40 mm måtte vi gå i dækning, og vi konstaterede da, at vores kvartermester var ramt af et skud i lysken. Vi fik med meget besvær båret Andreasen ned til vor skibslæge overlæge Winge, der straks begyndte at operere, men desværre døde Andreasen, en befalingsmand som vi alle satte meget pris på i det daglige og aldrig glemmer. Han og alle andre blev på deres post i farens stund. I de 50 år der nu snart er gået har jeg tit tænkt på den kampsituation, og på alle dem, der blev såret. Jeg slap mærkværdigvis, hvorfor Andreasen, og ikke mig eller de andre ved kanonen, der var en halv meter imellem os, vi var fire mand ved kanonen.

Under hele denne skydning hhv. fra fjende og mod denne spillede man »Kong Christian« i højtaleranlægget, som medvirkede til at man aldrig glemte dette sceneri.

De tyske flyvere kredsede stadig omkring os, men angreb ikke, og chefen Westermann var nu klar over, at vi ikke kunne komme videre med de ødelæggelser detonationerne havde forårsaget. Han satte nu kurs mod Nykøbing fjord, vi nåede fjorden og »Niels Juel« blev sat på grund med vilje.

Alle mand fik nu ordre til at samles på »Bakken«, hvor torpedokvartermesteren havde gjort klar til en sprængning i agterskibet, men desværre virkede den ikke. Bundventilerne blev herefter åbnet, og derefter ødelagt.

Chefen, Westermann holdt derefter en tale til alle, og vi sang »Kong Christian« og gik herefter hver til sit, hvis man kan kalde det sådan når banjer og andre steder står under vand eller er ødelagt.

Efter ordre blev alle brugelige våben, og alt andet materiel gjort fuldkommen ubrugeligt. Bundstykker til kanoner og geværer, maskinkanoner m.m. blev kastet overbord. For at tyskerne ikke med det samme skulle opdage ødelæggelserne blev pressenninger lagt over afutagerne, men dette forhindrede ikke, at den tyske officer der senere landede i en dansk »Anders And« flyvebåd ved sin ankomst anklagede besætningen for sabotage.

Næste dag blev hele besætningen pebet til mønstring på agterdækket, hvor chefen holdt en meget bevæget tale, og sagde at nu kunne der ikke være tvivl om, tyskerne virkelig var vores fjender. Herefter blev Dannebrog for sidste gang strøget.

Næste dag kom tyskerne i fire hurtigbåde kom de ned mod os for at borde. Vi blev alle samlet på dækket. En kammerat viste dem ned til chefen som sad ved sit skrivebord og tog imod dem. Det eneste lys der var dernede var to stearinlys, et på hver side af bordet. Chefen rørte sig ikke, førend den tyske Fregatkaptajn knaldede hælene sammen og sagde: »Hr. Kommandant«. »De ønsker? svarede chefen, og så gik min kammerat ud.

Kl. 0700 stod vi i silende regn på agterdækket og chefen kom op iført tjenesteuniform og ordner, hvorefter han udtalte: »Det er blevet mig befalet at overgive skibet. Vore fjender overtager skibet, nu er de vore fjender efter dette overfald«.

Så sang vi »Kong Christian«, ikke et øje var tørt. Chefen og første maskinmester gik om bord i en tysk hurtigbåd og sejlede væk mens vi blottede vore hoveder.

Herefter blev besætningen sejlet til Nykøbing og interneret på Restaurant Grønnehavehus der lå umiddelbart ved Nykøbing Sygehus.

Der blev kørt et læs halm ind så vi havde lidt »blødt« at ligge på. I hvert hjørne af restauranten var der udenfor placeret vagtposter og maskingeværer. Officererne blev interneret for sig selv. Tyskerne forlangte deres sabler, hvilket blev dem nægtet.

Opholdet på »Grønnehavehus« var tåleligt, det gode kammeratskab der havde herskет om bord på »Niels Juel« holdt sin prøve også under disse vanskelige forhold, hvor ingen kunne komme i forbindelse med familie og venner.

Torsdag den 3. september blev vi ført til banegården i Nykøbing. Da vi gik gennem byen, fik vi blomster og folk dannede spalier. Øjnene var fugtige alle vegne. Dæmpede hilsener lød til os. Overalt hvor vi kom frem, eskorterede, som vi var med tyske soldater med maskinpistoler, har vi været et besynderligt optog.

Det var med æren i behold, vi gik. Besejrede det var vi, men ikke uden kamp. Flere af den fjendtlige maskiner var skudt ned, og vi havde betalt den 9. april tilbage med blod.

Epilog

Efter ankomsten til København marcherede vi til Holmen, hvor vi blev interneret i »spanteloftsbygningen«. Her var der absolut ingen komfort, vi lå næsten på det bare gulv, men vi var jo unge og stærke, så det tænkte vi slet ikke på.

Søndag den 5. september kom chefen ud og holdt sammen med os alle en gudstjeneste.

Vi levede sådan set et nogenlunde frit liv, idet de tyske vagtposter kun var nogle ganske unge, som nok var mere bange for os end vi var for dem, hvilket også resulterede i at flere af os en gang imellem forsvandt på ekskusion til København og vendte tilbage på det rigtige tidspunkt.

Havde det været i dag alt dette var sket havde man jo nok tilbudt krisehjælp med uddannede psykologer, men det var jo ikke så moderne den gang, og jeg tror heller ikke det var nødvendigt.

Efter opholdet på Holmen der varede til den 23.11.1943 blev vi hjemsendt, og hver især kunne nu selv bestemme, hvordan man kunne hævne sig på værnemagten og de vederstyggeligheder de stod for. Vi spredtes nu for alle vinde, mange af kammeraterne har jeg ikke set i de 50 år der er gået, men håber dette på en eller anden måde kan lykkes, måske ved Marineforeningens mellemkomst, når man på en eller anden måde skal mindes Flådens sænkning, og de besætningsmedlemmer der måtte lade deres liv for Danmarks sag.

Ære være deres minde.

Herman Lauridsen
Artillerielev – Niels Juel

Værnepligtig

Det var jo krig, det her.

Men det var først, da vi blev gennet i land af alvorligt udseende, stærk bevæbnet tyske soldater, at det for alvor gik op for mig, hvad der var hændt. Det havde været og var fortsat blodig alvor. Og nu var vi krigsfanger.

I bundter blev vi jaget fra den grundstødte »Niels Juel« til en formentlig grum skæbne. Benene rystede under mig. Nogle af kammeraterne græd. Alle var angst og fortvivlede, uden håb om flugt gennem jernringen af vagtsomme, snerrende tyske soldater med truende geværpiber rettet mod os. Hvor skulle vi hen? Hvilke rædsler ventede os?

Det havde i nogen tid anet os, at der var noget ekstraordinært på færde. »Niels Juel« var på mobiliseringsøvelse i Isefjorden, og havde lagt til i Holbæk. Jeg var frigænger om bord. Var lanternegast, hjalp til i kvartermestermessen, og havde i tilfælde af, at der blev

pebet »klart skib« til opgave at passe telefon-omstillingsbordet, som befandt sig i bunden af skibet. Noget var i gære. Men hvad? Vi anede intet og den usikkerhed gjorde os utrygge.

Jeg var på Dronningens kvarter, og det gav mig anledning til den 28. august at studere blandt meget andet Holbæks kønne unge seværdigheder, da der pludselig fra en højtalervogn, der kørte rundt i byens gader, kom ordre til alle besætningsmedlemmer om straks at stille om bord. Ordren blev prompte fulgt, og vi hastede mod skibet. Her var der en mærkbar og forurolig-ende aktivitet. Indsatser i kanonerne blev demonteret, granater og ammunition til luftskyts blev hentet op. Det svirrede i hovedet på mig, og det var vanskeligt at falde til ro, da jeg ud på aftenen gik til køjs.

Vi blev purret klokken fire. Der blev meldt klar skib, og jeg forsvandt ned i dybet til omstillingsbordet. Her fik jeg endelig at høre, hvad der skulle ske. Jeg måtte ganske vist ikke lytte med på samtalerne, men nysgerrigheden i alvorsstunden var naturligvis enorm. Af samtalerne kunne jeg forstå, at den tyske besættelsesmagt ville beslaglægge den danske flåde, og at »Niels Juel« for at undgå okkupation sammen med andre orlogsfartøjer skulle forsøge at nå svensk havn. Alle mand var på deres poster. Selv spjældgasterne var hentet ud for at tage deres tørn. »Niels Juel« var klar til flugt.

Jeg hørte maskinerne blev sat i gang og hurtigt komme op i fart. Over højtaleren lød »Kong Christian stod ved højen mast«, og trommerne understregede alvoren i foretagendet. »Niels Juel« var på vej fra Holbæk med kurs mod det neutrale Sveriges kyst. På flugt fra tyskerne.

Men tyskerne var også klar. Flugtforsøget blev kortvarigt. Kun ca. 20 minutter tror jeg. Så blev vi angrebet fra luften. Bomber blev kastet. Ikke mod selve fartøjet men tæt op til det. De voldsomme eksplosioner rystede skibet så kraftigt, at installationen for en tid var ødelagt. Der blev bælgmørkt, hvor jeg sad. Omstillingsbordet blev sat ud af drift. Jeg fandt op på dækket kun iført bukser og den hvide trøje med blå kant. Jeg havde hverken hue, hjelm eller busseronne. Men heldigvis var vejret godt, så jeg frøs ikke.

Der var forståelig nok forvirring. Mange vidste ikke rigtigt, hvor de skulle gøre af sig selv. Der var dog ikke tale om panik. Men frygt. Vi var bange.

Fra dækket så jeg fire fem stykker af Luftwaffes »Stukas« cirkle rundt og med hyppige mellemrum styrtdykke truende ned over os. Uden dog at skyde. De lod først deres dræbende maskingeværskyts hakke løs, da rasende mather lod antiluftsskyts sætte ind, og efter hvad jeg husker, fik ram på en enkelt maskine. Gengældelsen kostede fem sårede danskere, hvoraf den ene, kvartermester Andreasen, blev ramt så alvorligt, at han døde få dage senere.

Det hele forekom dog stadig ret uvirkeligt, og faktisk var det først efter at flugten var opgivet, at det for alvor gik op for mig, at vi havde været endda meget tæt på en situation der kunne have kostet mig og mange andre kammerater livet.

Der var også svære skader på »Niels Juel«. Ildlederanlægget, ammunitionselevator, gyro med videre var sat ud af funktion, og flugten til Sverige blev opgivet. Med protestflag i top tog vi kurs mod Nykøbing Sjælland, hvor skibet blev sat på grund. Vi var nu af vore befalingsmænd blevet orienteret om, hvad der videre skulle ske.

Vi blev samlet på agterdækket. Planen var med sprængstof at slå hul i skibets bund. Sprængladningerne virkede imidlertid ikke, så man måtte nøjes med at åbne bundventilerne, så vandet kunne fosse ind, og så ødelagte vi i øvrigt så meget som muligt af skibets installationer, så tyskerne i hvert fald ikke kunne benytte »Niels Juel« lige med det samme.

En tysk båd hentede skibets chef kommandørkaptajn C. Westermann, og maskinmesteren. Westermann, der så vidt jeg husker også var konservativ folketingsmand, sagde henvendt til os, da han forlod skibet:

»Vi ses snart igen«.

Det havde han naturligvis intet belæg for, men var nok mere ment som en opmuntring til en besætning, der i uvished om dens videre skæbne med alvorlige miner måtte se chefen blive ført bord af bevæbnede vagter. Besætningen blev om bord natten over. Megen søvn blev det ikke til. Jeg lå på dækket. Heldigvis var vejret forholdsvis lunt. Vi frøs i hvert fald ikke.

Næste dags morgen blev besætningen på omkring 430 mand hentet i land. Transporteret i pramme. Vi efterlod »Niels Juel«, og alt mit grej, der lå under vand. Jeg havde heldigvis nået at få reddet mit kæreste eje, min violin, men intet andet. Til gengæld havde jeg reddet mig en uniformsjakke, der tilhørte en læge blandt kadetterne. Den gav mig pudsigt nok en lille fordel. Da vi blev ført til vor første interneringslejr, forlystelsesetablissementet »Grønnehavehus« i Nykøbing, blev »basserne« henvist til at sove i halmen i underste etage. Mandskab i uniformsjakker blev placeret »up stairs« under lidt bedre, men dog langt fra luksuriøse forhold.

Her var vi i fire dage, hele tiden skarpt bevogtet. Uvisheden prægede opholdet. Hvad ville tyskerne med os? Rygterne florerede. Skulle vi i fangelejr? Blev vi deporteret til Tyskland til en eller anden KZ-lejr? Eller ville vi blive frigivet? Tanker og samtaler, vekslede mellem håb og frygt.

Sådan var det også, da vi i tog blev ført til København, hvor vi flankeret af kommanderende tyskere med geværpiber truende mod os marcherede til Holmen. Københavnerne fulgte os tavse med blikke, der kunne have dræbt de tyske fangevogtere.

På Holmen så vi de ødelagte fartøjer og blev her indkvarteret først på Spanteloftet og senere i Officersmessen. Her fik vi udleveret vinteruniformer. Der blev til stadighed ført forhandlinger om vor videre skæbne. På morgenparolerne blev vi orienteret om disse forhandlinger. Men bedst som vi fik at vide, at nu var frigivelsen lige om hjørnet, så fik vi næste dag den nedslående meddelelse, at på grund af sabotagerne i København, ville tyskerne ikke slippe os.

Dagene gik ellers med brevskrivning til familien og underholdning af forskellig art. Der var også lejlighed til at få besøg af familien. Jeg havde besøg af en fætter, der senere viste sig at være meget engageret i modstandsbevægelsen.

– Hvis du vil ud, skal jeg nok sørge for det, sagde han.

Men jeg turde ikke.

Efter nogle ugers forløb gik turen til KB-Hallen. Marchen derud var en stor ydmygelse. Råbende og skrigende soldater med maskinpistoler gennede på os. Det var modbydeligt. Samtlige tilfangetagne marinere blev nu interneret i den store hal med køjepladser i tre etager. Her vekslede det som på Holmen med underholdning dels af os fanger, der havde mod og evner til at optræde, og dels af kendte kunstnere.

Der var slækket på bevogtningen. Det var enten meget gamle soldater eller også store drenge, der havde vagt. De sov meget. Det var let at smutte forbi dem. Hver dag var der nogle – i første række jøder – der flygtede. Vi andre gik i fortsat spænding, og jublede den dag vi fik udleveret vort civile tøj. Nu måtte vi vel slippe. Men ak. Nye sabotager, hvis drøn vi kunne høre, stoppede endnu engang vore forhåbninger. Til gengæld var vi blevet dristigere og sneg os ud om aftenen for at se lidt på byen. Vi fik stadig vore forstrækninger, så vi havde da lidt penge til rådighed.

Endelig en dag efter omkring to ugers internering i KB-Hallen kom meddelelsen om, at vi ville blive sluppet fri, og den 8. oktober kunne jeg rejse hjem til far, mor og kæresten i Aalborg. Herligt.

Få dage efter befrielsen blev jeg genindkaldt. Men det er en helt anden historie.

Henning Fogh - værnepligtig »Niels Juel«

Skoledelingen for søkadetter - Storebælt

Søkadet, inspektionsskibet HVIDBJØRNEN

Jeg var søkadet af klasse C og gjorde tjeneste ombord i »Hvidbjørnen«, der sammen med »Ingolf« og den gamle minekran Dampbåd A samt sejlkutterne »Svanen« og »Thyra« udgjorde skoledelingen med kommandør Evers (chefen for Ingolf) som delingschef. – Hvidbjørnen var altså yngre. Vi lå til ankers i Lunkebugten ud for Valdemar Slot. – Den 28. august kom en kutter ud til Ingolf – hvorefter vor chef blev kaldt til chefmøde i Ingolf. Da chefen kom tilbage, gik begge skibe ind til Svendborg for at fylde vand. Imedens dette foregik, var der ved alle tilkørselsveje til Dokøen, hvor vi lå, udstationeret grupper med rekylgeværer og geværer med skarp ammunition. Efter et par timers tid, hvor der havde været livlig trafik ombord i begge skibe af hærofficerer – alle danske hærstyrker var forlagt fra Jylland til øerne på daværende tidspunkt af krigen, afgik begge skibe til Lunkebugten, hvor vi ankrede med maskinen på kort varsel.

Jeg var vagtassistent på dagvagten og havde lige sendt bud efter »hornblæseren«, for at han kunne blæse reveille. Det var en dejlig sensommer morgen med vindstille – så lige før 0600 hørte jeg ovre fra Ingolf, at der blev blæst »klart skib«. Jeg husker tydeligt min første reaktion – den idiot har taget fejl af signalerne – men den var god nok. Da der samtidig på blink fra Ingolf kom – klart skib – klar til at lette. Ideen var, at vi skulle gå S om Sjælland og søge til Sverige. – Den korteste vej var, når vi var kommet ud af Svendborg Sund – at stå N over mod Nyborg – hvor der findes et løb med ca. 7 m dybde ganske smalt ikke afmærket, med et bagmærke »krigsmærke«, så der skulle med vores dybgang på ca. 6,5 m styres med tungen lige i munden. Jeg blev som vagtassistent kaldt på broen og fik ordre til at afløse den værnepligtige rorgænger. På vej igennem løbet kunne vi se et par tyske destroyere og store minestrygere oppe ved Korsør. Da vi var kommet igennem Kobberdybet så vi to af de store minestrygere stå ned mod os. Da vi var inden for signalafstand, blev der hejst signal til at vi skulle stoppe. – Der blev så sendt en prisebesætning i motorbåd over i hvert af skibene Ingolf og Hvidbjørnen, hvor besætning var under ledelse af en oberløjtnant. Da de var kommet ombord hos os myldrede en løjtnant ledsaget af en halv snes marinesoldater bevæbnet med maskinpistoler og håndgranater i støvleskafterne op på broen. Løjtnanten og et par mand kom op på broen, hvor jeg som før fortalt stod sammen med chefen og næstkommanderende. Kaptajnløjtnant Seehusen – vores navigationslærer på skolen – kom op på broen og sagde på dansk til chefen – bomben er tændt. Herved mente han bomben til sænkning af eget skib forsynet med en tændmekanisme. Chefen sagde til den tyske løjtnant – skibet springer i luften om fem minutter. Løjtnanten blev helt hysterisk og trak sin pistol og sigtede på chefen.

Dette var det sidste jeg hørte på broen, idet jeg blev sendt ned på agterdækket, hvor den øvrige besætning havde fået ordre til at samles. Køleskabet til officersmessen der lå på hoveddækket lige ud til agterdækket, var blevet låst op, og vi kadetter havde fået besked på, at vi skulle bare forsyne os – så der blev rigtig nok smovset i brød med tykt

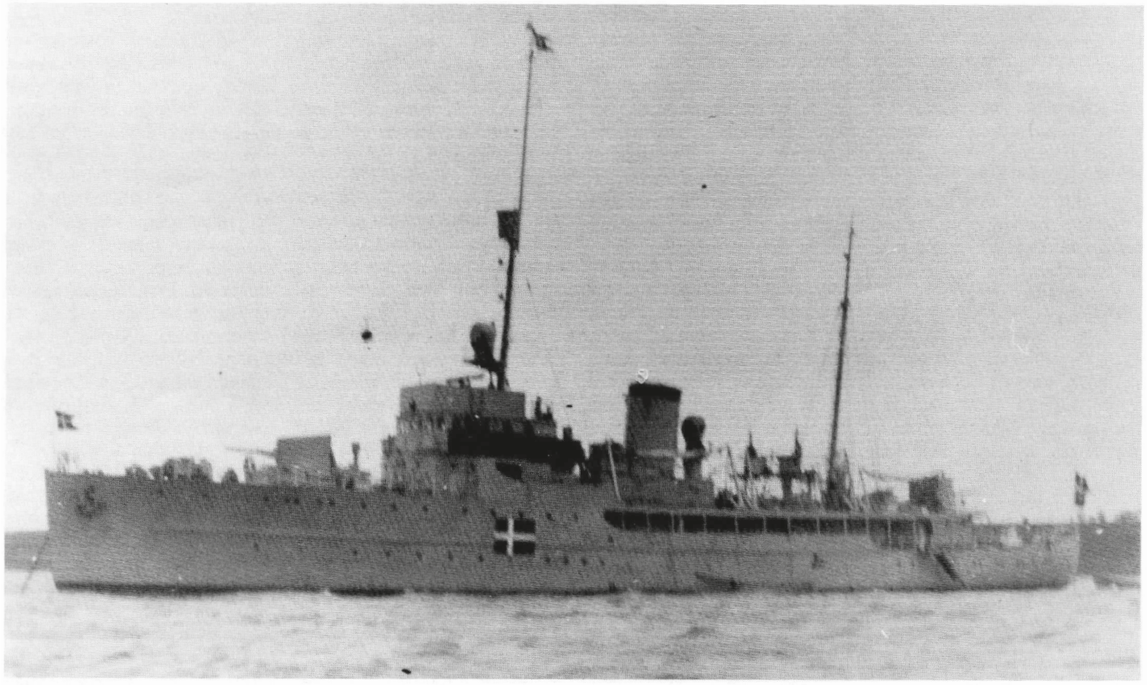

Inspektionsskibet INGOLF, der som skoleskib for søkadetter opbragtes af tyskerne i Storebælt efter at være forsøgt sænket.

smør og dejligt pålæg – ikke normal kost i kadetmessen.

Jeg husker tydeligt, at B-kadet Sander-Larsen sad og græd af skam over det skete. Inden vi var lettet fra Lunkebugten havde chefen kaldt besætningen hen på agterdækket, hvor han havde meddelt os planen om at søge til Sverige og eventuelt kæmpe os igennem om nødvendigt, hvilket blev besvaret med rungende Hurra fra alle – så det at skibet nu var blevet taget uden kamp gav naturligvis en skamfølelse hos alle, og hvorpå reaktionen var forskellig – Sander-Larsen viste den meget tydelig.

Chefen og den stadig hysteriske tyske løjtnant stod sammen på agterkant af bådedækket. Chefen sagde – nu sætter vi redningsbådene ud. Medens dette foregik foretog tyskerne en eftersøgning nede i skibet for at finde bomben – bl.a. på fyrpladsen. Under kedlerne var et naturligt sted. Vi havde en lille overfyrbøder af norsk afstemning ombord – han hed Bastrup. Han var observeret blivende slæbt hen af sidegangen mellem to store tyskere, medens han råbte på klingende norsk »Jeg er fanden ta mig dæksmand – ikke oberheizer«.

Min klartskibspost var som sideretter ved K2 den agterste 87 m/m kanon. Kanonkommandør og skytte var min klassekammerat Svend Schack von Fyren Kieler – ladere og langere var lærlinge og aspiranter. Der fandtes to slags redningsveste ombord. Kapokveste, der var dejlig bløde – dem havde Svend og jeg naturligvis taget – de andre veste var store og uhåndterlige korkveste – mere om det senere.

Føromtalte tyske minestrygere, der lå ved siden af os – var udpeget som mål, så vi lå og sigtede på den. Vi var så tæt på, at i stedet for sigtekikkerten kunne vi have åbnet kilen og sigtet gennem løbet. – Det eneste der manglede før vi kunne skyde var, at artilleriofficeren løjtnant Konradsen trykkede på affyringsklokken på broen – hvorefter Kieler ville trykke højre hånd sammen og skudet var gået – omstændighederne taget i betragtning kalder jeg det disciplin.

Jeg stod på agterdækket ved siden af førstemester – en elskelig ældre herre, der – mener jeg – var pensioneret og derefter genindkaldt, da krigen begyndte. Han havde en herlig vane med at nulre det ene øre på een og spørge – hvad er det De hedder kadet Brink. Han sagde, at chefen gav ordre til at springe ud – »Jeg har ikke været i vandet i 25 år, men nu må jeg jo til det« – og så sprang han. henne i en af drengene til SB redningsbåd hang en værnepligtig og hylede »jeg kan ikke svømme« – han der hang oven over råbte »du har jo redningsvest på din idiot« – hvorpå han trådte ham over fingrene, så han blev nødt til at slippe. Lige inden vi sprang ud, havde næstkommanderende givet min klassekammerat Ingemann Nielsen ordre til at hejse søndagsflaget på flagspillet agter, så der lå hun med et stort Orlogsflag agter og Nazi-flaget under gaflen. Jeg lå og svømmede rundt i en gruppe sammen med Svend og søkadet-aspirant W.W. Christensen – også kaldet Filler. Da en af os sagde – jeg husker ikke hvem – vi må op at have hevet Nazi-flaget ned. Vi svømmede så hen til agterstavnen, hvor der var nogle kæder ned til roret til brug ved nødstyringen. Bomben var sprunget medens vi lå og svømmede rundt – en tysk signalgast stod og signalerede til minestrygeren, da bomben sprang. Han stod oven på en ventilator i styrbords brovinge, ca. 10 m over vandet – han samlede håndflagene over hovedet og sprang. Da vi kom hen til agterdækket var hun begyndt at synke med stævnen først, så agterenden havde allerede rejst sig lidt og nu kommer – som jeg lovede tidligere ved omtalen af kapok-vestene – problemet. Disse veste havde allerede trukket så meget vand, så kræfterne rigtigt skulle lægges i for at komme op på dækket. Vi løb hurtigt krumbøjede hen over agter af bådedækket for at komme hen til masten, hvor faldet fra gaflen var gjort fast.

Vor »ven« minestrygeren med firlinge 20 m/m kanonen agter sendte et par byger efter os, men de trak bare nogle gnister fra ståldækket. Vi løb alle 3 hurtigt hen til stb. motorbåd, der endnu stod i sine klamper på bådedækket. Svend til agterste og Filler til forreste broge, der blev sluppet og da svinget ud i en fart, hvorpå affiring til vandoverfladen så hurtigt som muligt – vi svampede den faktisk. Svend havde fået det ene ben mellem pullerten og taljeløberen, den ankel så ikke køn ud bag efter. Vi hoppede hurtigt ned i båden. Jeg var forrest og gik igang med håndsving. Det var en engelsk Ruston Lister diesel, der normalt var meget vanskelig at starte, men heldigvis gik den i gang ved første forsøg, så afgang væk fra Hvidbjørnen. Filler stod forude og Svend agter. Han satte, som han havde lært, orlogsflaget agter. – Det var dog for meget for vor »ven« firlinge 20 m/m, der kom omgående en byge efter os. Svend bjergede hurtigt flaget, og vi begyndte at sejle rundt og samle de af besætningen – der endnu svømmede rundt – op. Derefter hen til de to redningsbåde og med dem på slæb over til minestrygeren.

Næstkommanderende stillede op til mønstring, og drejede derefter rundt og gjorde honnør og meldte til chefen, at alle var reddet. Det må have set komisk ud med sådan en bande mere eller mindre afklædte og pjaskvåde mennesker.

Vi blev derefter gennet ned på banjerne og en »flink« tysker kom og sagde, at afleverede vi vores våde tøj, ville han sørge for, at det blev tørret nede på fyrpladsen. – Jo tak, vi så det aldrig igen!

Minestrygeren sejlede derefter mod Korsør. Vi nåede at få et sidste kig på vor elskede Hvidbjørnen, den drejede rundt på stb side, fyldte gennem skorstenen og sank med orlogsflaget agter. Derefter sejlede vi mod Korsør, hvor vi så, at Ingolf allerede var fortøjet.

Den tyske oberløjtnant ombord på Ingolf var mindre hysterisk og mere handlekraftig end ham, vi havde været udsat for. Da han fik melding om, at bomben var tændt, stillede han omgående en halv snes kadetter – deriblandt min klassekammerat Prins Flemming – op på agterdækket med nogle tyskere med maskinpistoler foran. Chefen kommandør Evers fik besked på, at blev bomben ikke stoppet, ville de blive mejet ned. Der blev givet ordre om, at bomben skulle stoppes.

Da vi kom Korsør blev vi gennet i land i bart undertøj. Det var en søndag eftermiddag ved fire tiden. Mange af Korsørs borgere, der jo havde hørt skyderiet – stod og så på. Vi blev igen stillet op på linie – denne gang af en tysk oberløjtnant med et meget arisk udseende. Han spadserede foran fronten og hånede os – og skreg hvad bildte sådan nogle undermålere sig ind at sætte sig op mod det stortyske rige. Derefter blev alle knive naturligvis – men selv neglefile – samlet sammen, og vi blev gennet ombord i Ingolf, hvor vi kunne forsyne os med tøj. Jeg fandt et par bukser, der tilhørte art. kvartermester Bisp – de passende nogenlunde. Derefter i land og under for tyskerne så almindelig råben og sværgen op i nogle af de typiske lastbiler med pressening – såkaldte prærieskonnerter.

Vi blev kørt til en tysk baraklejr nær ved Tårnborg – den havde tyskerne bygget således at transporter, der skulle over Bæltet kunne underbringes her, hvis englænderne havde kastet miner i Store Bælt.

Alle kadetterne blev underbragt i ét rum. Vi var en 50 stykker ialt. Der var ingen A-kadetter, idet disse havde været til militær idrætsstævne i København.

Vi var på tysk kost, der var kun to retter Gelbe Erbsen mit Fleish og Nudel Suppe mit Fleish. – Jeg tror det var samme stykke Fleish, de brugte hver gang. Det var jo lige i frugtsæsonen, så der var nok at spise. Vi fik nemlig fra frugtplantagerne rundt omkring sendt kassevis af frugt. Fra Skælskør Bryggeri kom der også 1 rigtig bajer hver dag pr. mand. Der var en der fandt ud af, at i stedet for at drikke 1 bajer hver, kunne vi samle dem alle – ca. 50 og så spille kort. – Vi spillede noget der kaldtes Davoser Jas, en kombination af alle. De fire, der var tilbage efter spillet, delte så øllerne, medens vi andre lå oppe i køjerne og morede os over, hvorledes de efterhånden blev mere og mere berusede – men vi var jo taknemmelige for enhver form for underholdning.

Efter ca. 14 dages ophold blev vi i tog transporteret til København og underbragt på Sundparkens Skole på Amager. Her tilbragte vi en halv snes dage, hvorefter turen gik til Søofficersskolen, hvor vi blev underbragt i køjesenge i klasseværelserne.

I forbindelse med tyskernes internering af de danske jøder, gav tyskerne besked til chefen for Søværnet, viceadmiral A. H. Vedel, om at de tilfangetagne soldater kunne frigives. Det var under protest fra såvel chefen for Søværnet som fra chefen for Hæren, at dette skete på bekostning af de danske jøders internering. Den 19. september 1943 kom viceadmiral Vedel selv på Søofficersskolen, hvor han meddelte soldaterne, at de kunne forlade etablissementet.

Jeg tog efter frigivelsen til Vejle, hvor jeg dagen efter forlovede mig med min senere kone – det vil sige »ud af det ene fangenskab og ind i det næste«.

Leif Brink
Søkadet – »Hvidbjørnen«

Søkadet, inspektionsskibet INGOLF

Skoledelingen for kadetter udrustedes i foråret 1943 som de foregående besættelsesår med henblik på øvelsessejlads i indre danske farvande. Skoledelingen bestod af inspektionsskibene Ingolf og Hvidbjørnen, sejlkutterne Svanen og Thyra, torpedobådene Hvalrossen og Makrellen samt Dampbåd A. Kommandoen hejstes den 20. maj med kommandør C.V. Evers som delingschef og chef for Ingolf, næstkommanderende var orlogskaptajn J. Westrup, artillerioffiсer kaptajnløjtnant A. Helms og kaptajnløjtnant M. Schmidt var navigationsofficer.

Kadetterne af min årgang kom om bord i slutningen af maj efter 2 måneders tjeneste som delingsførere på ekserсerskolen på kaserneskibet Fyen. Efter ophold i Isefjorden og Smålandsfarvandet lå delingen dog uden de 2 torpedobåde i Lunkebugten udfor Valdemar Slot i slutningen af august måned. Lørdag den 28. gik de 2 inspektionsskibe ind til Svendborg for at proviantere og høre nyt om begivenhederne i land. Den faretruende situation med udgangsforbud og strejker og sabotagehandlinger gjorde selvsagt indtryk på os alle, og så snart provianteringen var afsluttet, gik vi atter tilbage til ankerpladsen ved Valdemar Slot, hvortil der var indbudt til bal om aftenen. Heri deltog flere af skibenes officerer samt nogle kadetter.

Ved 6-tiden næste morgen lige ved udpurring ankom en marinekutter fra distriktet i Svendborg med nyt om situationen i landet i almindelighed og om flådens sænkning i særdeleshed. Hvad disse oplysninger og sidste forholdsregler gik ud på, har jeg ingen viden om, resultatet af forhandlinger hos chefen med budbringeren og skibets officerer resulterede i, at Ingolf og Hvidbjørnen lettede efterladende de 2 sejlkuttere, og Dampbåd A til deres skæbne, dog med Svanens værnepligtige befarne, der kom roende over til Ingolf for at komme med til Sverige, som alle nu troede var målet for den forestående sejlads.

Inspektionsskibene stod i kølvandsorden Lunkebugten ud og fortsatte nord-i rundt Langeland og ud i Storebælt, hvor begivenhederne hurtigt tog fart.

Der var efter letningen slået »Klart skib« dog uden udlevering af håndvåben men med krigsammunition ved kanonerne. Selv var jeg kanon kommandør ved den agterste 12 cm kanon og ikke så lidt spændt på, hvad dagen ville bringe. Da vi efter at have rundet Langeland og stod nord på i Storebælt i den minestrøgne rute, kom der en tysk minestryger af M-klassen ned imod os med signalflaget K vajende under signalråen. Efter den internationale signalbog var det ordre til at standse farten øjeblikkelig og da vi lå tværs af hinanden sendte tyskerne med signallampe besked om, at de ville sende et fartøj over til os.

Så lå vi 3 orlogsfartøjer overfor hinanden bredside mod bredside på klods hold og afventede den videre udvikling. Inden fartøjets ankomst kom artillerioffiсeren ned til min kanon og beordrede os til at aflade og til under ingen omstændigheder at dreje kanonen ud i retning af tyskerne. Da det var gjort med den største forsigtighed gik fartøjet til faldrebet, der i mellemtiden var blevet firet af, og maskinpistol bevæbnede gaster fulgte en ung søofficer hastigt op til broen mens andre ilede til flaget agter, nedhalede det og satte det tyske krigsmarineflag i stedet, hurtigt og effektivt for vore undrende blikke. Fartøjet fortsatte til Hvidbjørnen, hvor det samme skete, men med en bådsmand som leder.

Efter at den første overraskelse havde fortaget sig, gik næstkommanderende i gang med forberedelserne til sænkning af eget skib, og fortrolige sager blev kastet over bord. Bombens urværk virkede imidlertid ikke al den stund, at næstkommanderende havde demonstreret urets betjening så grundigt for de ældre kadetter, at det havde taget skade deraf.

For at redde situationen gik overfyrbøder Bastrup ned på sin fyrplads og åbnede en bundventil, og for at ingen skulle lukke den igen drejede han den helt ud af fatningen, så der var et åbent hul ud til Storebælt. Det indtrængende vand bevirkede hurtigt en krængning, der gjorde tyskerne utrolige, og for at hindre kæntring udtog de ti gidsler, der ville blive skudt, dersom vandindtagningen ikke ophørte.

Hele besætningen var nu samlet på agterdækket, og der stod vi i grupper gidslerne og de andre og kiggede på hinanden. Imens var det lykkedes Hvidbjørnens besætning at få deres bombe til at virke, og mens en tysk signalgast fra brovingen afsendte sine meldinger til eget skib, sprang bomben og han fløj et godt stykke med op i luften.

Det lettede selvfølgelig noget på den trykkede stemning i Ingolf, dog blandt os gidsler var det med blandede følelser, vi mærkede den tiltagende krængning og så på de maskinpistol bevæbnede matroser, der stod parat. Bastrup blev til held for os overtalt til at gå ned på fyrpladsen og redde os gidsler ved at stoppe for vandindtrængningen. Det gjorde han ved at stemme et håndklæde ned i ventilhuset, og derpå startede han lænsepumperne, og krængningen aftog og vi kunne slutte os til resten af besætningen dog uden den stolthed over egne bedrifter, som Hvidbjørnens besætning følte, mens de svømmede rundt og efterhånden blev fisket op af en tysk jager, der i mellemtiden var kommet til stede.

Ingolf fortsatte efterhånden for egen kraft, men med slagside til Korsør under tysk flag en meget trist oplevelse for en Korsør-dreng, der havde drømt om et mere passende anløb med et orlogsskib til sin fødeby. Vi blev hurtigt kommanderet i land og marcherede under tysk kommando til Byskolen, hvor vi blev anbragt i gymnastiksalen på et læs halm og bespist med et par gulerødder. Efter et kort ophold dér, blev vi sendt til Tårnborglejren, hvor vi blev i en halv snes dage.

Det var en rigtig sørgelig dag.

Bendt Hjorth Jensen
søkadet – »Ingolf«

Værnepligtig, inspektionsskibet INGOLF

Allerede fra barnsben har jeg haft kærlighed til flåden, så da jeg som 18 årig skulle på session i København, var det mit højeste ønske at blive taget til denne. Men da sessionslederen spurgte mig, om jeg havde noget specielt ønske, sagde jeg nej, da jeg ikke kunne lide at blive til grin.

Stor var min begejstring, da sessionslederen fortalte mig, at jeg var den rette mand til flåden.

Så jeg jublede hele vejen hjem til mine forældre.

Den 9. marts 1943 oprandt da dagen, der startede en tid, der for mig, blev noget af det bedste, jeg har oplevet.

Jeg mødte på Holmen, vi var en meget lille flok ca. 100 stk. da det var en ekstraordinær indkaldelse, vi skulle efter rekruttiden bemande Inspektionsskibet Ingolf, Torpedobådene Hvalrossen og Makrellen samt Kutterne Svanen og Thyra. Men da den store indkaldelse kom i april måned, blev vi, der ikke fyldte meget på Fyen, flyttet over på Peder Skram, der lå ved Mastekranen.

Den 20. maj afsejlede da ovennævnte enheder til det sydfynske øhav.

I må undskylde alt det ovennævnte, men jeg havde sådan en lyst til at skrive om det.

Men nu til sagens kerne.

Jeg var skriver om bord på Ingolf, der blev benyttet som uddannelsesskib for kadetter og kadetaspiranter. Vi var ca. 100 mand om bord, omkring 80 officerer, kadetter og aspiranter og endelig ca. 20 værnepligtige.

Tidlig om morgenen den 29. august, da vi lå for anker i Lunkebugten ud for Valdemar Slot på Tåsinge, indløb der meddelelse til vor chef, kommandør Evers, om de faretruende situationer for flådens folk rundt om i landet. Der blev derpå blæst »Klart Skib« om bord i Ingolf og Hvidbjørnen. Hvidbjørnen var kommet til Østfyn ca. 1 måned efter Ingolf, ligeledes med kadetter og aspiranter til uddannelse.

Jeg tror det var vore chefers mening at forsøge at komme til Sverige, men der er lang vej fra Lunkebugten til Sverige.

Da vi havde sejlet ca. 3½-4 timer, og hvor jeg havde delt cigaretter ud til alle på Ingolf, det er for øvrigt den eneste gang jeg nogensinde har røget (det må vel være spændingen ved tanken om alt det, der kunne ske), kom en tysk destroyer ned imod os, affyrede varselsskud mod os, og signalerede til os om at stoppe sejladsen.

Chefen forsøgte at bluffe og signalerede til dem, at vi havde fået ordre om at sejle til København. Tyskerne troede ikke rigtigt på dette, og ville sende en båd med en parlamentær. En motorbåd kom derefter sejlende ovre fra det tyske skib med en enlig mand ved roret og en presenning over resten af båden. Men da båden lagde til ved vor side, røg presenningen til side og en snes tyske soldater stod og sigtede på os med maskinpistoler.

De entrede om bord og hev det danske flag ned og hejste det tyske op, medens vi måtte stå afmægtige og med knyttede hænder uden at kunne gøre noget.

Men vi havde nogle friske fyre i maskinen, da de opdagede at der var kommet tyskere om bord, åbnede de for skibets bundventiler, og nu begyndte uroligheden at brede sig, vi gik rundt med svømmeveste på og tænkte på hvornår vi skulle springe udenbords, for vi kunne mærke, at Ingolf stak dybere og dybere i vandet.

Men så skete der det, at vandet nåede kedlerne nede i maskinrummet, og med et øredøvende brag, hvæsede røg og damp ud af skorstenen. Der kom efterhånden så meget vand ind, at det bevirkede en slagside, så vi kun kunne sejle langsomt rundt i en cirkel.

Tyskerne, der nu var blevet klar over forehavendet, beordrede nu, ved at true med maskinpistoler, maskinbesætningen ned og lukke for bundventilerne.

Vi blev derefter alle mand kommanderet ned på agterdækket med maskinpistolbevæbnede vagter rundt om os. Men det var som at komme fra asken og i ilden.

For nu måtte vor næstkommanderende, orlogskaptajn Westrup, erkende over for tyskerne, at vor situation var meget ugunstig, idet han havde antændt en sprængladning, og alle vi danskere stod lige over den. Så for ikke at anstifte et større blodbad af den danske besætning, måtte næstkommanderende derfor fortælle hvad vi stod på, hvorefter han blev beordret ned og stoppe sprængladningen.

Før jeg går videre med hændelserne på Ingolf, vil jeg lige berette, hvad der i mine øjne skete på Hvidbjørnen.

Som følge af, at vi var moderskibet, kom tyskerne lidt senere over på Hvidbjørnen, og da vi sejlede meget langsomt, efter at vandet var nået kedlerne, sejlede Hvidbjørnen forbi os, og vi kunne høre hurra-råbene fra deres besætning, da de opdagede, at der skete noget på Ingolf. Chefen for Hvidbjørnen var hurtig, og, efter hvad jeg forstod, antændte han straks en sprængladning, og meddelte derpå tyskerne, at de ville blive sprængt i luften om nogle få minutter, hvilket tyskerne ignorerede i første omfang, men da chefen derpå råbte til sin danske besætning om at springe over bord, fulgte tyskerne hurtigt efter. Hvid-bjørnen var nu kommet så langt væk, at vi næppe kunne skelne den, da den sprang i luften.

Nå, tilbage til Ingolf. Da vi jo ikke kunne sejle lige ud på grund af slagsiden, blev vi taget på slæb af den tyske båd, der derefter satte kursen mod Korsør.

Senere hørte vi, hvor slemt det havde været ved vores enheder i Korsør.

Vi blev derefter under bevogtning ført til Tårnborglejren, hvortil vi ankom hen under aften den 29. august.

Jeg skal kort berette, at vi var i Tårnborglejren til den 8. september, hvorpå vi, atter under bevogtning, blev ført til Korsør banegård. Og nu var det spændende, kørte vi sydpå eller mod København.

Det blev København, og i nattens mulm og mørke blev vi i tyske lastvogne kørt til Sundparkens Skole på Amager.

Herfra blev jeg så hjemsendt den 7. oktober 1943.

Men min tid i flåden var heldigvis ikke forbi. Efter krigen blev jeg genindkaldt den 12. juni 1945. Og den 17. juli sejlede jeg med Hejmdal til Færøerne og Grønland med det første danske marineskib efter krigen. En pragtfuld tur.

Jens Otto Jensen
værnepligtig - »Ingolf«

Værnepligtig Dampbåd A

Ved indkaldelse til Søværnet blev jeg indkvarteret på kaserneskibet »Fyen«, rekrutskole for nyindkaldte. På kaserneskibet var forholdene alt andet end hyggelige; vask og badning foregik i baderum på kajen, en kold omgang.

Efter 3 måneders tjeneste blev vi overført til Søværnets kaserne. Herfra var der daglig tjeneste i flere af Søværnets skibe, som lå ved Holmen.

I maj måned fik vi udstukket det skib, vi skulle gøre tjeneste på resten af sommeren.

Det blev for mit vedkommende inspektionsskibet »Ingolf«, men med tjeneste i »Dampbåd A«, en mindre slæbebåd, som blev brugt som øvelsesskib for de vordende officerer (kadetter) fra »Ingolf«. Besætningen bestod af 1 kvartermester, 1 fuldbefaren matros, 1 kok, 2 fyrbødere og 2 værnepligtige maskinister.

Efter kort tid afsejlede vi fra København til Svendborg sammen med 2 øvelsesbåde, »Svanen« og »Thyra«, 2 meget smukke sejlskibe. Velankommet til Svendborg ankrede vi op udfor Valdemar Slot på Tåsinge, som senere viste sig at blive vores redning.

På grund af minefaren og den dårlige afmagnetisering af »Dampbåd A« fik vi tilladelse til at ligge ved slottets private bro (som stadig eksisterer). »Svanen« og »Thyra« var bygget i træ og kunne ligge for anker.

Sommeren gik stort set roligt, bortset fra de mindre strejker, som opstod i tyskernes fodspor. Hver fredag eftermiddag afsejlede »Ingolf« og »Dampbåd A« til Svendborg Havn, hvor vi opholdt os til mandag formiddag. Alt syntes efter forholdene at være roligt.

Da sommeren gik på hæld og vi nærmede os august måned, kunne vi mærke den voksende uro. Storstrejker på værft og lignende blev mere dagligdags.

Det begyndte efterhånden at gå op for os, at vi ikke var i den bedste situation.

En krisesituation var ved at opstå.

Da vi uden varsel fik ordre til at følge »Ingolf« til Svendborg Havn for at få påfyldt brændstof og proviant; såvidt jeg husker, var det den 27. eller 28. august. Situationen i Svendborg var meget trykkende med heraf følgende uro overalt. Sidst på dagen forlod vi Svendborg Havn og sejlede tilbage til vores sædvanlige ankerplads ved Valdemar Slot.

Om aftenen den 28. august havde vi stadig intet fået at vide om, hvad der forestod. Den 29. august tidlig formiddag observerede vi, at der var særdeles stor aktivitet ombord i »Ingolf«. Officerer og besætning havde gasmasker over skulderen og bar stålhjelme. Kanonen på fordækket var afdækket.

Vores nysgerrighed blev efterhånden så stor, at vi enedes om, at vores fuldbefarne matros skulle ro over til »Ingolf« for at høre, hvad der skete.

Kort tid efter så vi, at han kom ombord og den lille jolle blev skubbet væk fra »Ingolf«. Intet kunne vi forstå.

Senere erfarede vi, at han var nægtet adgang til at komme ombord, men skulle vende tilbage til »Dampbåd A«. Til sidst havde vagthavende officer givet tilladelse til, at han kom ombord. Efter sigende var det kaptajnløjtnant S. Thostrup bistået af kadet Prins Flemming (den nuværende greve Flemming af Rosenborg). S. Thostrup er identisk med pensioneret viceadmiral S. Thostrup.

Vi, der blev efterladt, var endnu mere i vildrede om, hvad der foregik, da vi så »Ingolf« stævne mod Thurø Rev på vej ud i Storebælt.

Ingen oplysninger eller forhåndsordre havde vi modtaget: skuffelsen dengang var stor. Det udviklede sig nærmest til bitterhed; had for chefen for »Ingolf«/»Dampbåd A«, kommandør Evers.

Kvartermesteren og vi 2 maskinister gik ned i hans lukaf for at finde ud af, hvad der foregik. Under vores samtale bankede det på ruftaget til lukafet. Forbavsede blev vi, da det var nu afdøde baron Carl Juhl Brockdorff, som kom ned. Af baronen fik vi de første oplysninger om, hvad der egentlig foregik. Han havde hørt over radioen (vi havde ingen), at Kongen havde meddelt, at Regeringen var trådt tilbage. Hær og flåde var overtaget af tyskerne. Samtidig opfordrede Kongen alle til at forholde sig rolige. Efter nogen snak frem og tilbage enedes vi om at se tiden an.

Senere vendte baronen tilbage. Da havde han talt med den danske forbindelsesofficer i Svendborg. Jeg mener, det var orlogskaptajn Dinesen, der havde modtaget besked om, at viceadmiral Vedel havde givet kontraordre; flåden skulle sænkes eller eventuelt søge neutral farvand (Sverige).

Efter denne besked kunne vi træffe vores egen beslutning. Vi gik ned og talte med vores 2 fyrbødere og kokken og forelagde dem situationen. Selvom »Dampbåd A« ikke var meget værd, blev vi hurtigt enige om at sænke den.

Vi bad baronen, som stod på anløbsbroen, opbevare skibsjournalen sammen med flaget, som vi halede ind, til tiden blev en anden. Intet skulle tyskerne have med sig.

Inden baronen gik tilbage til slottet, blev vi inviteret til middag på slottet om aftenen.

Vi var stadig meget betænkelige, for var nu de oplysninger, som vi havde modtaget, rigtige?

Tiden var knap, før tyskerne ville vise sig. Det eneste våben vi havde, var kvartermesterens revolver. Set i bakspejlet begik vi alle de fejltagelser, vi kunne begå i sådan en situation. Da vi var iført dagligt blåt, blev vores køjesække med landgangstøj og private ejendele smidt i land og gemt væk bag nogle buske. Inden vi sejlede ud, tog vi en mindre jolle ved broen på slæb, da vores egen jo var drevet til søs. Tanken var, at vi på vej ud ville vædre »Svanen« og »Thyra« og lade dem gå samme vej som »Dampbåd A«. Da vi forlod broen knustes jollen, så vi kunne ikke gå længere ud end vi kunne svømme i land. Da tiden var inde blev søventilerne åbnet, og da vandet efterhånden nåede kedelristene, lod vi maskinerne køre og gik op på dækket. Roeret blev lagt, så den kunne fortsætte et stykke ud. »Dampbåd A« begyndte at blive ustabil, og da en mulighed for kedeleksplosion var tilstede, sprang vi overbord og begyndte at svømme i land.

Til vores skræk så vi, at den havde taget kurs mod land. Det varede ganske kort tid, så stoppede den, lagde sig om på siden og til sidst var kun lidt af broen og masten oven vande.

En trist hilsen opstod, da dampfløjten af uforklarlige årsager, gav sig til at fløjte i kort tid. Det må formodes, at et eller andet har fået fat i snoren mellem bro og fløjte. Efter vi var nået i land, gik det hurtigt mod slottet.

Efter aftale henvendte vi os i køkkenet. Alle var yderst hjælpsomme, vi lånte civilt tøj og fik at vide, at den omtalte middag var kl. 19.00. Præcis kl. 19.00 bød baronen os til bords, hvor han spurgte, hvad vi nu havde tænkt os. Svaret var klart. Alle ville forsøge at komme til Sverige.

Når tusmørket faldt på, skulle hver især begive sig til Svendborg. Tidligt forlod baronen bordet, da han skulle andetsteds. Og han bad os skrive i gæstebogen, hvilket blev gjort. Alle takkede for den store hjælp, vi havde modtaget. Baronen ønskede os alt muligt held på vores videre vej.

Tidligere end det var vores mening, skiltes vi og begav os på vej til færgen, der gik fra Vindeby på Tåsinge til Svendborg.

Da jeg kendte vejen igennem skovene, valgte jeg den vej og gik afsted med køjesækken på nakken; klart en fejl, men det gik.

Ved færgen fik jeg min køjesæk sat ind i en garage hos en vognmand, jeg kendte. Længere fremme mødte jeg en styrmand fra færgen. Han var straks klar over min situation og fortalte mig, at der ikke var tyske vagter hverken på Tåsinge eller Svendborg siden. Roligt gik jeg ombord. I Svendborg tog jeg til mit barndomshjem, som lå 2 minutters gang fra færgen. Vel hjemme trak jeg i mit eget tøj.

Næste formiddag lod jeg, som om intet var hændt og gik til byen. Her mødte jeg kvartermesteren i civil. Vi førte en ganske kort samtale, hvor han fortalte, at på alle veje ud af byen var der tyske vagtposter. Under vores korte samtale blev det ikke nævnt, hvor vi opholdt os. Til farvel: »I morgen ses vi længere nede ad gaden samme tid«. Næste dag klappede fælden.

På vej mod vores mødested mødte jeg til min forbavselse en ung mand, som jeg kendte særdeles godt, iført tysk uniform. Her begik jeg endnu en fejl. Jeg svarede ikke på hans hilsen, men ignorerede ham totalt. Han var fuldt ud klar over, at jeg var i Marinen. Så måske en snak fuld af løgn med ham, havde givet et andet resultat.

Næste formiddag blev jeg afhentet af en tysk soldat. Det kom helt bag på mig. Men det forløb stille og roligt. Jeg blev ført til tyskernes opsamlingssted, som dengang var restaurant Hafnia i Frederiksgade. Her mødte jeg andre marinere, som jeg ikke kendte, men inden længe var vi alle registrerede.

Efter nogle timer på det ubehagelige sted, hvor både kvinder og mænd, jeg kendte fra byen, var i tyskernes tjeneste og endog særdeles ihærdigt. Inderst inde blev de forbandet langt væk; men intet kunne vi stille op. Efter nogle timer blev vi under eskorte kørt til Nyborg Strandhotel, hvor den egentlige internering begyndte. I Nyborg var, så vidt jeg husker, dele af hærens Viborg-garnison samlet og marinere, der var taget rundt om på Fyn. Marinerne fik tildelt spisesalen, hvor vi kunne være. Her sov vi på gulvene og på bordene.

Vores danske leder var søløjtnant af 1. grad i reserven, Ellebæk. Mange sjove men også alvorlige episoder opstod her. Det vil dog føre for vidt at komme ind på dem. Efter nogle dage opstod der rygter om, at vi skulle overføres til Tyskland. Vi var 4 marinere, som holdt sammen resten af tiden, vi var interneret. Tanken om at stikke af lå dybt i os 4.

Efter nogle dage blev vi under bevogtning kørt til Storebæltsfærgen. Da vi nåede Korsør, blev vi ført til en togvogn. På det tidspunkt var humøret i bund. Efter et par timers kørsel nåede vi Københavns Hovedbanegård. Herfra gik turen under skarp bevogtning til Sundparkskolen på Amager.

Om morgenen til mønstring fik vi instruks om, hvordan vi skulle forholde os. Jeg mener, det danske ansvar her havde orlogskaptajn S. Greve, der også havde været vores chef på kaserneskibet »Fyen«.

Efter meget kort tid var vi 4 marinere enige om, at herfra ville vi flygte. Vi havde kontakt ud af skolen og bevogtningen var efter vores mening lig med 0. Men for os opstod en knugende samvittighed. Ved mønstringen, da vi ankom, blev det gjort klart for os, at prøvede nogen at flygte eller lave andre forseelser, ville dem, der blev tilbage, blive straffet hårdt. Vi drøftede forholdene igennem utallige gange. Ingen løsning var til at finde.

Om der var nogen, der kendte vores hensigter, ved jeg ikke, men en dag blev vi overført til KB-Hallen.

Når vi skulle være interneret, må det siges, at det var et godt sted. Forholdene var meget fine. Mange af den tids fineste skuespillere kom flere gange om ugen og underholdt med den tids repertoire. For mig opstod der en helt uforklarlig hændelse. Jeg blev kaldt til mønstring sammen med flere andre. Mange tanker fløj gennem hovedet – var nogen stukket af og kendte de vores planer? Men nej heldigvis. Da jeg kom ned, stod min køjesæk uåbnet. Jeg kunne ikke tro, det var min; men op af sækken kom mit tøj med hv.nr. 4108. Naturligvis kunne jeg ikke give en forklaring på det; men slap dog med den forklaring. Jeg ved, hvordan den var kommet til KB-Hallen.

Mange oplevelser havde vi i KB-Hallen. En af de sidste og mest sørgelige indtraf en dag, hvor vi alle blev kaldt sammen og viceadmiral Vedel gik til mikrofonen for at meddele, at 4 marinere havde meldt sig til tysk tjeneste, for at blive løsladt. Viceadmiralens ord husker jeg ikke; men de var barske.

Senere blev vi kaldt sammen, hvor viceadmiralen meddelte os, at en af de 4 havde fortrudt og var kommet tilbage. Vi blev opfordret til ikke at foretage os noget overilet mod vedkommende, men derimod lade ham gå, for det han var. Disse ord blev respekteret, hvilket udelukkende skyldtes den store respekt vi havde for viceadmiralens myndighed.

Efter nogen tid gik rygterne igen; men det var om løsladelse, så vi droppede vores planer om flugt.

Endelig oprandt dagen den 9. oktober 1943, hvor alle blev løsladt og vi igen kunne finde vores civile plads.

Tilfreds blev vi dog først den 4. maj 1945. Hvor vores tanker gik til dem, der havde sat livet eller førligheden til i modstandskampen, både til søs og til lands.

Børge Kruse
værnepligtig
»Ingolf«/»Dampbåd A«

Kalundborg

Værnepligtig minestrygeren MS 2

Jeg afmønstrede fra mit skib M/S »Havet« af Svendborg i april måned 1943, da jeg havde fået indkaldelse til at aftjene min værnepligt ved søværnet den 29.04.1943.

Den 29.04.1943 meldte jeg mig på Holmen sammen med en del unge mænd, vi blev registreret, jeg fik (hoved(stam nr.) 9583), mit kompagni blev det syvende (Det befarne kompagni).

I modsætning til de fleste som blev indkvarteret på kaserneskibet »Fyen«, blev 7. kompagni indkvarteret på »Peder Skram« som var fortøjet ved den gamle, skønne mastekran.

Det befarne kompagni bestod af fiskere, mejerister, søfolk fra handelsflåden, samt en enkelt der havde bestået styrmands- og skibsførereksamen.

Efter endt oplæring i militær optræden, eksercits og skydning blev vi i juni måned udstukket til forskellige af søværnets skibe eller kystdefensionen, jeg fik tildelt »MS2« en lille træminestryger, som der var blevet bygget 10 stk. af på træskibsværfter i Svendborg, Korsør, Holbæk og Frederikssund i 1941, »MS2« var bygget i Holbæk.

»MS2« lå i Horsens, på rejsen til Horsens traf jeg i toget en anden sømand, som også skulle ombord på »MS2«, hans navn var Svend Stenstrup, han var fra Mors og blev mig en god kammerat.

Ombord på »MS2« hed chefen Brinch-Lund han var løjtnant, næstkommanderende var underkvartermester, maskinchefen var overfyrbøder, der var 4 math-elever, vi var 4 værnepligtige, V. Christensen, der var uddannet maskiningeniør, H.E. Frederiksen der var uddannet maskinmester, disse 2 hørte til i maskinen, Svend Stenstrup var sømand som jeg, men ikke befaren.

Chefen boede agter for skorstenen og foran for spillet, som hev kablet til paravanen ind, det var et lille hyggeligt kammer. Resten af besætningen boede foran for skorstenen under dæk. For at komme til apteringen, skulle man ned ad en trappe til en gang hvor først kabys og toilet lå, dernæst næstkommanderende og maskinchefens kammer lå, efter det kom mandskabets messe som også var opholdsrum og soverum for 8 mand, køjerne var dobbelte, den øverste køje var ryggen til sofaen, som kunne svinges op og fastgøres med 2 jernstænger.

Svend Stenstrup blev udnævnt til kok, det havde han ikke noget imod da han godt kunne lide at lave mad, jeg blev udnævnt som rorgænger, jeg var oppasser for chefen og skulle rengøre hans kammer, ellers skulle jeg styre skibet efter chefens anvisninger, jeg blev kun afløst når jeg skulle skaffe og gøre rent, jeg fik mange lange tørner ved roret, men det var jeg jo vant til fra skonnerterne som jo ikke havde selvstyring.

Stedet, hvor jeg styrede lå en 3 trin længere nede end hvor chefen opholdt sig under sejlads, jeg havde mit kompas at styre efter, chefen have bestikbord, maskintelegraf og radio oppe hos sig.

En gang imellem beordrede chefen mig op, så styrede han, medens jeg skulle give kurser til ham og lægge »MS2« til kaj, til tider brugte vi også nødroret det var en rorpind af jern, som kunne passes ned i et hul over rostammen på agterdækket, det fungerede godt og vi afprøvede nødroret mange gange under sejlads og ved anløb af havn.

Vi afholdt også skydeøvelse med det lille maskingevær, der var fastgjort på bakken, vi satte så en drage og skød efter den, vi havde også »mand over bord øvelser«.

Vor opgave var at minestryge en rute fra Horsens til øen Endelave, den rute gennemsejlede vi flere gange om dagen.

Til Endelave sejlede en lille post- og passagerdamper ved navn »Agda«, den anløb også Snaptun og Hjarnø på ruten, det var for denne damper, fiskerne og de lastskibe som anløb Horsens vi strøg ruten.

Desværre blev S/S »Agda« senere minesprængt, efter at søværnet havde ophørt at minestryge ruten, flere passagerer og besætningsmedlemmer blev dræbt ved denne minesprængning.

Til at afmærke ruten som vi minestrøg havde vi en såkaldt P-kutter, det var en træfiskekutter som søværnet havde købt, denne kutter blev ført af en værnepligtig styrmand, og besætningen var hovedsagelig fiskere.

Således gik sommeren indtil den 27.08.1943, vi foretog vor minestrygning, til tider strøg vi i 12 timer.

Til natten gik vi i havn i Horsens, vi lå i den gamle havn så langt inde vi kunne, når vi kom ind blev vagten sat, vi gik vagt inde på kajen, vi var bevæbnet med en tromlerevolver, som vi bar i et hylster, på hovedet havde vi en stålhjelm, besætningen på P-kutteren gik også med i vagten.

De besætningsmedlemmer som ikke havde vagt kunne gå op i byen, eller slappe af ombord, beboerne i Horsens så med venlige øjne på os, vi var ofte inviteret hjem til gamle marinere, den lokale tobaksfabrikant kom ofte ned ombord med tobak og cerutter, det var rart at få lidt supplement til den rationering vi havde.

De som havde landlov skulle være ombord kl. 2300.

Den 27.08. kl. 23 blev vi kaldt til mønstring på dækket, vi fik ordrer på at klargøre 20 mm ved skorstenen og maskingeværet på bakken, vi fik udleveret tromlerevolvere og ammunition. Vor næstkommanderende, som var en stor, venlig rødhåret Sønderjyde, var meget ophidset, han gjorde klar at vi skulle skyde, hvis vi blev angrebet, jeg blev beordret til rors og maskinmestrene var klar i maskinen, hen på morgenstunden blev der lettet på beredskabet, en del af os gik til køjs da det var besluttet at »MS2« skulle afsejle til København for afmagnetisering, det var noget vi havde vidst i en måned.

Kl. 0700 afsejlede »MS2« fra Horsens, det var en blæsende regnfuld morgen med vestlig vind af kulingsstyrke, opad dagen besluttede chefen at vi skulle gå ind til Kalundborg for natten, jeg har tit tænkt på, bare vi havde fortsat sejladsen, så havde vi måske modtaget radiomeddelelse, så vi kunne have kommet til Sverige.

Da vi ankom Kalundborg gik vi langs siden af et skib af Søriddertypen, der blev meddelt at alt landlov var inddraget, vi fik at vide at vagten blev holdt af det andet skib, vi skulle blot gå til køjs, så vi var friske til at sejle næste morgen.

Den 29.08.1943 om morgenen vågnede jeg ved råb »heraus«, hvad klokken var ved jeg ikke rigtigt, men det var ikke lyst endnu, i døråbningen stod en tysk soldat med en håndgranat, der kom flere soldater og vi blev gennet op på dækket ad trappen, da jeg var i højde med dækket så jeg kommandostanderen, der var skåret af flaglinen, jeg tog den og stak den i lommen, jeg har den i dag liggende i min skrivebordsskuffe, den er blevet noget falmet.

Vi blev gennet ind på kajen hvor besætningen fra det andet skib var linet op, vi var omringet af tyske soldater så det var ikke muligt at stikke af, dagslyset var ved at komme.

Officerer fra de danske skibe stod og parlamenterede med de tyske officerer, jeg kunne forstå at de ville vide hvor vore tromlerevolvere var blevet af, de kunne ikke finde dem, de må jo have vidst at vi havde dem ombord. Jeg har en mistanke om at vor næstkommanderende havde smidt dem ud af koøjet, da de lå inde på hans kammer. Jeg har ikke talt med ham siden, så jeg ved ikke om det er rigtigt.

Jeg blev nu beordret til rors i »MS2« den skulle sejles ud til en hjælpekrydser som lå på tværs ude på fjorden, der blev sagt at det var en ombygget passagerbåd der blev brugt som troppetransport fra Nordjylland til Norge, den skulle have et navn noget med »Rose«, senere på krigen skulle den være sænket oppe ved Norge.

På vej ud til hjælpekrydseren stod en tysk soldat med maskingevær bag mig, da vi kom ud til skibet var landgangen firet ned, da vi løb langs siden fik jeg chance til at give roret hårdt stb ror så agterenden ramte hårdt ind i det store skib, »MS2« blev ikke skadet da det var et solidt skib, men jeg fik afløb for mine aggressioner.

Efter vi var fortøjet langs siden af hjælpekrydseren blev vi ført ombord på denne.

Vejret var nu klaret op, flere tyske krigsskibe sejlede rundt om os, der blev råbt med råbere over til dem, såvidt jeg kunne forstå, at alt tyveri fra de opbragte danske skibe ville blive straffet med skydning.

Ombord fik vi nu mad, det var sauerkraut med fed flæsk og pølser.

Vi fik ikke nogen orientering om hvad der skulle ske med os, rygterne gik om at vi skulle sejles til Tyskland. Svend Stenstrup og jeg talte om hvis det gik sådan, ville vi springe overbord når vi passerede Spodsbjerg på Langeland, der kom skibene nærmest land.

Der gik også rygter om at den danske flådes skibe, der lå på Holmen var sænket, det viste sig senere at være sandt.

Angående det skib vi lå på siden af i Kalundborg, da vi blev taget af tyskerne, jeg mener at skibets navn var Søridderen, fik vi at vide senere, at dets radiomand ikke havde modtaget nogen ordrer om sænkning af skibene, det dårlige vejr med atmosfæriske forstyrrelser skulle være årsagen til at skibet ikke modtog ordrer på at sænke skibene i Kalundborg.

Efter et stykke tids ophold på Kalundborgfjorden lettede hjælpekrydseren anker, vi fik at vide at vi skulle til København, det viste sig at være rigtigt, vi styrede ihvertfald nord i.

En skøn sensommereftermiddag anløb vi Langelinie, der var mange københavnere på Langeliniekajen, da landgangen var sat og vi gik ned ad den, jublede og klappede københavnerne, vi blev transporteret med lastbiler til Holmen.

Efter indkvartering på Holmen med registrering mm fik vi lov at se os omkring, jeg kunne se at mit skib fra rekruttiden »Peder Skram« lå sænket ved mastekranen, i søminegraven lå nogle minelæggere, det lugtede af solarolie, udfor orlogsværftet lå nogle af flådens skibe sænket, jeg ærgrede mig over at vi ikke fik »MS2« sænket.

På Holmen gik vi rundt og så på det hele, vi spillede noget fodbold og dyrkede forskelige former for gymnastik.

Efter nogen tid på Holmen fik vi at vide vi skulle flyttes i KB-Hallen, det viste sig at vi blev ca. 1000 mand som blev indkvarteret der, det var fireetages senge vi skulle sove i.

Sengene var jo vort hjem,

vi skulle jo have vort tøj og toiletgrej, så privatliv var der jo ikke meget af, toiletforholdene var ellers gode, undtagen den nat hvor jeg vågnede med mavepine, da jeg kom ud på gangen sad masser af folk og besørgede overalt, det flød med ekskrementer, det var det man kaldte Roskildesyge, det var en ordentlig rengøring vi måtte igang med.

Vi kunne jo gå uden for hallen, pladsen udenfor var indhegnet og tyske vagtposter gik udenfor, op til pladsen lå der boligblokke, beboerne i blokkene havde vinduer ud til pladsen, og de firede forskellige lækkerier som æbleskiver ned til os, der var også til tider tobak og andet rygestof.

Ved hallen var der også et udendørs svømmebassin, som jeg benyttede meget, vandet var opvarmet så det var behageligt at svømme i, vi dyrkede også noget gymnastik, jeg forsøgte at samle nogle af søfolkene, så vi kunne lære noget navigation, vi have jo en masse officerer som kunne lære os det, vi nåede ikke rigtigt at komme igang, da vi blev hjemsendt inden vi fik det rigtigt op at stå.

Til tider kom nogen af vore bedste skuespillere og sangere ud og underholdt os, det var et afbræk i vor tilværelse som internerede, vi var meget taknemmelige for dette.

Chefen for os alle der interneret i KB-Hallen var kommandør Westerman, jeg mener han hed sådan. Han havde været chef for »Niels Juel« da den blev sænket i Isefjorden.

En dag kaldte Westerman os til appel, han havde noget at fortælle os, det var angående 5 mand som havde meldt sig til den tyske værnemagt, han hånede dem over at de bragte en sådan skam over søværnet.

Jeg beundrer Westerman for hvad han sagde, vi var jo besat, men han viste sig som et rigtigt mandfolk.

Så en dag fik vi at vide vi skulle hjemsendes den 2. oktober, før jeg rejste fik jeg taget afsked med de 3 værnepligtige fra »MS2«, de 2 skulle jeg aldrig møde igen.

Svend Stenstrup gik ned med den 4 mst skonnert »Gerda« af Lemvig den 05.03.1945, på en rejse fra Ålborg med cement i lasten, sandsynligvis blev »Gerda« minesprængt.

Svend Stenstrup havde fra Ålborg skrevet til mig at det var den sidste rejse han gjorde, så skulle han påbegynde navigationsskolen i København.

Maskinmester Helge Emil Frederiksen som var medlem af modstandsgruppen »Bopa« blev dræbt den 11.03.1945 under angreb på motorfabrikken »Dan«.

I løbet af 6 dage havde jeg mistet 2 af mine kammerater fra min tid i søværnet i 1943.

Efter hjemsendelsen i oktober 1943 havde jeg forskellige hyrer i sejlskibe og dampskibe, vi sejlede props fra Finland og Sverige til Rotterdam og så koks tilbage til Danmark, i de mindre skonnerter og galeaser sejlede vi brunkul fra de østjydske havne til København eller Bornholm.

Ved sejlads på Sverige havde vi til tider flygtninge med derover og våben med tilbage.

Da krigen var slut i 1945 blev jeg genindkaldt til søværnet 25.05.1945.

Jeg blev med det samme sat ombord i »MS1«, også kaldet »Sorte Sara«, chefen var løjtnant Gad, den samme som havde ført »Sorte Sara« til Sverige efter den 29. august 1943, »Sorte Sara« blev kamoufleret, som det var en fiskekutter, malet sort og med fiskegarn på dækket, denne forandring blev lavet på Agersø, derfra sejledes sønden om Lolland til Sverige.

Løjtnant Gad fortalte mig at min tidligere chef fra »MS2« løjtnant Brinch-Lund var kommet til England efter den 29. august, og var gået ind i den engelske marine.

Maskinmester V Christensen som jeg var sammen med på »MS2« var også blevet indkaldt, vi kom igen til at sejle sammen på »MS1« vi havde en god tid sammen. Christensen sagde til mig at han godt ville hjælpe mig økonomisk, når jeg skulle tage mine nautiske eksamener, det blev nu ikke nødvendigt, jeg nåede efter krigen at tjene penge nok til min tid på skolen, da jeg var i Svendborg og kunne bo hjemme hos mine forældre, klarede jeg mig godt, men det var pænt af ham at give mig tilbuddet.

Den første tid på »MS1« gik med at samle paravaner sammen som lå i forskellige provinshavne, de blev slæbt ind på Holmen for at blive klargjort.

Under et af vore ophold på Holmen havde vi den glæde at se tyske marinere måtte stryge de tyske flag fra de danske marinefartøjet, som de havde stjålet, Dannebrog kom igen til at vaje over dem.

Den 20. juni 1945 lå vi i Sønderborg for at hente et par paravaner, vi fik sat en deling af besætningen sammen og marcherede ud på Dybbøl for at repræsentere søværnet der, ved højtideligheden, de kongelige var der også med Kong Christian den 10. og den daværende Kronprins Frederik.

Senere på sommeren fik vi ordre på at gå til Kalundborg, der var samlet en stor flåde af minestrygere og ledsagerbåde, deriblandt var også engelske minestrygere, der blev sagt at skibene talte 1000 mand.

Opgaven var for os at vi skulle rense farvandet nord for Fyn, Samsøbælt og det nordlige Storebælt for miner, så Kalundborg var en livlig by med mange marinere.

Fra de kort som englænderne havde, kunne vi se at der var blevet droppet mange bundminer i det område, vel nok fordi det var en flaskehals, hvor skibsfarten skulle passerer nord - og sydover.

Jeg var glad for at være med i dette arbejde, jeg følte vi gjorde gavn for skibsfarten.

05.10.1945 blev V Christensen og jeg hjemsendt.

E.W. Petersen,
værnepligtig MS 2

Korsør

Værnepligtig minestrygeren SØLØVEN

Jeg blev indkaldt til aftjening af min værnepligt som maskinist i august 1942. Efter eksercerskole på fregatten »Fyn« og ca. 14 dage på »Niels Juel« blev jeg overflyttet til minestrygeren af M-typen, hvor mit første skib var M 2 »Søbjørnen« med station i Nyborg. I november d.å. forsejledes skibet til Flådens Leje, hvor hele besætningen minus 1. - 2. mester blev overflyttet til M1 »Søløven«. Her var vi tre vpl. maskinister især interesseret i at møde vor nye 1-. og 2. mester. Der var en glædelig forskel fra »Søbjørnen« til »Søløven«. Vore to nye mestre stod og tog mod os, gav os hånden og bød velkommen ombord med ønsket om godt samarbejde. Vi var ved at besvime efter denne modtagelse. Men vi/jeg fik indtil den 29. august 43 et glimrende samarbejde med vore to nye mestre. Jeg bruger udtrykker vi/jeg, fordi jeg som den eneste af vi tre var ombord i hele perioden fra november 42 til 29. august 43. Vi havde i den periode station i henholdsvis Kalundborg og Korsør. Først i Kalundborg og senere i Korsør, hvor vi var den 29. august.

Da det er det sidste, det i dette tilfælde specielt drejer sig om, vil jeg forsøge at beskrive perioden fra ugen før søndag den 29. august og til vi blev sluppet fri i KB hallen i København.

Det kniber med de nøjagtige datoer for perioden. Nogle har jeg dog fra breve, jeg skrev til min daværende kæreste, min nuværende kone gennem 46 år. Vi havde i nævnte periode inspektion af chefen for kystflåden, kommandør Ipsen, og var bl.a. på øvelse i bugten ved Kerteminde, hvor vi skød med vore to 75 mm PK. Målet for skydningen, blev slæbt af en af de gamle kulfyrede torpedobåde, der da var degraderede til minestrygere. To dage var vi oppe ved Kerteminde og kom tilbage til Korsør fredag eller lørdag. Jeg husker at vi lå for anker ud for Korsør, medens chefen blev roet i land for telefonisk at kontakte mine-strygningscentralen. Det blev fortalt ombord, at chefen ikke kunne eller ville bruge andet end en offentlig telefon. Han kom tilbage og vi i havn.

I Korsør fik vi normalt strøm fra land. Det betød, at vore vagter i maskinen var meget lette. Vi skulle faktisk bare være der. Men denne dag – det må have været lørdag den 28. august – fik vi ordre til, at vi skulle være klar til at gå an med øjeblikkelig varsel. Dette var ensbetydende med at hovedturbinen skulle køre rundt med nogle få o/m, og at diverse pumper som følge heraf også skulle køre, sådan at al vort maskineri var varmt og klar med øjeblikkelig varsel. At der var noget galt var ret tydeligt i betragtning af, at et par tyske landgangsfartøjer var placeret i den modsatte side af havnebassinet.

I løbet af aftenen rettedes deres projektører og kanoner mod os. Alle ombord var klar over, at noget var galt. Vi talte naturligvis om det og om, hvad vi kunne gøre. Et eller andet lyst hoved foreslog, at vi skulle henvende os til chefen, og sige til ham, at hvis han f.eks. skulle finde på at sejle op på østsiden af Samsø og ligge der til situatioen blev afklaret, ville vi alle stå bag ham. Som sagt så gjort. En deputation på tre-fire mand gik til chefen og sagde det til ham. Vi sagde også, at vi anså Korsør for at være et hul, som tyskerne meget let kunne spærre af. Det viste sig i løbet af aftenen også at være rigtigt. idet tyskerne lukkede indsejlingen med et stort marinefartøj på tværs. Iøvrigt bemærkes, at alle minestrygningsfartøjerne fra Store Bælt var samlet i Korsør. Chefen modtog os meget venligt og sagde, at han måtte tale med de andre skibschefer for at høre, hvad de mente. Det gjorde han og kom tilbage og meddelte os, at man generelt ikke mente, at der forelå en situation, som gjorde sådanne foranstaltninger nødvendige. Altså skete der ikke noget. Da vi ikke havde fuld brændselsbeholdning og der langt inde på kajen holdt en jernbanetankvogn med olie til os, blev den i løbet af aftenen, af besætningen, skubbet ud på siden af skibet, så vi kunne få vore tanke fyldt op. Iøvrigt gik vi normal søvagt. Altså 4 timer vagt og 4 timer fri.

Der skete ikke noget før mellem kl. 0.30 og 04.00 om morgenen. Jeg havde vagt i maskinen og sendte kl. ca. 03.40 den vpl. fyrbøder, der var på vagt med mig op for at purre afløsningen, så den var klar til kl. 04.00. Da han var på vej ned af lejderen på dækket råber han på mig og siger noget i retning af følgende: »Hvad pokker er det«. Jeg gik hen og kikkede op forbi ham gennem lugen. Det var oplyst af en lysbombe, der oplyste det hele så fuldstændig klart, som var det dag. Da den nåede sit højeste og begyndte at dale, startede et voldsomt skyderi. Vi kunne samtidig høre projektilerne rasle hen af maskinrumscasingen og samtidig en masse råben og skrigen og trampen hen af dækket. I løbet af kort tid blev der mere roligt, og jeg kan huske, jeg stod ved manøvrealtet og gloede på maskintelegrafen, ventende på en ordre. Der kom ingen. Lidt efter blev der råbt og skreget gennem lugen fra dækket. Jeg gik hen og kikkede op, men kunne ikke på grund af lyset, se noget som helst. Jeg gik lidt op af lejderen, men kunne stadig hverken høre eller se. Lidt længere op og pludselig blev jeg hevet op på dækket med ordene: »Hände hoch«. Det hele var fuldt oplyst og fyldt med bevæbnede tyske marinere. Jeg blev skubbet og puffet forud under broen. Her blev jeg stoppet og skubbet tilbage til maskinrumslugen, samtidig med at tyskerne råbte »Feurboden, Feuerboden«. Jeg kaldte på ham (maskintelegrafen) og han kom op og vi fik begge samme behandling med skubben osv. Nu helt ud på bakken, hvor resten af den menige besætning stod med hænderne oppe på hovedet og omgivet af tyskere med våbnene rettet mod dem. Ikke blot var vi totalt i deres magt og kunne intet gøre, men alligevel skulle flere af dem stikke til os med udtryk som »Dumme dänen«, »Späck Dänen« m.v. Rasende var vi, men kunne naturligvis intet gøre. Hvor længe vi stod ude på bakken husker jeg ikke. Jeg ved heller ikke, hvor vore officerer og kvartermestre var anbragt. Men på et eller andet tidspunkt blev vi gennet ned på banjerne, stadig med hænderne foldede oppe på hovedet. På vejen ned så vi vor 2. mester stå ude på agterdækket med en tysk mariner ved hver side. Årsagen hertil har jeg aldrig hørt noget om. På banjerne sørgede min makker og jeg for at komme hen til døren ud til vor egen banje. En enkelt, iøvrigt meget ung tysker, stod med sin maskinpistol på en bænk og kunne således holde kontrol med hele forsamlingen. Efterhånden blev vi naturligvis trætte af at stå med lapperne oppe på hovedet. Makkeren og jeg udvekslede blikke og begyndte så, lige så stille at gå nedad i forsøg på at komme til at sidde på trappen, vi stod på. Vi tænkte ikke på, at vi begge stod med ryggen mod kontakterne til belysningen. Pludselig gik de fleste af lamperne ud og den enlige tysker begyndte at råbe »Zum hilfe, zum hilfe«. De kom væltende ned og først da blev makkeren og jeg klar over, at det var os, der havde slukket. Det lettede dog så meget, at vi fik lov at tage hænderne ned og sætte os. Vi fra maskinen fik lov at gå ud på vor egen banje, hvor vi satte os og fik noget kaffe. Hvor længe hele forestillingen varede, står ikke klart for mig.

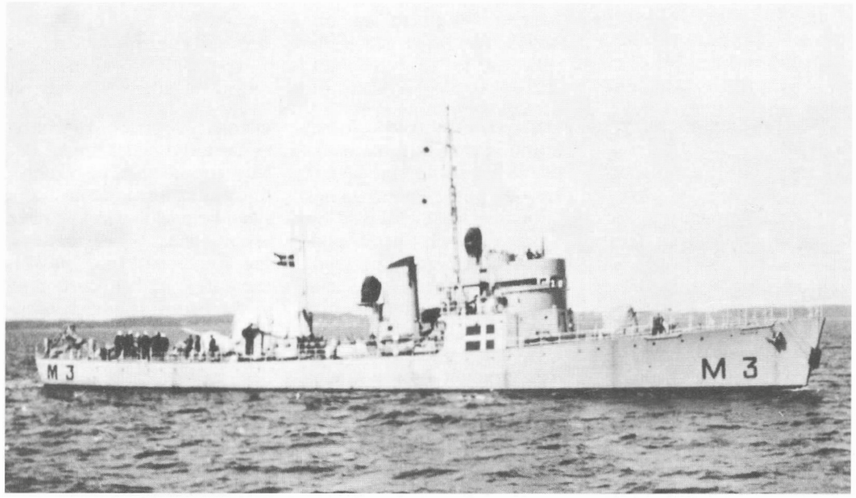

Minestryger af SØLØVEN-klassen, M 3, SØULVEN, der blev sænket på Holmen medens søsterskibene SØLØVEN og SØRIDDEREN blev taget af tyskerne efter kamp i Korsør havn.

Værnepligtig minestrygeren SØRIDDEREN

Jeg vil dog tro at der gik mellem tre og fem timer.

Hen mod middag fik vi besked på at pakke vort personlige grej og gøre klar til afgang. Hvor vi skulle hen var der ingen, der sagde noget om. Da vi kom op, blev vi stoppet op på nogle lastbiler og kørt af sted. På vejen stod mange danskere og hånede os. Det var meget bittert. Turen blev dog ikke så lang, idet vi blev kørt ud til en baraklejr, kaldet Tårnborglejren, som tyskerne havde ude ved Korsør Nor. I løbet af dagen kom endvidere besætningerne fra »Hvidbjørnen« og »In-golf«, som var blevet taget ude i Store Bælt. Efterhånden var vi efter sigende omkring 600 marinere samlet her. Ikke blot menige men også befalingsmænd af alle grader. Hvor længe vi var i Tårnborglejren, husker jeg ikke. Men vi var der så længe, at vi i alle tilfælde var trætte af den forplejning, vi fik. Vi sultede dog ikke. Så vidt jeg kan se af gamle breve, må vi være kommet fra Korsør mellem den 10. og 15. september. Den dag, vi skulle afsted, marcherede vi med alt vort grej på nakken ind til banegården i Korsør, steg på et særtog her og kom til København ud på aftenen. Der må have været spærretid: gaderne var tomme for mennesker m.v. Ved hovedbanegården holdt masser af sporvogne samt et helt læs af tyske soldater, for at sikre at vi ikke stak af.

Med sporvognene blev vi kørt ud til Sundparkskolen i Wittenbergsgade på Amager. Jeg mener, at alle menige fra Tårnborglejren kom her, medens alle officerer m.v. kom et andet sted. Jeg ved ikke hvor. De eneste af vore befalingsmænd, der var med her, var nogle kvartermestre. Her på skolen fik vi igen helt igennem dansk forplejning, men var naturligvis indespærrede og rygterne florerede. En overgang hed det sig bl.a., at vi fra minestrygerne skulle tilbage til vore skibe og stryge for færgerne i Store Bælt. Det skulle så foregå under D.S.B. flag.

Mellem den 22. og 24. september blev vi igen flyttet. Nu ud i KB-hallen på Peder Bangsvej. Jeg husker ikke, hvordan vi kom fra Amager til KB Hallen. Men derud kom vi og blev der til vi blev sluppet fri den 9. oktober med besked om at forsvinde fra København omgående. Medens vi ude på Sundparkskolen havde gået og kedet os. Intet at give os til eller lave, var det derfor en stor ændring at komme i KB Hallen, hvor al søværnets værnepligtige mandskab blev samlet og der daglig var underholdning. Enten af skuespillere, musikere, film m.v. Den eneste fejl var faktisk at vi var lukket inde. Som nævnt blev vi sluppet den 9. oktober. Tyskerne gav os fri med den begrundelse, at nu var jøderne udskilt af den danske befolkning og så kunne man godt slippe os fri, iøvrigt naturligvis med andre danske militære enheder. Jeg mener at kunne huske, at KB hallens chef, kommandør kaptajn Westermann, ved en af de daglige paroler spurgte, om vi ville godkende, at han overfor tyskerne protesterede mod, at vor løsladelse skulle være afhængig af jødernes udskillelse af samfundet.

Vi kom hjem og dagligdagen begyndte. Efter den 5. maj 45 blev vi indkaldt igen. Dog først hen på eftersommeren. Jeg fik senere fortalt, at hele besætningen fra »Søløven« kom om bord igen. Den eneste, der desværre manglede, var mig. Jeg var på det tidspunkt i Canada.

Olaf Tholstrup
værnepligtig – »Søløven«

Anden Verdenskrig raser nu på sit tredie år og tyskerne har næsten besat hele Europa fra Nordnorge og til midten af Frankrig. Det var slemme år for de besatte lande. Men her i Danmark havde vi det nogenlunde. Hvorfor ved jeg ikke. For herhjemme havde vi sabotage mod den tyske værnemagt som blev udført af danske modstandsfolk. Men vi som boede på landet mærkede ikke så meget til det. Der var godt nok tyske soldater på vore slotte og godser, det var der over hele Danmark. Når de så kom ind til byerne havde de altid købt en masse varer som de så sendte hjem til Tyskland. Det skete også at der blev slagsmål med dem, nærmest over pigerne. I 1941 om foråret tjente jeg på en gård på Sydlolland. Vi var ude og gøre markerne klar til forårets såning, da de store Junkers kom flyvende meget lavt for de var tungt lastede, piloterne kunne vi tydeligt se. Der var en som truede af dem, det havde de fotograferet og sendt billedet til den lokale politimester med besked om, at det så han helst ikke gentaget igen.

Jeg har altid haft lyst til søen, så i juni 1940 blev jeg hyret på en stenfiskerbåd, et sted skulle man jo begynde. Men efter 3 år tog jeg ind til Nakskov havn og så mig lidt omkring på de store skibe som lå ved kaj. »Det syntes jeg dengang«. Der var et et af rederi Norden som søgte folk så jeg fik en hyre. Vi skulle sejle den 3. september, så det var med at få sine grejer i orden. Men ak og ve, så fik jeg besked på, at skibet skulle lægges op i Nakskov havn til krigen var slut, således endte det for mig med at komme ud og se hele verden, så det kapitel var slut.

Nogen uddannelse havde man ikke, så man måtte være karl på forskellige herregårde på Møn, Lolland-Falster.

Så i april 1942 skulle jeg på session på Stege Rådhus som ligger på Møn. Så fik man en hel fridag på sådan en dag. Vi var nogle kammerater som kom sammen. Vi havde talt om hvad vi ville være som soldat. Du i marinen sagde de og grinede af mig. Du bliver føl sagde de, fordi jeg kun målte 1,60 m.

Vi kan vædde sagde jeg en omgang øl på at jeg bliver mariner. Da jeg så kom ud rakte jeg begge hænder over hovedet som sejrherre. De ville først ikke tro mig. To af dem som havde været med i væddemålet var blevet taget som føl. Det var CB.er så de hang med ørene.

Så gik sommeren. 1. november 1942 får jeg så en plads på en herregård ved Holeby på Lolland, hvor man havde fæstet mig for et halvt år, altså til 1. maj 1943.

I julen 1942 tog jeg hjem på juleferie hos mine forældre. Da jeg igen kom på gården efter jul, blev jeg kaldt ind til inspektøren, som sagde, at der lå en indkaldelse til marinen den 1. februar 1943. Han var godt sur og spurgte mig om jeg havde vidst det i forvejen, Nej svarede jeg, for ellers havde jeg mistet noget af min løn, for jeg havde jo underskrevet en kontrakt på et halvt år som var det normale den gang, så jeg var stolt den dag.

1943 den 1. februar stillede jeg så op ved vagten ved Holmen. Da vi var en halv snes, blev vi ført af en kanoner hen til en læge hvor vi blev undersøgt, målt og vejet og fik så en indsprøjtning som de fleste ikke var glade for, så fik vi udleveret uniform og hvad der ellers hører til. Så kom vi ombord på det gamle skib »Fyen« som var kaserneskib, hvor jeg kom i 4. kompagni med nr. 64.

Så gik det ellers derudad med at lære at marchere, stå ret, hilse, præsentere gevær.

De første 2-3 uger fik vi ingen landlov, vi skulle først lære at begå som rigtige mariner når vi kom i land. Vi lærte at skyde med de gamle tromlerevolvere. Det gjorde vi i Hallen ved siden af Mastekranen. Den kender de fleste mariner. Så lærte vi at skyde med de gamle »89«. De var gode nok hvis ellers de var i orden. Så kom vi ud på skydebanen, som lå på Amager. Vi måtte marchere derud og hjem. Det var en streng tur, for vi havde stadig nogle eftervirkninger af de sidste to indsprøjtninger. De fleste af de indkaldte kan nok huske dem. Så lærte vi at ro, vi var otte gaster i hver båd, det var ikke altid lige let for var det koldt så var der nogen der havde handsker på, og var de i flertal skulle vi som ikke havde handsker på, rette os efter dem. Det kunne godt være irriterende for os, for man roede bedst uden handsker.

Da vi fik landlov første gang, fik vi besked om at vi også havde hilsepligt på de tyske officerer.

Jeg har prøvet det nummer med at snørebåndet var gået op, men så var der en tysk officer der kom og klappede mig på skulderen og sagde på gebrokken dansk at det nummer kendte han godt, så det var bare at hilse. De havde ret til at få nummer og hvor vi hørte til.

Jeg og flere andre gik og var spændt hvor vi skulle udkommanderes til. Alle de andre kompagnier var blevet udkommanderet, så i sidste uge af marts fik vi så besked om at vi skulle om bord på minestrygeren »Søridderen«, som skulle klargøres til 1. april, så skulle vi afgå til Korsør, som skulle være vores station. Vi skulle så stryge ruten (altså færgeruterne) til Sprogø og tilbage til Korsør.

Men den 20. april blev vi kommanderet til Nyborg for fast station. Vi blev godt modtaget af byens borgere og det var en dejlig by, men selvfølgelig blev der noget jalousi med de andre soldater på landjorden, for vi var helt nye i byen, som man siger, der var gode badestrande, sportspladser så man kunne øve sin idræt. Ja vores løn var jo ikke meget 15 kr. hver tiende dag, så der var ikke meget at gå i byen for, når vi selv skulle holde os toiletartikler og pudsegrej til sko og lignende.

Vores forhold til tyskerne i Nyborg var meget rolig, men sammenstød med dem kunne ikke undgås. Det var på grund af kvinderne. Ellers gik sommeren stille og roligt, men da vi kom hen i den første uge af august begyndte forholdene at blive spændt mellem danskerne og den tyske værnemagt. De stillede flere strenge krav af forskellig art til regeringen og det danske folk, som selvfølgelig havde tilfølge at der kom mange sammenstød med tyskerne.

Vi havde den 25.-26. august 1943 hvor vi nu fik ordre på at straks at vende tilbage til skibet når sirenen lød tre gange, og det var under strafansvar ikke at lyde ordrene, vi måtte heller ikke så vidt muligt gå uden for bygrænsen.

Jeg husker den 28. august så tydeligt endnu (selvom det er 50 år siden). Vi var to som skulle ud i byen og have kaffe hos nogle pigers forældre, som vi kendte. Da skibets sirene lød, gik vi straks ned til skibet, som ordren lød på og der var ingen der svigtede. Man kunne godt mærke at der var en del uro og nervøsitet i byen og i havnen, hvor vi lå.

Næste dag den 29. august om morgenen lød ordren på at vi skulle afgå til Korsør havn for at tanke olie (det lød ordren på). Vi ankom så til Korsør efter middag. Der blev straks sat dobbelt vagt på kajen og skibet, man kunne godt mærke at der noget i gære, men hvad der skulle ske anede vi ikke noget om. Jeg var så på vagt fra 20-24, hvor vi nu var 6 på kajen og det samme om bord. Kl. 24 bliver jeg afløst og går til køjs, og kl. 3.55 bliver vi puret af kvartermesteren, vi skulle lige have gnedet søvnen ud af øjnene, men det nåede vi aldrig. Det startede med at tyskerne sendte en gul lysraket op, som tegn på angreb. Vi kendte vores ordre i tilfælde af angreb, så vi løb til vores skyts som ordren lød på. Da vi tre mand løb ud til fordækket blev vi modtaget af tyskerne med gevær og påsat bajonet samt håndgranater i bæltet. Kort og godt. Hände hoch, sagde de, så det var bare at adlyde ordren. Vi havde jo ingen chancer imod dem med vores gamle tromlerevolvere. Det spurgte os lige så hånligt om vi legede cowboys. Det var meget flovt og pinligt for os (det er noget man aldrig glemmer).

Så fik vi besked på at gå under kommandobroen, hvor hele besætningen stod med hænderne over hovedet. Officererne blev nede i deres messe. Kl. 6.30 fik vi ordre på at tage hænderne ned. Kl. 12 blev vi forhalet om til den gamle lystbådehavn. Sent på dagen skulle vi så flyttes ud i Tårnborglejren lige uden for Korsør, men først skulle vi op på dækket og tømme vores køjesæk med alt af grej, når vi havde lagt alt tilbage igen, måtte der ikke findes våben tilbage. Selv en synål sagde de for så blev vi skudt. Der var en af gasterne som ikke var hurtig nok med at blive færdig sparkede de det bare i havnen. Så blev vi kørt i lastbiler ud til lejren og næste dag blev vi talt op og fik så ordre på hvad vi måtte og ikke måtte gøre, så fik vi alle et brevkort som vi måtte sende til et familiemedlem. Der måtte kun stå at vi havde det godt og var raske, og intet andet. Hvis der stod mere blev kortet revet i stykker og et andet fik man ikke. De sagde også, at hvis vi ikke adlød ordre, havde de andre magtmidler som vi ikke skulle ønske os. Færdig slut.

I den første uge i lejren blev der sendt masser frugt, wienerbrød og meget andet, men så stoppede tyskerne det. De sagde at vi fanger jo måtte leve således. Kosten vi fik var suppe med et stykke kød på størrelse med en æske tændstikker samt kartofler. Hver morgen måtte vi stille til optælling, som blev foretaget af tyskerne. En morgen ved optællingen blev der sagt at lejren var meget fri (det var den også), så vi sagtens kunne flygte hvis vi ville. For hver en der flygtede ville der blive udtaget ti og skudt. Så talte han ti mand ud og de fik så besked på at stille sig på linie, så stillede tre tyskere ud med maskinpistoler, så gjorde han tegn med tommelfingeren, de sagde med munden rattrat - rattrat - rattrat og bevægede maskinpistolerne frem og tilbage. Ja de var strenge, men der var ingen der flygtede fra lejren.

Vi havde også en hemmelig avis på den måde at hver aften når det var mørkt kom der tre-fire mand og den ene fortalte så hvad der skete i landet, men det var strengt forbudt at prøve på at se hvem de var. Det var forbundet med livsfare.

Ja hvad foretog vi os i lejren. Vi gjorde gymnastik og andre øvelser for at holde os i form, så gik vi og nød solen i

bar krop. Det var godtnok september, men det var solskin det meste af måneden, men friheden havde vi jo ikke.

Så kom ordren på at vi skulle pakke vores grej sammen, for vi skulle flyttes til Lergravsskolen ude på Amager. Vi var godt 200 mand. De fleste fra Minestryger-tjenesten, vi blev transporteret med særtog. Da vi kørte ud fra Korsør var der mange der havde hængt Dannebrog ud fra deres altan, vinduer og eller hvor de kunne (det var meget rørende).

Vi ankom så og blev indkvarteret på skolen. Der var et stort grønt område ved det gamle vandtårn, som vi fik lov til at gå over eftermiddag, men med vagt på . Men de sanitære forhold var alt for små, vi fik en periode med dårlige maver. Så der blev et svineri uden lige. Der blev klaget til værnemagten, men omsider kom der folk fra Røde Kors og så på forholdene. Hvad der så skete husker jeg ikke.

Så en dag fik vi besked på at de 220 mand fra Minestrygerne skulle overflyttes til K.B. Hallen. Så en aften ved otte-tiden fik vi besked på at stille i skolegården med vores køjesæk, hvor vi så blev talt op. Så over til linie 8, der var fire vogne koblet sammen så gik turen ud til vores nye indkvartering. Vi blev ekskorteret af motorcykler med sidevogn som var påmonteret med maskingeværer samt biler med tyske officerer. Vi begyndte at synge danske sange men vi fik hurtigt besked på »Halt mund«, eller vi skyder. Ja de var barske må jeg sige. På vejen derud var mange mennesker som lukkede vinduerne op og skulle se hvad der foregik, men så skød de nogle skud, så folk skyndte sig ind, for vi havde jo mørklægning.

Vi var 1.000 mand i K.B. Hallen så vi blev inddelt i grupper til rengøring, skrælle kartofler, det var vi 30 mand til, og andre gøremål. Snyde kunne vi ikke for vi blev råbt op af en højttaler. For efter som vi blev talt op hver morgen, ja så var der ikke meget at stille op.

De vagter der passede på os var omkring de 60-70 år. Det var lige fra menigmand, præster, skolelærere etc. etc. Vi kunne godt smutte en tur i byen hvis vi havde familie og hilse på, men kom vi først hjem om morgenen skulle det være inden syv, for så kom obergefreiteren og så blev der ballade. Det var de gamle soldater der sagde det (tyskerne altså).

Maden var der ikke meget ved. To stykker rugbrød om morgenen, til middag suppe som de kaldte det, så kartofler, som vi selv skulle pille samt et stykke kød på størrelse med en tændstikæske, så noget pjask som de kaldte sovs, og det gentog sig i den tid vi var interneret, så måtte vi spise af blik tallerkener. Kniv og gaffel var gamle og rustne, men vi var jo ikke sarte. Men ovenpå på K.B. Hallen var der et cafeteria, hvor man kunne købe kager og wienerbrød.

Nu gik den ene dag efter den anden, men så begyndte at svirre om, at vi snart skulle hjem, men der skete ikke noget, så der var mange som blev skuffet. Men endelig oprandt den dag hvor friheden endelig skulle ske.

Så fik vi besked på at alt det grej som tilhørte den danske marine skulle afleveres samlet i køjesækken. Hvis de fandt noget ved undersøgelsen af marinens grej ville det blive strengt straffet lød ordren på.

Men den 9. oktober 1943 – efter 42 dage i internering slap vi fri, men var i 24 timer underlagt marinens straffelov, hvis vi sloges eller andet tumulter.

Men jeg kan den dag i dag ikke lide landet syd for Danmark. Jeg har været på gennemrejse nogle gange. De har ikke ændret sig, det kan man tydelig mærke.

Adolf Wieczorek
værnepligtig - »Søridderen«

Værnepligtig kutteren P 21

Den 28. august 1943 lå minestrygerne »Søløven« og »Søridderen«, torpedobåden »Hajen« samt patroillebåden P.21 fortøjet i Korsør Havn ved vejen til Fæstningen og op mod broen. P.21 lå længst oppe mod broen, et stykke fra de andre skibe.

P.21 var en nordsøkutter, som var chartret af søværnet. Besætningen bestod af 1 løjtnant, 1 civil skipper, 1 befaren (undertegnede) og 2 andre værnepligtige. Af bevæbning fandtes kun håndskydevåben, nemlig et par enkeltskuds Remington rifler model 67 og nogle 6 skuds tromlerevolvere.

På grund af det spændte forhold til besættelsesmagten og urolighederne i de forskellige byer var der befalet forhøjet beredskab. Landlov var indskrænket, og vi skulle være påklædt, når vi gik til køjs. Ligeledes gik vi vagt på kajen.

Søndag nat den 29. august havde jeg vagten mellem 0200 og 0400. Det regnede og det var meget mørkt. Alt lys var slukket eller mørkelagt. Jeg gik derfor min runde helt inde ved pakhusene for ikke at falde over pullerter eller andre forhindringer på kajen eller falde i havnen.

Over for os på den modsatte kaj lå der nogle tyske marinefartøjer. Kort efter at jeg havde tiltrådt min vagt, bemærkede jeg en del aktivitet derovre. Et fartøj blev forhalet langs kajen, men uroen ophørte ret hurtigt. Der var ellers roligt i området, uden færdsel i de tilstødende gader eller på havnen. Ved 1 tiden kom et beruset par – en mand og en »dame« hen imod mig. De var i vildt skænderi, som var ved at udvikle sig til slagsmål. Da det var i mit område, gik jeg derfor hen imod dem for om nødvendig at skille parterne, men jeg opnåede kun, at de begge to ville fare på mig i stedet for. Da de opdagede, at jeg var bevæbnet med pistol i bæltet, faldt gemytterne til ro, og de forsvandt op i byen. Vagten skred langsomt hen. Jeg fornemmede en gang imellem en vis uro ovre fra fæstningsterrænet, men når man går ene i mørke og regn, kan forskellige ting og lyde opfattes mærkelige og mistænkelige, uden det har noget på sig. Et par gange var jeg henne og kigge over havnepladsen, men observerede intet mistænkeligt, og jeg fortsatte min ensomme vagt. Et par minutter i fire skulle jeg over på kutteren for at purre min afløser. Inden da ville jeg have et lille stop tobak først og stod netop og famlede efter piben, da der pludselig blev affyret 2 røde raketter op fra pladsen foran banegården. Samtidig lød der skud enkeltvis og i salver samt råb og vræl. Jeg kunne høre, at der blev råbt »Hände hoch«. Hele larmen kom fra Vagervæsnets oplagsplads og pakhusene. Der blev også affyret skud fra skibene. Jeg stod helt ensom inde ved pakhuset og kunne ikke ses i mørket umiddelbart. Først blev jeg nærmest lamslået. Tusind tanker for gennem hovedet på mig. Var det tyskerne der holdt øvelse – Skød de med skarpt eller var det et regulær overfald på os.

Et projektil, der rikochetterede mod brolægningen ud for mig, bragte mig hurtig tilbage til virkeligheden. Nu var situationen klar. Vi var angrebet af styrker fra besættelsesmagten. Jeg sprang derfor hurtigt over på kutteren for at slå alarm. Da jeg passererede kajen, blev der skudt efter mig. I løjtnantens lukaf snuppede jeg på vej ud en æske pistolammunition, som lå på bordet, da jeg kun havde 6 skud i pistolen. Oppe på kajen så jeg nu nogle tyskere løbe hen imod os. Jeg gik på knæ og ville afgive et skud imod dem, men havde i forvirringen glemt, at pistolen var sikret og jeg kunne ikke trække af. Da jeg fik afsikret, var de kommet ret tæt på, og jeg skød et skud hen over hovedet på dem for at stoppe dem. De forsvandt lynhurtigt, hvorhen så jeg ikke. Knaldet og ildglimtet fra skuddet røbede mig og 5-6 tyskere, og som krøb sammen ved pakhuset, for lynhurtigt over og holdt mig og resten af besætningen fra P.21 op med skudklare maskinpistoler. Da sluttede min krig mod besættelsesmagten. En befalingsmand afvæbnede mig, og jeg kan endnu næsten 50 år efter huske, hvordan han satte et stort grin op, da han undersøgte min pistol. Der blev alt imens dette passerede ved P.21 stadig skudt henne ved minestrygerne. En overgang blev der afgivet ild med sporprojektiler fra dobbeltløbet antiluftskyts hen over vores skibe fra de tyske marinefartøjer på den modsatte kaj.

Den tyske befalingsmand, der afvæbnede mig, beordrede mig ned i maskinrummet for at fjerne en bombe. Jeg forklarede ham på skoletysk, at der ikke fandtes en sådan ombord i kutteren, men han blev ved, og med en maskinpistol i maven måtte jeg i maskinrummet. Befalingsmanden råbte nu ned gennem skylightet, at jeg skulle smide snøfthanen op til ham og lukke luften ud af starttanken. Dengang var jeg ikke særligt maskinkyndig, men jeg fik da drejet på et par håndhjul på starttanken og der røg 15-20 atm. startluft ud med et mægtigt brag. Tyskeren for i hvert fald op på kajen som et lyn.

Jeg skal ærligt indrømme, at jeg efterhånden var noget rystet, da jeg kom op på kajen igen. Det var i mellemtiden ved at blive lyst og folk kom ned på havnepladsen for at spørge nyt om nattens batalje. Min kone, vi var dengang nyforlovet, havde fra sit vindue ovre på fæstningen overværet hele forløbet af overfaldet, og hun vidste at jeg var på vagt mellem 2 og 4. Hun kom også og fik lov til at komme helt hen til os og fik nogle af vores personlige ting med tilbage. Op ad formiddagen fik vi lov til at hente vores flæskesteg, som blev stegt hos bageren, dog med en vagt som ledsager.

Over middag blev vi slæbt om i trafikhavnen og der beordret til at pakke vores grej. Om aftenen, inden spærretiden blev iværksat, blev alle os fra skibene fra Korsør sammen med besætningerne fra »Ingolf« og »Hvidbjørnen« kørt på lastbiler ud til internering i Tårnborglejren.

Hugo Hammer
værnepligtig - »P21«

CB'er Korsør Brandstation

Jeg var blandt de første CBere (Civil Beskyttelse), der senere blev ændret til CF (Civil forsvar), der blev indkaldt til uddannelse i det nyoprettede CB korps, der blev oprettet kort efter den tyske besættelse af Danmark den 9. april 1940.

Da vi efter overstået tjenestetid skulle »Hjemsendes«, udtalte chefen for vores uddannelse, politiass. P. Rich. Rasmussen i sin afskedstale til os bl.a. »at vi var heldige med en så kort tjenestetid«, og oplyste samtidig, »at dengang han var soldat var tjenestetiden 22 måneder. Men det skulle senere vise sig, at vi ikke var så heldige endda. Bortset fra besættelsesmagtens tilstedeværelse og med de følger det indebar, mærkede vi i begyndelsen ikke meget til krigen. Det skete først en juni nat i 1941 hvor vi fik den første luftalarm, der vakte stor opstandelse blandt byens borgere, som frygtede et luftbombardement.

Senere blev luftalarmerne hyppigere, hvorefter vi CBere fik meddelelse om at møde op ved hver alarm.

Efterhånden kom luftalarmerne endnu hyppigere, ofte 3 - 5 gang om ugen og ofte med to alarmer på en nat, der kunne variere med en længde på op til 4 - 5 timer. Det var naturligvis en belastning at få nattesøvnen ødelagt samtidig med, at arbejdet om dagen skulle passes. Det førte bl.a. til, at man undlod at give møde, med den begrun-dele at man ikke havde hørt sirenerne, hvilket i de fleste tilfælde blev accepteret.

Jeg boede på det tidspunkt i udkanten af byen – langt fra nærmeste luftværnssirene – hvor det ofte kunne være vanskeligt at høre sirenerne, og hvor jeg et par gange i juni 1943 ikke mødte op. Jeg blev derfor anmodet om at møde hos politiass. Rasmussen, der ikke ville acceptere mine undskyldninger, og idømte mig 4 ugers straffetjeneste der skulle aftjenes på Falckstationen i august måned, de første 2 uger fra kl. 7 - 18 og de næste 2 uger fra kl. 18 - 6 morgen. Falckstationen i Korsør var på det tidspunkt af beskeden størrelse og var først blevet oprettet 6 år forinden og som havde til huse i den gamle politistation. Stationen blev betjent af 4 mand, en stationsleder Alfred Olsen samt 3 reddere. Stationen rådede hvor 3 køretøjer, 1 ambulance, 1 brandbil samt 1 kranbil. Vagtlokalet var i stueetagen og på førstesalen var der bolig for stationslederen.

Iført min CB uniform mødte jeg op på Falckstationen mandag den 2. august, hvorefter jeg deltog i det daglige arbejde på lige fod med reddere, bl.a. med ambulancekørsel og sygetransporter. Det meste af de 4 uger forløb egentlig ret udramatisk.

Min sidste dag på stationen var lørdag den 28. august hvor jeg mødte op kl. 18, og hvor jeg skulle tilbringe aften og nattevagten sammen med Falckredder Chr. Hansen.

Det var en stille sensommeraften hvor der var roligt i gaderne i modsætning til aftenen forinden, hvor der havde været demonstrationer med mange rudeknusninger hos forretningsfolk og på enkelte hoteller, der sympatiserede eller handlede med tyskerne.

Der havde hele aftenen været ro på stationen uden en eneste udrykning, og kl. ca. 23 gik vi til køjs. Vi sov i et par køjer der var opstillet i vagtlokalet, Chr. Hansen i den underste køje og jeg i den øverste.

Kl. ca. 4 blev vi vækket af kraftige skudsalver fra geværer og maskinpistoler. Vi røg ud af køjerne i en gevaldig fart og søgte dækning under vinduerne, der vendte ud imod havnen og hvorfra vi kunne høre at skuddene blev affyret. Mens vi sad under vinduerne fortsatte skyderiet endnu et stykke tid, og vi kunne tydeligt høre projektilerne ramme murene. Vi var naturligvis ret chokerede og uforstående om hvad der foregik. Da skyderiet endeligt hørte op, blev vi enige om, at spørge politiet om, hvad de mente, det kunne være. Men vi fik den besked, at de vidste lige så lidt som os. Derefter besluttede vi at ringe til civilforsvarets kommandocentral i kælderen under Byskolen, men heller ikke der vidste man noget, de havde end ikke hørt at der var blevet skudt.

Ca. 10 - 12 minutter efter ringede alarmtelefonen. Det var overlæge Henningsen fra Korsør Sygehus, der bad os om at køre ned til havnen ved Havnepladsen og hente nogle sårede marinesoldater. Vi blev herefter enige om, at underrette politiet om vores viden og samtidig bede et par politibetjente om at ledsage os. Vi fik ingen svar på vores anmodning, men kort efter røg døren til Falckstationen op med et brag hvorefter 4 - 5 politibetjente stormede ind til os, med den vagthavende overbetjent i spidsen, som virkede stærkt ophidset.

»Tag I bare afsted«, råbte han, »det er sgu tyskerne der slås, hvad fanden rager det os. Vi vidste endda godt, hvad der foregik, da I ringede til os men vi ville da ikke risikere noget, måske aflytter tyskerne vores telefoner, men tag I bare derned, der er i hvert fald ingen af os der vil risikere noget«. Og med denne svada var de igen ude af døren, lige så hurtigt som de var kommet ind.

Vi diskuterede derefter situationen, og da vi vidste at tyskerne havde deres egen ambulancetjeneste og egne lazaretter, blev vi enige om ikke at køre nogen steder.

Ca. 10 minutter senere ringede telefonen igen. Det var igen overlæge Henningsen, der spurgte om vi var taget afsted og om vi snart kom med de sårede. Chr. Hansen, der talte i telefonen med overlægen, fortalte hvad politiet havde oplyst os om, hvorefter overlægen oplyste, at det var danske marinere det drejede sig om, og om der ikke i det mindste var bare en politibetjent der ville ledsage os. Et øjeblik senere indfandt politibetjent den senere kriminalass. Martin Nielsen sig, og tilbød at ledsage os. Næsten samtidig med dette kom stationsleder Olsen med kone og 2 små drenge, alle iført nattøj,

ned fra lejligheden på første salen, og spurgte meget forundret om hvad der foregik. Bagefter har jeg undret mig over, at han har kunnet undgå at høre alt skyderiet. Efter at han var sat ind i hvad der foregik, foreslog han, at vi forespurgte på den tyske havnekaptajns kontor på »Storebælt« (Th. Rasmussens administrationsbygning) som var beslaglagt af tyskerne. Da Olsen ved en tidligere lejlighed havde erfaret at jeg kunne tale tysk, foreslog han at jeg ringede derover. Jeg kom i første omgang til at tale med en tysk telefonvagt, som jeg satte ind i situationen og efter nogle minut-ters forløb kom der til min store overraskelse en dansker til telefonen og præsenterede sig som landbetjent Aage Andersen!!!. Siden har jeg ofte tænkt på, hvad mon han lavede derovre den morgen. Aage Andersen, gav os den besked fra den tyske havnemester, at vi skulle stoppe for et hvert tilråb, og at vi skulle tænde alt lyset på ambulancen, både inde og ude og at vi skulle fjerne mørklægningshætterne fra billygterne.

Da vi forberedte os til at tage afsted sagde stationsleder henvendt til mig »vil De ikke nok køre med derned Berthelsen, for jeg er jo nødsaget til at passe telefonen«.

Chr. Hansen og Martin Nielsen tog plads i førerhuset, og jeg kravlede ind i bårerummet, medbringende en stor stavlygte fordi lyset i bårerummet var meget svagt.

Afstanden fra Falckstationen til Havnepladsen er kun nogle få hundrede meter, men efter mindre end hundrede meters kørsel blev vi anråbt af værnemagtsoldater. Døren til bårerummet blev åbnet og en soldat, der var camoufleret med grønne grene i hjælmen, og overmalet i hovedet, stak hovedet indenfor, hvorefter vi igen kunne fortsætte kørslen. Da vi nåede til indkørslen til Havnepladsen blev vi igen stoppet, denne gang af marinesoldater, og ceremonien gentog sig. Med en tysk mariner på hvert trinbrædt fortsatte vi kørslen de sidste ca. 100 m. hen til havnekajen hvor vi blev gennet ud af ambulancen, og her mødte der os et sørgeligt syn. Hele området lå badet i lys fra kraftige projektører, der dels var opstillet på de nærliggende pakhuse samt fra tyske marineskibe der lå ved den anden side af havnen (ved Amerikakajen). Ved bolværket lå et dansk marineskib og på dækket var samtlige danske marinesoldater fra de omkringliggende marineskibe gennet sammen, alle med hænderne på hovedet. Det var en kølig morgen med lidt regndis men kun enkelte af de danske marinere var klædt på. Hovedparten var kun iført undertøj og de fleste var uden fodtøj og strømper. Da vi kom ud af ambulancen blev vi grundigt kropsvisiteret, hvorefter Chr. Hansen og jeg, blev beordret til at følge en marinesoldat, medbringende sygebåren. Først skulle vi over dækket på de nærmest liggende skib, derefter på en ganske smal gangbro over til et skib der lå udenpå og videre ud til et tredie skib der lå yderst ude. Det var en yderst vanskelig tur, hvor vi havde svært ved at orientere os fordi vi blev blændede af de kraftige projektører. På det yderste af de tre skibe, opholdt der sig en hel del tyske marinere, og vi blev dirigeret hen til en klynge der var forsamlede om en dæksluge der mindede mig om et kloakdæksel i en rensebrønd. Tyskerne lyste med et par lommelygter ned i et lille lavloftet rum under dækket, og der kunne vi se et livløst menneske liggende på ryggen, iført en hvid skjorte og et par mørke benklæder. Jeg blev beordret ned i det lille rum, hvor der på dørken sad endnu en tysk mariner og pegede ud, at manden måtte være død, idet jeg i den sparsomme belysning kunne se, at han var gennemhullet af utallige skud, hvorfra blod piblede ud. Jeg var med det samme klar over at det var en dansker, fordi han var lyseblond og af nordisk type.

Jeg havde det største besvær med at få den døde løftet op til lugekarmen, bl.a. fordi at rummet vi befandt os i var temmelig lavloftet, måske mindre en halvanden meter højt og desuden var den døde meget tung at løfte op, jeg vil anslå at han vejede mindst 100 kilo, men jeg fik ham da op til lugekarmen, hvor Chr. Hansen tog sig af ham. Vi fik den døde anbragt på båren og begyndte tilbageturen over de smalle gangbrædder og næsten blændet af projektørlyset.

På bolværkskanten sad en mand, indhyllet i et gråt tæppe, som vi også skulle have med til sygehuset. Han blev anbragt i bårerummet sammen med mig. Med det samme ambulancen satte igang, spurgte han mig om jeg havde en cigaret, og da jeg om lørdagen havde fået min ugentlige cigaretration, kunne jeg heldigvis opfylde hans ønske. Han bad mig om, at tænde cigaretten og give ham den i munden, da han ikke kunne bevæge armen fordi han var skudt i overkroppen. Da vi ankom til sygehuset blev vi ved indgangen modtaget af overlægen samt endnu en læge, og et par sygeplejersker. Lægerne konstaterede med det samme, at manden på båren var død og vi blev derfor bedt om, at bringe ham over til sygehusets kapel. Den anden patient som vi havde med tog lægerne sig af.

Da vi forlod havnen, bad en tysk officer os om at komme igen, og på tilbagevejen kørte vi ind på Falckstationen for at få udskiftet båren der var indsmurt i blod. Da vi igen ankom til havnekajen, blev vi beordret til at køre til det tyske lazaret i Slottensgade nr. 9 – en beboelsesbygning som tyskerne havde beslaglagt – som kun lå ca. 100 m fra havnekajen. Da vi kom til »lazaretbygningen«, blev vi beordret til at holde på gaden foran en port, og nogle minutter senere kom et par tyske marinere bærende på en sejldugsbåre, hvorpå der lå en såret overdækket med et tæppe. Den tyske sejldugsbåre blev herefter anbragt i bårerummet, men da den var betydeligt længere en bårerummet kunne døren ikke lukkes. Jeg måtte derfor stå på kofangeren, dels for at holde på døren men også for at forhindre at båren gled ud under kørslen. Jeg var overbevist om, at det var en tysker der lå på båren, for det første fordi vi hentede ham fra tyskerne lazaret, og for det andet fordi han var meget mørk-håret. Da turen til sygehuset gik af Sylovsvej, hvorfra der var udsigt til Fyn, kunne jeg se skæret af en stor ildebrand, og da manden på båren også observerede det sagde han på pæredansk »derovre er de antagelig også blevet overfaldet af tyskerne«. Først da blev jeg klar over at han var dansker, hvorefter vi vekslede nogle ord om tyskernes overfald og hvor han fortalte mig at han var søløjtnant og hans havn var Rübner Jørgensen.

Da vi ankom til sygehuset, bar vi Rübner Jørgensen indenfor, hvor et par sygeplejerske bad os om at løfte ham op på en rullebåre. Da tæppet der lå over ham blev fjernet, mødte der os et forfærdeligt syn. Hele hans underliv var totalt smadret og en forbinding af papirbind, der var gennemvædet af blod, gik i stykker da vi løftede ham op. Utroligt at han stadig var ved bevidsthed.

Hermed var vores mission endt og vi kørte tilbage til Falckstationen, hvor jeg fik min blodoversmurte uniform og skjorte udskiftet med en jakke og et par benklæder som jeg lånte af stationsleder Olsen.

Da det stadig vrimlede med tyske soldater i havneområdet og på Halskovbroen nu hvor klokken var halv seks, foreslog stationslederen at jeg ventede med at køre hjem indtil der blev mere normal trafik i gaderne. Kl. ca. 7 kom Chr. Hansens forlovede der var sygeplejerske på sygehuset, ind på Falckstationen efter en nattevagt på sygehuset, og hun fortalte at Rübner Jørgensen døde kl. ca. 6.

Dermed havde tyskernes overfald på de danske marineskibe kostet 2 menneskeliv. Hvor mange tyskere der omkom ved aktionen blev aldrig oplyst, men det menes at dreje sig om 12 - 15 faldne.

Jeg erfarede kort efter, at den dræbte mariner som vi hentede først var underkvartermester Christian Thomsen, der gjorde tjeneste på torpedobåden »Hajen«, hvor også søløjtnant af reserven Rübner Jørgensen var næstkommanderende. Den sårede mariner der sad på bolværkskanten og som vi også bragte til sygehuset, var chefen for torpedobåden »Springeren«, kaptajnløjtnant Dam.

Langs kajen ved Havnepladsen lå ialt 4 danske marineskibe, minestrygeren »Søløven«, med orlogskaptajn Münter som chef, minestrygeren »Søridderen« med orlogskaptajn Groth som chef, og desuden torpedobådene »Springeren« med kaptajnløjtnant Dam som chef og »Hajen«, med kaptajnløjtnant Valentiner som chef.

Ved kajen lå »Søløven« alene, og agten for den lå »Søridderen« og uden på den lå »Springeren« og »Hajen«.

Ved kajen, tæt op af Halskovbroen lå desuden 4 marinekuttere, P.2 ført af søløjtnant i reserven H. Jacobsen, P.9, ført af søløjtnant i reserven Mühldorff, P.21, ført af søløjtnant i reserven Thomas Hansen (han blev senere havnemester i Korsør, samt P.32, ført af søløjtnant i reserven Mogensen.

Det var fra overfaldet på disse P.kuttere vi på Falckstationen blev vækket af det voldsomme skyderi, idet Falckstationen kun ligger ca. 100 m derfra. Skydningen var i særlig grad rettet imod et par danske marinesoldater der med held flygtede derfra. Samtlige marinere blev efter overfaldet transporteret til en tysk militær baraklejr på Taarnborgengen.

Her fik de senere på dagen selskab af besætningerne på inspektionsskibene »Ingolf« og »Hvidbjørn« der begge var blevet kapret i Storebælt. Denne kapring er blevet udførligt beskrevet af kaptajnløjtnant Erik Bisp, der var tjenestegørende på inspektionsskibet »Ingolf«. Erik Bisp's beretning opbevares på Marinens Bibliotek.

Poul Berthelsen.
»CB»er – Korsør

Farvandet syd for Sjælland

Værnepligtig torpedobåden HAVØRNEN

Efter et fire-måneders togt med »Islands Falk« i Isefjorden, fik jeg sidst i januar 1943 besked på at tage køjesækken på nakken og tage toget til Faaborg, hvor jeg skulle melde mig om bord på »Havørnen«.

Det var en gammel torpedobåd fra 1917, der var ombygget til minestryger. Vores opgave var at holde sejlruterne mellem Faaborg og Mommark og ruten til Søby på Ærø og til Avernakø fri for magnetiske miner. Det lykkedes da også at sprænge tre stykker, medens vi var dernede.

Omkring 1. maj afgik vi til Nyborg for at afløse en anden minestryger, der skulle til Næstved for at afløse der. Den minestryger, der lå i Næstved skulle til Faaborg og afløse der. Vi var således fire måneder hvert sted.

Fra Nyborg skulle vi holde sejlruten til Lohals og Svendborg sund fri for miner. Der fik vi nu ingen gevinst, men en dag vi skulle stryge i et bestemt felt udenfor ruten til Korsør, fik vi fire magnetiske miner til at sprænge. Det mærkede vi ikke så voldsomt, som dem vi tog ved Faaborg, for der er større vanddybde i Storebælt.

Vi holdt skydeøvelser med vores torpedo. Den havde vi ude i stævnen. Vores P-kutter slæbte et mål efter sig, som vi skulle træffe. Det var naturligvis nødvendigt, men bevare mig vel for arbejdet med at få torpedoen på plads igen efter øvelsen.

Først hejse den op langs skibssiden, så ind gennem rummet, hvor styremaskinerne stod. Derfra ned på banjen, hvor vi menige boede og videre gennem de tre underkvarter-mestres rum.

Tiden gik, til vi var kommet hen i august måned. Der blev mere og mere ballade rundt omkring. I Odense strejkede man, og vi fik besked på at holde os i skindet, når vi kom på værtshus. Ikke noget med at provokere tyskerne.

En nat var vi oppe for at skifte næsen ud på torpedoen. Den skulle have tændsatsen sat på, så den var klar til at sendes mod fjenden. Sprængladningen agter hos chefen, kaptajnløjtnant Aage Schultze, var også klar, så den kunne bruges straks, hvis det blev nødvendigt.

Uroen tog til. De sidste dage i august tilbragte vi i Korsør, hvor der allerede lå fire minestrygere. Der var »Søløven«, »Søridderen«, »Springeren« og »Hajen«. De to sidste var magen til »Havørnen«.

Tiden med station i Nyborg var ved at være forbi, og vi skulle de kommende fire måneder ligge i Næstved. Først skulle vi sejle til København eller Lynetten, hvor fartøjet skulle afmagnetiseres 1. september.

Vores chef valgte at forlade Korsør havn allerede lørdag den 28. august ved 11-tiden. Da vi kom ud i Storebælt, så vi, der lå et stort armeret tysk hjælpeskib til ankers, så chefen har nok haft sine anelser.

Vi sejlede til Næstved, hvor vi fyldte kul på. Det gjorde vi næsten hveranden dag, men når det var sket, forlod vi Næstved og satte kurs mod Stubbekøbing.

Jeg havde turen som rorgænger, og jeg husker tydeligt, hvordan vejret var. Vinden var imod, og regnen piskede ned, og vindstyrken var nok en seks-syv stykker, da vi gik gennem Smålandshavet. Ved 22-tiden om aftenen nåede vi Stubbekøbing.

Vi skulle sejle til København kl. 6.00 næste morgen, og der var skærpet beredskab, det vil sige, at der i stedet for en vagt skulle være en på kajen og en om bord, samt at der skulle være ild under kedlen.

Jeg fik sammen med en værnepligtig morgenvagten fra kl. 4 til 6 Den første time gik jeg vagt om bord, og næste time skiftede vi, så min makker kom om bord, og jeg gik på kajen.

Det var stadig surt vejr om morgenen. Det regnede og blæste. der stod en bunke fiskekasser på kajen, hvor vi lå, og dem stod man da i læ af. Vi var udstyret med tromlepistol, kaliber 9,1 m/m med seks skud, vi skulle bruge, hvis der kom nogen og ville trænge om bord.

Der var nu meget fredeligt, og klokken 5.30 kom næstkommanderende løjtnant Helge Jørgensen og gik i land for at telefonere til minestryningscentralen og meddele, at vi afgik fra Stubbekøbing til København.

Da han kom tilbage, kunne vi godt se, at der var noget galt. Chefen, kaptajnløjtnant Aage Schulze var kommet på broen, da han fik den besked at der var blevet hvisket, at vi skulle søge ind på svensk område.

Han gav ordren »klart skib« og fyr under begge kedler. Alle mand på dæk, og vi fik at vide, hvad sagen drejede sig om, så hver mand viste, hvor han hørte til. Min plads var oppe på broen. Jeg var signalgast og skulle modtage og afsende signaler, hvis det blev nødvendigt. Vi havde håndflag, morselampe eller signalflag, som man skulle kunne bruge selv i søvne.

Vi sejlede ud af Grønsund for at lægge os op under den svenske kyst men ak – da vi fik stævnen udenfor Grønsund, lå der en ret stor tyskpatruljebåd, som også havde klart skib om bord.

Den lå godt – lige foran os. vi havde vores torpedo liggende i stavnen, klapperne var slået op, og sprængladningen var intakt lige til at sende af sted, men der var nok ikke blevet meget tilbage af »Havørnen« hvis vi havde gjort det, for patruljebåden var ret ny og godt armeret.

Vi vendte om, og maskinerne fik lov at give alt, hvad de kunne præstere, 20 sømil vil jeg tro. Forbi Stubbekøbing igen medens patruljebåden hele tiden med sin signallampe sendte »Stop – Stop«. Jeg fik besked på, jeg

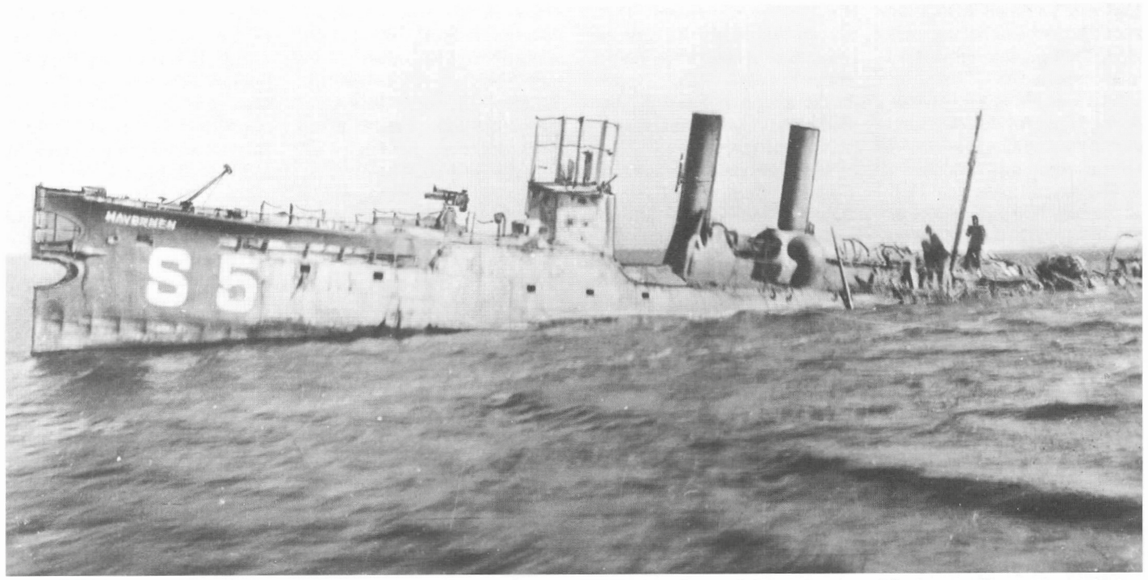

Torpedobåd (minestryger) af SPRINGEREN klassen, S 5, HAVØRNEN, sat på grund og sprængt ved Stammenakke i Ulvsund efter kamp med tysk jager. Søsterskibene SPRINGEREN og HAIEN blev taget af tyskerne efter kamp i Korsør, medens HAVKATTEN undslap til Sverige

skulle sende dobbelt W, som betyder, at man ikke kan aflæse deres meddelelse, fordi lysgiveren er dårligt indstillet.

Vi fortsatte vestpå, og da vi kom ned, hvor Ulfsund og Grønsund løber sammen, drejede vi styrbord og fortsatte ind i Ulfsund. Chefen beordrede, der skulle tages noget af farten, så inden vi kom ind i Ulfsund, lå den tyske patruljebåd lige overfor. Vi fik en forskrækkelse, da han gav os et varselsskud en meter foran stævnen, men vi var jo i drift, så vi gled stille og roligt ind i Ulfsund.

Da vi kom på den anden side af Farø, fortsatte vi, så Farø dækkede udsigten, så vi ikke kunne se hinanden. Jeg blev sendt op i masten for at holde øje med, om han kom efter os, men det turde eller kunne han ikke, da der ikke var dybt nok til et fartøj af den størrelse.

Turen gik videre ind i Ulfsund, hvor vi lidt senere kastede anker. Så skulle vi forsøge at smutte ud, når det blev mørkt, men det var ikke nemt, for broen til Møen var besat af tyske soldater.

Kokken lavede middagsmad, men vi blev liggende med »klart skib«, for ind imellem kom der tyske flyvere forbi, og hvergang løb skytterne til kanonerne. Vi havde en 57 m/m kanon og en 20 m/m luftskytskanon.

Imedens gik vi og pakkede lidt sammen, hvad vi nu mente, vi kunne få med af private ting, hvis vi skulle forlade skibet i en fart. Vi fik besked om, at vi skulle klæde os, så vi ikke lignede soldater, men det var lidt svært, når vi kun havde uniformstøj med, men det blev til, at vi gik i holmensbukser og islandsk trøje. Officererne kunne sagtens for de havde civilt tøj med om bord. Vi fik også besked på at dele os, så vi gik to og to.

Ved 13.30 - 14.00 tiden skete der noget. En dansk P-kutter vist sig langt ude i vest. Da den nærmede sig, kunne vi se, at den havde tysk flag agter. Chefen gav igen ordre til »klart skib«, og så bakkede vi, så ankeret og kæden røg udenbords, og vi satte kurs mod P-kutteren.

Da vi mødte den, kom en tysk marineofficer ud fra styrehuset, og i en tragt råbte han, at vi skulle søge havn. Rundt på dækket på kutteren knælede en halv snes tyske marinere med gevær ved fod, men vores chef sagde alligevel nej, vi ville ikke gå i havn. Så blev der givet ordre om, at alt af værdi skulle smides over bord, kanoner, geværer, revolvere og andet blev smidt i vandet. Fyrbødere, maskinfolk og alle andre blev beordret op, så ville chefen sætte skibet på grund.

Vi skulle forlade skibet og forsvinde op i skoven og dele os. Skibet ville springe i luften fem minutter efter. Forinden affyrede chefen torpedoen, der gik ind i et stenrev og sprængtes med et øredøvende brag.

Da »Havørnen« havde taget grunden, begyndte mandskabet at forlade den, for tyskerne i P-kutteren var jo ikke så forfærdelig langt væk. Mange sprang i vandet fra agterskibet, der var lavest, men skruen gik stadig, og nogle kunne ikke svømme, og bunde kunne de heller ikke, så næstkommanderende måtte hjælpe nogle af dem ind, hvor de havde fast grund under fødderne.

Jeg var blandt de sidste, der forlod skibet. Vi kravlede ned i stævnen, hvor vi kunne træde i hullet, hvor torpedoen havde ligget. Her var ikke ret dybt, så vi blev kun våde op til maven. Jeg tog mit fotografiapparat op af min taske og snuppede et billede af næstkommanderende løjtnant Helge Jørgensen, da han forlod »Havørnen« lige inden bomben sprang, og før tyskernen var kommet frem.

Men de var på vej, så vi skyndte os op i skoven og forlod stedet, hvor »Havørnen« endnu stod med flaget vajende agter. Da vi forlod skibet, udbragte vi tre hurraer for marinen.

Stedet, hvor vi satte »Havørnen« på grund heder Stammenakke og Peters Værft. Et stykke oppe ad vejen lå en lille ejendom, hvor nogle af gutterne stod inde i et udhus med to halvdøre. Medens vi stod der, lød der et ordentligt brag, og vi var klar over, at der røg vort gode gamle skib.

Nogle minutter efter kunne vi se de tyske marinere komme gående i gåsegang op ad stien. Manden, der ejede ejendommen, gik ud, da tyskerne kom. De spurgte ham om et eller andet, og han pegede fremad. De takkede ham og gik videre.

Vi stod stadig i udhuset, da de noget efter kom tilbage, men de gik blot forbi ned mod det sted, de var kommet fra. Så delte vi os to og to og forsvandt op i landet. Jeg fulgtes med en værnepligtig færing.

Da vi var kommet til den lille stationsby Stensved, talte vi med nogle flinke mennesker. Der fik noget af mit private tøj og andre ejendele, som de lovede at sende til min adresse på Bornholm. Så havde jeg ikke så meget at slæbe på. Jeg vil tilføje, at det hele kom hjem.

Så satte vi kurs mod Præstø, en spadseretur på ca. 25 km. Tøjet var efterhånden blevet tørt. Der var tomt og stille hele vejen, da der var undtagelsestilstand og forbud mod at færdes ude efter kl. 21.00. Da vi nærmede os Præstø, talte vi med nogle mennesker, der viste os en gård, hvor der boede nogle folk, der sikkert ville hjælpe os.

Vi gik ind på gården og spurgte, om vi måtte ligge på høloftet om natten. Det måtte vi godt, bare vi ikke røg.

Vi sov godt den nat, selv om regnen plaskede ned. Næste morgen blev vi inviteret på morgenkaffe. Hen på formiddagen gik vi ind til byen for at tage toget til København, men det blev der nu ikke noget af, for der skulle tilladelse til for at køre med toget.

En mand sagde til os, at vi skulle gå på politistationen. De var så flinke, og de ville sikkert hjælpe os.

Det var blevet middag, og sultne var vi. Vi kom ned i stationens kælder, hvor der var opholdsrum. Vi fik varm mad, kalvefrikasse, og vi hørte den engelske presse kl. 12.15, hvor de fortalte om alt det, der var sket i Danmark, om »Niels Juel«, der forsøgte at nå Sverige. Jeg havde en ældre bror, der var kok ombord på »Niels Juel«, så jeg var jo spændt på, om der var sket noget. Den var jo blevet beskudt.

Imens havde politiet ringet til Vordingborg politistation, og der kom ordre på, at vi skulle køre dertil, da »Havørnen« var sat på grund på et sted, der sorterede under Vordingborg politikreds.

Et par ældre overbetjente kørte os derned, hvor vi blev afleveret på politistationen. Efter en times ventetid kom politimesteren og sagde, vi skulle køres ud på den tyske kaserne, hvorefter der kom to bevæbnede soldater og hentede os, men efter et kort ophold der, blev vi kørt til K.F.U.M soldaterhjem, hvor der lå andre soldater, blandt andet en af vores folk fra »Havørnen«. Han havde meldt sig selv.

Der var vi i otte dage, og vi havde det godt, indtil vi søndag eftermiddag blev hentet af tyske lastbiler. Turen gik sydpå over Storstrømsbroen ned til en dansk forlægning, der hed »Berritsgård« ved Sakskøbing. Det var træbarakker og med tyske soldater, der gik vagt hele døgnet.

Tirsdag, sent på eftermiddagen kom der påny en tysk lastbil og hentede os fra marinen og kørte os nordpå over Sjælland til Korsør, hvor der kom flere marinere på, og derfra videre til Holmen, hvor vi blev indlogeret i gymnastiksalen.

Vi lå på madrasser på gulvet og havde det rigtig godt. Vi spiste i Orlogsværftets store kantine og kunne gå rundt på hele Holmen. Omtrent hver dag havde vi forskellige skuespillere på besøg, der optrådte for os i Søofficersskolens aula. Leo Mathisens orkester var et af de orkestre, der var ude og spille for os.

Der var også meget andet at se på. Tyskerne havde fået en kæmpeflydekran bugseret herop, og den hævede alle de danske både, der var blevet sænket den 29. august. De blev bare lagt op på land.

Efter en måneds tids forløb blev alle de værnepligtige hjemsendt. Vi flyttede ned på Søværnets kaserne, hvor vi også fik tildelt landlov. Den 16. oktober blev vi alle hjemsendt efter syv ugers internering, en oplevelse rigere og med livet i behold.

Når man senere fik at vide, at to mand i Korsør blev mejet ned om morgenen den 29. august, da tyskerne væltede frem, tænker man på, hvad der kunne være sket, hvis vi var blevet i Næstved om natten. Der var også fuldt af tyskere, og så er det ikke sikkert, man kunne sidde her 50 år efter og skrive om de oplevelser, man skulle igennem, så det var en god beslutning, vores chef kaptajnløjtnant Aage Schultze tog i de bevægede dage.

Han var altid rolig og fattet i alt, hvad han foretog sig. Gad vide, om han lever endnu? Jeg traf ham efter krigen, da han var chef for havnebevogtningen i Frihavnen. Senere blev han chef på kongeskibet »Dannebrog«.

Arne Johansen,
værnepligtig »Havørnen«

Artillerimath minestrygeren MS 9

Sommeren 1943 var en rigtig varm og dejlig dansk sommer. Jeg var ombord på minestrygeren MS-9, der sammen med MS-10 og deres »føl« lå i Svendborg. Vor opgave var minestrygning i de sydfynske farvande. Forholdet mellem den danske regering og den tyske besættelsesmagt var ikke det bedste, og i august måned tilspidsede situationen sig så hurtigt at det udløste spontane strejker i landet, hvilket endte med en generalstrejke. Den nåede Svendborg i midten af august. Dette medførte at vi ikke kunne proviantere mere og flyttede derfor vor base til Rudkøbing.

Den 28. august, sent om aftenen, blev MS-9 sendt ud med forseglede ordrer til kadetgruppen, som lå for anker i Lunkebugten. Vejret var blæsende og hårdt, ikke en stjerne eller månen var at se. Den hårde sø medførte at vi kolliderede med en galease i havnen. Resultatet af den lille »nærkontakt« blev en smadret redningsbåd og et »nedlagt« gelænder på bakken af vor båd.

Den næste dag lå vi i havn, en taksator kom for at besigtige skaderne og senere ankom en smed som rettede vort gelænder op igen, og så var den dag gået.

Næste morgen gjorde vi klar til at sejle. Rygterne ville vide, at vi skulle skifte base til Hundested. Chefen for skibet som var søløjtnant I. Arne Clausen, gav besked om at vi ikke skulle medbringe vor magnet, men fortøje den forsvarligt agten for skibet. Så var det afgang. Vi fulgte en rute der gik mod syd. Jeg var 1. artillerist og skytte ved kanonen. Chefen gav mig et par mand til hjælp til opladning af patronbælter og magasiner. Pludselig blev der slået stop på maskinen. Mandskabet blev kaldt til mønstring, og så fik vi en orientering om situationen, om flådens sænkning i København. På dette tidspunkt lå vi i Østersøen, i nærheden af Gedser. Skipper var af den opfattelse at vi ikke mere skulle sejle rundt med påmalede nationalitetsflag, så vi hængte et par mand ud på fenderlisterne og »tjærede« flagene over. Ind med dem igen – og så afgang. Skulle vi være uheldige og blive opbragt af tyskerne, var vi forberedt på at sænke båden med en sprængladning lagt i lastrummet.

Hen til »20 mm-eren« – på med selen – lad kanonen – klar – målpejling 190 – og hvad så. To tyske flyvemaskiner kom lige hen over hovedet på os i ret lav højde med kurs mod Kastrup. Jeg fulgte målet til de var et stykke borte. »Sikre« – lød ordren – daglig orden, og så gled vi stille videre. Farten var ret lav p.g.a. en mindre fejl i maskinen. Det var næsten mørkt. I skumringen så vi nu et svensk fyrskib. Vi nærmede os og fortøjede agter. Chefen gik om bord og talte med svenskerne. De forsynede os med vand da vi var »tørlagt«. Efter en stund forlod vi dem med kurs ud mod et par tyske ankerliggere. Nu var det helt mørkt, og vi kastede anker uden for territorialgrænsen.

Næste morgen tog vi »krogen« hjem og stævnede ud mod de tyske både. Undervejs blev vi prajet af en svensk patruljebåd. Efter nogen diskussion fulgte vi dem til havn i Trelleborg, hvor vi straks kom under bevogtning. Ekskorteret af svenske vagter fik vi lov til at få et meget tiltrængt bad i den lokale svømmehal. Vi benyttede lejligheden til at reparere vor maskine, hvorefter vi kunne gå til køjs alle mand, nu havde vi fremmede folk til at gå vagt.

Tidligt næste morgen vågnede jeg ved den kendte lyd af maskinen. Var de ved at varme op – skulle vi sejle?? Nej-nej; jeg vendte mig i køjen og kunne så gennem koøjet se ud over havnen. En stor sort motorbåd. Det var dens maskine jeg havde hørt. Der var noget der virkede me-

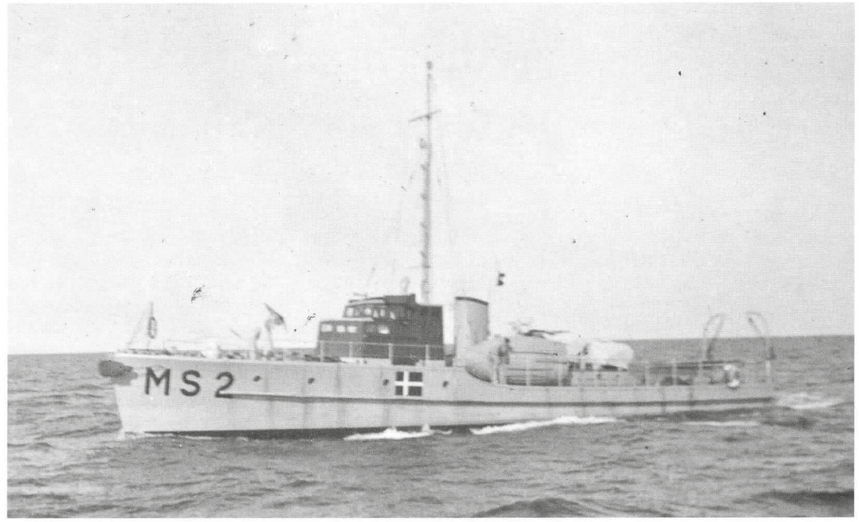

Minestrygeren MS, der lå i Kalundborg, hvor den opbragtes af tyskerne. MS 9, der lå i Rudkøbing og slap til Sverige, var af samme type.

get bekendt – men hvad? Pludselig gik det op for mig, det var jo en båd magen til vor egen, den var bare uden mast og så var den kulsort; det var MS-1, eller som den senere blev kaldt, »Sorte Sara«. Stor gensynsglæde.

Dagen gik med forskellige gøremål. Sidst på eftermiddagen ankom en svensk torpedobåd »Sigurd« fra Åhus. Da det blev mørkt fik vi ordre på at sejle. »Sigurd« gled ud af havnen med slukkede lanterner, MS-1 fulgte efter, og så kom vi. Natten var sort som arvesynden, vi havde kun en svag blå lampe som vi skulle følge. Turen gik tværs over Blekinge Bugt og næste morgen i daggryet kunne vi se en større by forude – det var Karlskrona. Vi gik i havn og mødte der en del danske marineskibe, det var nogle mindre enheder, samt 9 kuttere og så torpedobåden »Havkatten«.

Efter et par dage fik vi »midlertidig orlov«, blev udstyret med civilt tøj og sendt ud på arbejde, til vi blev beordret til »Politiskolen« i Sätrabrunn ved Sala. Båden blev lagt op og klargjort med hjælp fra en tilsynsstyrke på 12-14 mand.

Næste kapitel var så Politiskolen, eller som den senere hed, Den Danske Brigade, men det er en anden historie.

Alf Jørgensen
Artillerimath – minestryger »MS-9«

Andet

Matrosunderkvartermester, torpedostation Bramsnæsvig

For at give beretningen om min oplevelse af 29. august 1943 i Søværnets tjeneste lidt baggrund, vil jeg gå lidt tilbage i tiden for, om jeg så må sige, at få ouverturen med eller have et affarende sted.

Jeg blev i oktober 1937 som 17-årig antaget som mathelev, og efter gennemgang af relevante kurser og skoler med mellemliggende sejlende tjeneste i foråret 1939 antaget som matrosmath, i foråret 1941 udnævnt til matrosunderkvartermester II og i sommeren 1945 til matrosunderkvartermester I.

For os unge under uddannelse i Søværnet, og dermed på laveste niveau helt uden insider viden, blev choket og de efterfølgende frustrationer over det tyske overfald på Danmark 9. april 1940 måske endnu større end for civilbefolkningen i almindelighed.

Dels fik vi ikke lov til at anvende den uddannelse, vi havde fået netop med henblik på at imødegå eller afværge en sådan situation, dels var der frygten for fremtiden. Vi havde jo ikke lært andet »håndværk« end den tjeneste, vi udførte i de sejlende enheder eller ved institutionerne for at holde enhederne operative. Og hvad nu? Blev det tysk fangenskab, fyring til arbejdsløshed? Eller endnu værre, kunne vi blive tvunget til at bruge vor uddannelse i tysk tjeneste?

Jeg mener ikke, at vi skulle have søgt direkte kamp mod en så overvældende overmagt, men det er dog tidligere i flåde- og krigshistorien set – hvad vi da også var blevet doceret om – at man i håbløse situationer forsøgte at forhindre, at eget personel og materiel faldt i fjendehånd.

I Frederikshavn, hvor jeg befandt mig, som signalmath i en torpedobåd, lå vi pænt og ventede med tre torpedobåde (Dragen, Hvalen og Laxen), nogle af vore nyeste og efter datidens forhold ret effektive, i havnen og artilleriskibet Peder Skram på reden, indtil en mindre deling tyske infanterister – eller sådan noget – ved middagstid nåede frem ad landevejen og pænt bad om, og pænt fik udleveret, en vital maskindel fra hvert skib, så disse var forhindret i at sejle.

Der blev fra morgenstunden holdt konference med torpedobådscheferne om bord i Peder Skram, der var eskadrens flagskib (chef kommandør Bjørn Andersen), og rygtet sagde, at flere af de yngre officerer var indstillet på at sejle til Sverige, men at dette blev afslået af eskadrechefen, der endog skulle have udtalt, at omgåelse af forbudet ville blive mødt med våbenindsats fra Peder Skram. Men det var jo nok blot et rygte – hvordan sådan et så ellers opstår. Men nogen egentlig organiseret information fik det menige mandskab ikke. Det var ikke moderne dengang.

Det var frustrerende og dybt skuffende i betragtning af, at vi havde kendt situationen siden kl. ca. 0500, og at der, i al fald for torpedobådens vedkommende, kun ville have været et par timers sejlads til svensk havn.

Det var min første store skuffelse i den danske marines tjeneste.

Nå, den danske tilpasningsevne var også dengang stor, og da den første panik havde lagt sig, blev alt snart næsten »normalt« igen. Værnepligtige hjemsendtes, og nye blev indkaldt. Nye math-elevskoler etableres, og officers-, kvartermester- og underkvartermesterskoler gik deres gang.

Skibsuddannelsen fortsatte også, omend på en lidt anden måde. Fiskeriinspektionen ved Færøerne, Island og Grønland blev naturligvis indstillet, men så blev Isefjorden anvist som øvelsesområde, og så kunne skibene fra Niels Juel og nedefter ligge og more sig der. Isefjorden blev da også omgående i marineviddet omdøbt til kravlegården.

Lidt senere blev der også tilladt U-bådshalløj og en dykkerskole i Mariager fjord. Og så etableredes der en kystbevogtning, der vist især gik fra ca. Gilleleje til godt og vel Køge bugt og retur. Der sejlede man så frem og tilbage og passede godt på, at ingen undslap til Sverige. Og det skete vist kun en enkelt gang, at et af patruljefartøjerne tog »fejl« og forvildede sig ind i en svensk havn.

Men ellers var det minestrygningen, der blev det store nummer efterhånden, som englænderne begyndte at interessere sig for minekastning i danske farvande. Færge- og tvangsruter skulle jo holdes åbne af hensyn til landets forsyning – og! »Værnemagtens« og »Kriegsmarinens« fri bevægelighed!

Jeg har ofte senere undret mig over, hvordan vi, befalingsmænd af alle grupper og stampersonel, overlevede psykisk med selvrespekten i behold i denne mærkelige operette- eller paradoksmarine. Det var jo et mærkeligt spil at være aktør i. Landet formelt regeret af en demokratisk valgt regering, der blev mere og mere nidkær i at efterkomme besættelsesmagtens ønsker, og en marine, der tilsyneladende fungerede normalt, men – som bjørnen ved lirekassen – blev holdt i kort snor, og det var tyskerne, som leverede musikken, hvorefter der skulle danses.

Ind imellem følte vi nok, at vi prostituerede os ved at deltage i dette spil, men så trøstede vi os nok med det, som ingen trøst var, at det gjorde jo i virkeligheden hele det officielle Danmark fra regering og folketing og nedefter.

Et enkelt forsøg på obstruktion forekom dog på minestrygeren Søulven, der opererede i Langelandsbælt, men det var værnepligtige, der ikke fandt det rimeligt at skulle stryge miner for tyske marinefartøjer, og i den anledning rettede skriftlig henvendelse til Marineministeriet. Men alle andre holdt kæft, trit og retning.

Det mærkelige var, at ingen tilsyneladende sløjede af, for der var jo mange måder, tjenesten kunne være gjort mindre effektiv på. Men det mindes jeg ingen eksempler på. Det skyldtes nok opdragelsen. Vi, der var begyndt som drenge i 17-års alderen og efterhånden havde en 5-6 år på bagen, og var blevet befalingsmænd, følte en utrolig loyalitet over for systemet, og det samme gjorde vel de ældre af årelang tradition. Vi elskede simpelthen den marine, hvis man da kan bruge et så svulstigt ord i den forbindelse. Den var mere end vort halve liv.

Set i bakspejlet nu 50 år efter kan man godt undres over, at det var sådan. For korpsånd, fællesskabs- og kammeratskabsfølelse var noget, man kun oplevede på det vandrette plan, på eget niveau. Befalingsmandsgrupperne imellem var der ikke noget godt klima eller nogen form for fællesskab. Selv i de mindre enheder levede hver gruppe isoleret, og det ville f.eks. have været noget i retning af en dødssynd, hvis en kvartermester eller lavere rang benyttede et officerstoilet. Omgangstonen var formel, ofte kølig til det isnende. Mellem kvartermestre og underkvartermestre vel knap så slem, men mellem disse to grupper og søofficersgruppen var ikke blot en kløft, men en afgrund. Intet socialt samvær, ingen samtale, kun nødvendig tjenstlig kommunikation. Jeg kan huske, at man ofte talte om arrogance og nedladenhed indgik som lærefag på søofficersskolen.

Dybest set skulle modsætningernes rod vel søges helt tilbage i søværnsloven af 1932 med dens store forandring af personelordningen. Den lov, hvis egentlige ophavsmand, H. Rechnitzer, der da også ved samme lejlighed ved politisk rænkespil lykkedes at få sig selv forfremmet til viceadmiral og chef for søværnet samtidig med, at han beklædte posterne som chef for søværnskommandoen og direktør for Marineministeriet. En sand intrigens mester, som det først lykkedes at komme af med på grund af hans håndtering af situationen omkring 9. april 1940, godt hjulpet på vej, det skal siges til deres ros, af en kreds af søofficerer, der betydede ham, at han var helt uden tillid blandt søværnets personel.

Et af de største paradokser i vor lille marine var nok, at vore 6 nyeste torpedobåde, enhederne af Dragen-klassen, var oplagte i en lang periode, indtil de blev beslaglagt af tyskerne, mens fabrikation og vedligeholdelse, herunder indskydning, af torpedoer ufortrødent og uantastet fortsatte lige til 29. august 1943.

Som i sommeren 1942, gjorde jeg også i sommeren 1943 tjeneste ved Torpedostationen ved Bramsnæsvig, hvor indskydning af de torpedoer, der i vinterens løb var blevet overhalede på værkstederne på Holmen foregik.

Torpedostationen var et dejligt tjenestested, et af marinens gamle etablissementer, beliggende ved Isefjordens inderbredning omgivet af Dragerup skov på tre sider. Her havde det ligget i al sin idyl siden 1897, da vi begyndte at fabrikere vore egne torpedoer.

Foruden nogle pavilloner og barakker med regnskabsførerkontor, depoter o.l. bestod stationen af to større to-etages bygninger, kasernebygningen og værkstedsbygningen, der omgav en stor grusbelagt gårdsplads, der skrånede ned mod fjorden.

Personellet var åbenbart øget betydeligt med årene, uden at der var sket tilsvarende bygningsmæssig udvidelse. Derfor boede nogle af underkvartermestrene oppe på loftet i værkstedsbygningen i nogle elendige uisolerede hummere direkte under skifertaget, og med et tagvindue som eneste lyskilde. Og så var der gammeldags das i gården. Besværligt og primitivt var det, men det tog man ikke så nøje dengang, stationen var jo kun åben om sommeren. Til gengæld kunne vi så hver morgen tage en forfriskende svømmetur i fjordens klare vand.

Fra værkstedet førte en lille meget smalsporet bane til torpedotransport ned over gårdspladsen og ud ad en lang bro, der endte med et trætårn. I »stueetagen« stod et torpedoudskydningsapparat (dækskanon), og fra de øvre etager lededes og overvågedes skydningen og varetoges signaleringen med markeringsflåder og fartøjer på søen.

Man skal erindre sig, at det var før elektronikkens tidsalder i søværnet. Ingen walkie-talkies, intet undervands-måle- eller lytteudstyr, alt overvågedes visuelt, og torpedoerne var rent mekaniske og dampdrevne i bogstaveligste forstand. Ikke noget med trådstyring eller anden finesse. Når den havde forladt røret, var den helt uden for kontrol, og helt afhængig af, at sidestyrer, dybdemekanisme og distanceapparat m.v. var rigtigt indstillet og fungerede korrekt. Og det var jo bl.a. for at afprøve disse organer, at indskydning foretoges.

Fartøjsmateriellet bestod af nogle større motorbåde og et par dampbarkasser, der anvendtes til udlægning af skydebanen og indbjærgning af de udskudte torpedoer efter udløbet distance, der kunne være 4000, 6000 eller 8000 m. Desuden havde man en meget hurtiggående motorbåd, kaldet »Criscraften«, der anvendtes til at følge torpedoen med, for hurtigt at kunne afmærke den, hvis den skulle »løbe vild« og gå i bund, hvad jo af og til hændte.

I sommeren 1943 fungerede stationen tillige som minedepot, idet vi havde minebådene 1-10, der tidligere havde ligget på Holmen, liggende på reden. Disse 10 minebåde indeholdt om ikke hele, så en meget stor del af søværnets minebeholdning. Såvidt jeg husker 110 miner pr. båd.

Selve skydebanen strakte sig fra brohovedet 8000 m nord i, omtrent parrallel med kysten og var på afstandene 1, 2, 4, 6 og 8 tusind meter afmærkede med meget nøjagtigt udlagte flåder. Flåderne, derunder skydning var bemandet med en værnepligtig, var vinkelret på skudlinien forsynet med en række opstandere med 1 m mellemrum til markering af sideafgivelsen og med et i vandet nedsænket net til markering af dybgangen.

For at nævne personellet i nogenlunde rangfølge var der stationschefen, kommandørkaptajn Helge Andresen, der tillige var mangeårig chef for søminevæsenets torpedosektion. En faglig meget kompetent person. Hvad han ikke vidste om torpedoer, var ikke værd at vide. Men overfor det underordnede personel ret tilknappet og utilnærmelig. Skønt vi havde gjort tjeneste samme sted i to somre, havde vi ikke udvekslet mange ord. I officersmessen indgik tillige to civile ingeniører (Christensen og Viuf) og to maskinmestre.

Der var vel en halv snes kvartermestre, hvoraf de fleste var torpedofolk, dog en enkelt minekvartermester og som stationsmester, matroskvartermester I, Robert Rasmussen. Den civile regnskabsfører (Christoffersen) var også medlem af kvartermestermessen.

Af underkvartermestre var der ligeledes ca. en halv snes stykker, alle torpedofolk med undtagelse af tre matrosunderkvartermestre, der var beskæftigt i cris-craften og indbjergningsfartøjerne, og den ene lejlighedsvis i transportfartøjet »Sleipner«, et gammelt lille dampskib, der fragtede torpedoer til og fra Holmen.

Værnepligtsbesætningen var vel på nogle og tyve mand, der gjorde tjeneste i værkstederne, på brohovedet, på søen som flåde- og fartøjsgaster og som messe- og kokkegaster.

Som tidligere sagt var torpedostationen et godt sted at være. Det var interessant og til tider spændende arbejde og alle kom som regel godt ud af det med hinanden uden mange kommandoord og militært halløj. Det var mere en arbejdsplads end et militært tjenestested, og når vejret var godt, kunne det især for »søens folk« næsten betragtes som en slags aktiv sommerferie. Det var nok knap så morsomt for værkstedspersonellet, der svedte indendørs. Men til gengæld var de så i tørvejr, når vi andre i surt bygevejr lå og ventede på skud i en åben dampbarkasse, eller de stakkels flådegaster blev gennemblødte i det stive, revnede olietøj – hvis de da havde husket at få det med, når de blev sat ud om morgenen.

Ja så glade for stedet var vi unge og ugifte, at vi kun sjældent tog hjem på week-end, der dengang var fra lørdag middag til mandag morgen. Og var vi ligefrem forlystelssesyge, kunne vi jo bare tage ind og danse med pigerne i Holbæk.

En undtagelse gjorde jeg dog lørdag den 28. august, hvor jeg havde aftalt en lille fest med nogle venner. Efter frokost klædte jeg mig derfor om – det var det eneste tjenestested jeg havde oplevet, hvor underkvartermestre kunne komme og gå i civil påklædning – cyklede til Holbæk og tog toget til København.

Festen forløb, som den nu skulle. Jeg kom meget sent hjem og var vist lidt omtåget. Jeg husker, at jeg havde det største besvær med i den mørklagte by og den sorte augustnat ikke blot at finde nøglehullet, men hele gadedøren. Jeg boede i Nyboder, i Suensonsgade – en uendelig række af fuldstændig ens gadedøre med tre fuldstændig ens vinduer imellem. Nå, det lykkedes, jeg kom hurtigt til køjs, og sov snart ind i glad forventning om en dejlig frokostaftale den følgende dag.

Men det skulle gå anderledes. Hen på morgenstunden blev jeg vækket af en infernalsk, langvarig ringen på dørklokken. I min halvvågne, søvndrukne tilstand tænkte jeg, at det nok også var en, der havde svært ved at finde den rigtige gadedør. Men da ringningen fortsatte, og jeg blev mere vågen, kunne jeg gennem sprækkerne i vinduesskoderne se, at der var lyst udenfor, og så må man da kunne læse husnumrene. Da jeg endelig kom ud til gadedøren, stod der en forpustet ung pige, regnskabsfører Christoffersens datter, som jeg kendte udmærket, med besked om, at jeg omgående skulle møde på torpedostationen. Jeg var jo et stort spørgsmålstegn, og ville vide, hvad der var galt. Men det vidste hun ikke bestemt. Det var vistnok noget med tyskerne og Holmen var vist besat, men jeg skulle møde hurtigst muligt.

Så blev jeg helt vågen. Nu var der altså krig i landet. Jeg kom i tøjet. Morgenmad gav jeg mig ikke tid til, men så kom det næste problem. Hvordan kommer du til Holbæk, for hvis krigen er brudt ud, er alle samfærdselsmidler vel indstillet? Men nej, da jeg stak næsen uden for gadedøren, hørte jeg klemten af en sporvogn nede fra St. Kongensgade. Da jeg træder ud, får jeg øje på en enlig tysk soldat med gevær i arm på vej ned mod St. Kongensgade. Ja så måtte jeg jo gå den modsatte vej mod Borgergade. Men det skal indrømmes, at jeg havde lidt gele i knæene og hjertet slog vist også lidt hurtigere. Får du nu en kugle i ryggen? Og hvad møder du omkring hjørnet?

Nå, det gik godt, og jeg fandt ad omveje en sporvogn til hovedbanegården, og derfra efter lidt ventetid et tog til Holbæk.

Men hvad der reelt var sket, var ikke til at få greje på. Det gennemgående rygte var dog, at al dansk militær var nedkæmpet, og at også Holmen var besat. Og der var nogen, som selv havde set, at nogle af flådens skibe var blevet sænket, og man mente, at det var af deres egne besætninger. Og så gik tiden med at diskutere alle disse rygter med medpassagererne indtil vi nåede Holbæk. Mærkelig nok var der ingen andre fra torpedostationen med dette tog.

Jeg forhørte mig hos stationspersonalet, om nogen kendte situationen på torpedostationen. Det var der ingen, der gjorde, men kasernen i Holbæk – det var vist artilleriet, der huserede der – var blevet besat af tyskere, vidste man.

Jeg besteg så min cykel for at sondere »terrænet«, men må indrømme, at jeg i dag ikke erindrer klart, om der var spor af tyskere ved kasernen. Artilleriskibet Niels Juel lå forøvrigt denne week-end i Holbæk, men det var jeg ikke klar over, for ellers havde jeg nok også forsøgt at orientere mig der.

Så cyklede jeg ud mod torpedostationen, og blev undervejs enig med mig selv om, at hvis den var besat af tyskere, så kunne jeg ikke rigtig se, hvad jeg havde at gøre der. Det sidste stykke af vejen ned gennem skoven var jeg derfor meget spændt og opmærksom, for man kunne ikke se stationen på nogen afstand, da vejen drejede umiddelbart inden og endte ved porten.

Men der var »fred og ingen fare«. Det eneste unormale var, at der foruden en værnepligtig nu også var en befalingsmand på vagt ved porten. Da jeg kom inden for, var det første jeg så, at minebådene og alle fartøjerne lå på deres ankerpladser, og al stationens personel tilsyneladende var ankommet og stod småsnakkende i grupper på gårdspladsen, eller gik formålsløse omkring.

Jeg blev naturligvis »overfaldet« for at få at vide, hvad jeg vidste, men kunne jo kun referere de rygter, jeg havde hørt.

Det var vel nu hen ved middagstid, og jeg gik op for at melde mig hos chefen. Han udspurgte mig, hvorfor jeg kom så sent, og hvad jeg iøvrigt vidste om situationen. Dertil kunne jeg jo kun svare, at jeg var kommet med det først opnåelige tog, efter at jeg var blevet purret, og så meddele de rygter, jeg havde hørt undervejs. Jeg forespurgte, hvad der skulle ske her, hvilke forholdsregler, der skulle træffes, men fik besked på, at jeg i lighed med alle andre blot skulle forholde mig afventende.

Og så gik snakken i messen, eller rettere underkvartermestrenes opholds- og spiserum, for messebetegnelsen var forbeholdt officerer og kvartermestre. Alle andre, der havde været på week-end, var tilsyneladende blevet alarmeret tidlig lørdag aften og var forlængst ankommet, så min forsinkede udpurring skyldtes nok, at jeg først var kommet hjem ud på morgenstunden. Men alle vidste tilsyneladende, at man havde sænket skibene på Holmen ved egen kraft, og alle var forargede over, at der intet var sket her. Minebådene med deres last og alle fartøjerne lå stadig på deres pladser, og alle torpedoer var intakte. Man fortalte, at nogle unge officerer fra Holbæk i morgenens løb havde henvendt sig, for at få et fartøj til at sejle til Sverige i, men var blevet pure afvist af chefen. Og det fortaltes, at chefen om morgenen, uvist af hvilken grund, havde kastet en privat pistol, altså ikke et registreret tjenestevåben, i vandet fra brohovedet.

Og dette alt imens, som vi erfarede senere, at Niels Juel under sit forsøg på at undslippe fra Holbæk kæmpede mod tyske fly, med dræbte til følge, og måtte på grund af overmagten grundsættes i Isefjordens yderbredning, nogle ganske få sømil her fra.

Efterhånden fik vi da hidset hinanden så meget op, at vi blev enige om at rette henvendelse til chefen om, at få lov til at sænke minebådene og at få chris-craften for at sejle til Sverige, det var der nogle stykker af os, der gerne ville. Desværre kunne vi ikke blot tage båden, da strømfordelerdækslet lå oppe i chefens pengeskab. Sådan blev alle fartøjer den sommer hver aften ved udskejning gjort »ukampdygtige«. Man sagde, at det var for at hindre tyveri, skønt der var vagt på, når fartøjerne ikke var i brug. Om natten havde man endda en geværbevæbnet skildvagt på dækket af den yderstliggende minebåd.

Nu var de fleste af underkvartermestrene jo torpedofolk, og de ville nødig lægge sig ud med chefen, for så kunne de godt afskrive enhver karrieremulighed, hvis der da nogen sinde blev noget, der hed en marine igen. Loddet faldt på mig, der jo ikke var fast knyttet til torpedokorpset, men jeg tror egentlig, at jeg havde en ret høj stjerne hos chefen, ellers havde jeg ikke fået jobbet to år i træk. Sidste år havde jeg da også fået nogle vældig fine bedømmelser, fik jeg at vide på personelkontoret. En kollega, jeg havde været sammen med det år og hvis kemi ikke stemte overens med Andresens, kom aldrig senere til tjeneste ved torpedovæsenet. Men han nåede da at blive pensioneret som orlogskaptajn efter mere end 40 års tjeneste i søværnet.

Nå, jeg skød hjertet op i livet og gik op og bankede på, og anmodede på korrekt militær vis om en samtale med chefen, og fik lov at komme ind og stå ret på tæppet. Jeg fremførte stilfærdigt mit ærinde, fortalte at vi var forundrede over, at der intet var foretaget her, mens man på Holmen sandsynligvis havde sænket skibene, vi kunne ikke forstå, at minebådene ikke skulle sænkes, og jeg anmodede om, at måtte tage cris-craften, da nogle af os gerne ville til Sverige.

Chefen blev overordentlig ophidset, nærmest hvid i ansigtet af raseri, og der blev talt med meget store bogstaver. Ordene husker jeg ikke helt nøjagtigt, men det var noget med, om vi da ikke havde tillid til vore officerer, om vi ikke troede, at han vidste bedst, hvad der tjente vor tarv, og underkvartermestrene skulle absolut ikke blande sig i hans dispositioner – og netop mig, som han havde forventninger til, hvad han så mente med det, – at jeg kunne finde på den slags. Og sådan fortsatte det lidt, til jeg fik besked på, at kunne gå.

Så måtte jeg jo overfor kammeraterne berette om det negative resultat, og de ørkesløse diskussioner om, at det var for galt osv. fortsatte.

Vi syntes stadig, at det var fantastisk, at intet skete eller blev iværksat. Chefen havde dog en telefon, så han kunne orientere sig i omverdenen. Denne telefon blev normalt betjent fra vagtstuen, men var nu konstant stillet op til chefen. Men intet skete. Folk drev hvileløse omkring, eller opholdt sig på deres lukafer, eller i messer og opholdsrum. Og man snakkede og snakkede endeløst om det samme emne: Hvad skal der ske, hvorfor gør vi ikke noget, hvorfor er vi her overhovedet, hvorfor går vi ikke blot osv. osv.?

Søndag den 29. august gik, alle undtagen vagten tørnede ind, men megen søvn blev det ikke til. Mandag morgen, 30. august, udpurring til normal tid, men man tørnede ikke til. Arbejdet var suspenderet, alle gik blot og ventede og ventede imellem måltiderne, de fleste udendørs. Intet skete, og de endeløse diskussioner fortsatte.

Så endelig hen mod skumringen hørtes en skramlende lyd. Først ganske svagt, men efterhånden højere og højere, som den kom nærmere ned gennem skoven. Der var ingen tvivl, var vi flere der blev enige om, det var den karakteristiske, raslende lyd fra et bæltekøretøj. Jeg tror hjertet slog et ekstra slag i livet på mange af os, man samledes i nærheden af hushjørnerne, og der blev en trykkende tavshed.

Hvordan ville de komme? Brase lige ind gennem ståltrådsporten og skyde på vagterne og alt, hvad der bevægede sig?

Fra porten kunne vi intet se, da vejen drejede umiddelfart foran. Da lyden kom helt nær, hørtes gennem den metalliske raslen lyden af hujende lyse drengestremmer, og pludselig drejer køretøjet om skovhjørnet ved porten i fuld firspring, kan man sige, og kusken holder hestene an. Det var natmanden og hans unge hjælpere, der kom for at tømme tønderne. Og hestevognens jernbeslåede hjul, og jerntøndernes raslen på ladet i rask trav på den stenede skovvej, var vor kampvogn. – Aldrig, tror jeg, har så mange været så bange for lyden af en lokumsvogn – En stilfærdig befriende latter, men vist også en vis flovhed, bredte sig.

Natmanden blev naturligvis »forhørt«, men om han bibragte os noget nyt om situationen, husker jeg ikke.

Og så gik livet videre på stationen som før i hel passiv venten. Vagten blev udstukket for natten, og ellers tørnede man ind for at få lidt søvn. Men svært var det, for foruden at være trykket af usikkerheden om, hvad der ville ske, og hvornår det ville ske, var vi vel alle optændt af indvendigt raseri og frustration over den påtvungne passivitet.

Sådan gik mandag den 30. august, og jeg mener, at tirsdag den 31. gik på nogenlunde samme måde, – dog uden natmandens besøg – og at det først var onsdag den 1. september, at tyskerne holdt deres indtog.

Om det nu var tirsdag eller onsdag, så holdt pludselig en lastbil med en mindre styrke af »de grønne« for porten, der blev åbnet af vagten. Anføreren bad om at tale med chefen, og efter en kortere konference blev der afholdt »afleveringsforretning«.

Alle håndvåben, der var vel en snes geværer nogle revolvere og en del ammunition, blev mønstret op efter lister og reglementer og afleveret i en dynge på gårdspladsen. Underkvartermestrene afleverede også deres tjenestesabler, der var statens ejendom, mens officerer og kvartermestre beholdt deres, der var privat ejendom. Jeg tror egentlig ikke, at det var tyskerne, der forlangte underkvartermestrenes sabler, men snarere, at de blev smidt på dyngen i en slags protest.

Således blev Torpedostationen ved Bramsnæsvig, efter at personellet havde gået uvirksomt rundt i 3-4 dage efter 29. august 1943, med 10 minebåde med indhold, fartøjer, torpedoer, håndvåben og ammunition, overleveret til tyskerne, uden at der var forsvundet eller gjort vold på så meget som en eneste skrue eller møtrik.

Det var min anden store skuffelse i den danske marines tjeneste.

Hvorfor tyskerne først kom til Bramsnæsvig flere dage efter 29. august, har jeg aldrig fundet ud af, og har da heller ikke prøvet på det. Men, at der har været et hul i en ellers vel tilrettelagt plan, kan der ikke herske tvivl om.

Om chefen holdt afskedstale, husker jeg ikke, men vi blev alle læsset i en bus, og under bevogtning kørt til København.

Og det var nok den mærkeligste bustur, jeg nogen sinde har oplevet. Stemningen var naturligvis meget trykket. Ingen sagde noget. Det var som om, vi i de sidste dage havde tærsket al den langhalm på situationen som kunne tærskes så vi nu var helt udtømte. Men tanker af alle mulige slags har jo nok kværnet i hovederne på os alle. Af mine egne forvirrede tanker husker jeg bl.a. at jeg kom til at tænke på en lille bog af kommandørkaptajn F.H. Kjølsen: »Vort Søværns Hæders- og Mindedage« (H. Hagerup 1942), som jeg netop havde anskaffet denne sommer, og på hvis titelblad, der stod den lille sætning: »Yd Dit Ypperste for Flaaden og Fædrelandet«. Nu var det som

om, det bare var et pittoresk bogstavrim på YY og FF. Og i tankerne gennemgik jeg alle de chefer, jeg havde tjent under i min hidtil 6-årige »karriere« i marinen, og hvordan de mon ville have taklet den nuværende situation og levet op til søofficersskolens stolte valgsprog: »Nec temere nec timide«, sædvanligvis oversat som »besindig men frygtløs«.

Mens disse og tusind andre tanker fløj gennem hovedet, nåede vi København, hvor værnepligtige, kvartermestre, underkvartermestre og mather blev interneret på Sundparkens Skole på Amager, og officererne vistnok på Holmen.

Det var sidste gang jeg så chefen.

Den første tid af interneringsperioden var vi helt afsondret fra omverdenen af skolegårdens mur med tyske vagtposter udenfor. Senere blev vi en time om dagen gelejdet til skolens nærliggende boldplads, hvor vi så, som i en anden zoologisk have, kunne beses af lokalbefolkningen, men samtidig havde mulighed for samtale med vore pårørende gennem trådhegnet.

I begyndelsen svirrede rygterne om alt, fra permanent internering i Danmark til deportation til tyske KZ-lejre. Senere fik vi overordentlig støtte og opmuntring af flådens chef, viceadmiral Vedel, der i sin egenskab af direktør for marineministeriet deltog i departementschefstyret, og dermed i de, som vi erfarede, overordentligt vanskelige forhandlinger med tyskerne om de militære interneredes skæbne.

Admiralen besøgte os, så ofte det var ham muligt, og orienterede om forløbet, der jo ikke altid var lige opmuntrende, som fx. tyskernes forsøg på at kæde frigivelsen af militærfangerne sammen med tilfangetagelsen af de danske jøder.

Som det er almindeligt kendt, slap vi bedre fra fangenskabet, end vi havde turdet håbe. Udover tort og nedværdigelse, led vi ingen over-last. Jeg tror vi blev løsladt den 21. oktober. Det var en mærkelig fornemmelse at kunne tage en sporvogn hjem, som en fri mand, hvis man da kunne kalde sig det i et besat land, hvor regeringen var sat ud af spillet, og hvor besættelsesmagtens kvælertag om befolkningen blev strammere og strammere.

Og så stod man der med en maritim/militær uddannelse på 6 år til ingen nytte – og hvad så?

En ting gjorde jeg mig klar. Jeg måtte forsøge at skaffe mig en fremtid, hvor jeg i vanskelige og afgørende situationer havde lidt mere hånd i hanke med egne forhold, end blot blindt at skulle adlyde andre mere eller mindre kompetente personer, for nu ikke at sige det for groft.

Jeg tilmeldte mig et studium på Købmandsskolen, og kom lidt senere med i lidt modstandsarbejde. Ikke noget særligt vildt og heltemodigt, men noget der kunne passes ved siden af læsningen. En militærgruppe under afsnit I, havneafsnittet i København, der først trådte i aktion den 4. maj 1945 om aftenen.

Efter majdagene og overstået eksamen på Købmandsskolen tiltrådte jeg igen tjenesten i marinen. Jeg stod jo stadig i nummer og var på lønningslisten.

Men jeg brød mig ikke mere om brødlugten i bageriet, og søgte min afsked. Den fik jeg, og blev så pr. samme dato, i.h.t. en netop vedtagen bemyndigelseslov for forsvarsministeren, genindkaldt til fortsat tjeneste.

Jeg sejlede herefter i minestrygere herunder et togt til England og Skotland for installation og afprøvning af noget nyt minestrygningsrej, indtil jeg i efteråret 1946 blev hjemsendt.

Gudmund Hansen
matrosunderkvartermester
Torpedostation

Maskinkadet indkaldt til 1. september

Som det vil fremgå af en skrivelse af 26. august 1943 fra Søofficersskolen til undertegnede beordredes jeg til at give møde på skolen den 1. september 1943 kl. 09.00 i henhold til min ansøgning om antagelse som Maskinkadet. Hvad der i virkeligheden kom til at ske for mig den 29. august 1943 vil jeg nu fortælle om, men forinden vil det være hensigtsmæssigt, at jeg redegør for en del andre hændelser i mit liv forud for den her omhandlede skæbnedato.

Af min forholds-attest fra Søværnskommandoens personelkontor af den 29. juli 1942 fremgår det, at jeg havde aftjent min værnepligt i Søværnet fra den 6. august 1941 til den 20. juli 1942 og herunder i 9 måneder at have været vp maskinist på Minestryger M.S.8., dette prægtige fartøj, som jeg altså var med til at bemande som den første besætning efter at det var indgået i Flådens tal som nybygning i 1941.

Godt nok kunne jeg spinde en meget lang ende om vore meritter under indefrysningen på Holmen med M.S.8. om vore natpatruljeringer i Øresund »for hindring af jødernes flugt til Sverige« – om strygningen af de magnetiske miner, som var nedkastede af Royal Air Force – om minesprængningen af vor 20 meter slæbemagnet, som Nakskov Skibsværft ikke havde tid til at reparere, fordi de havde så helvedes meget arbejde for tyskerne, men så talte vor chef, Søløjtnant Holm for alvor for dem med store bogstaver, men alt dette vil jeg nu, som gjort her, skøjte let hen over og blot slå fast, at jeg var blevet helt indstillet på, at jeg ville satse på at blive maskinmester i marinen. De dertil krævede forskellige eksamen havde jeg bestået, og ved års-skiftet 1943 var jeg kedelpasser på Masnedøværket, et job, som vitterligt krævede sin mand, idet vi næsten ikke havde andet at fyre med end »brunkul« eller rettere sagt nærmest jord. Der var to van-dreriste i hver kedel, og med lange tunge ragere måtte vi ideligt rive op i brændselet for at holde liv i de usle flammer, der udvikledes. Utroligt, at jeg overlevede, men det gjorde jeg altså, og pludselig fik jeg så et positivt svar på min maskinkadetansøgning, og mine forventninger var store, for nu kunne jeg bl.a. blive fri for det slavearbejde på Masnedøværket, hvorfra jeg opsagde mit job for fratrædelse den 28. august 1843!

Jo jo, de hvide handsker var blevet købt, og mine skjorter var ordnede efter de forskrifter jeg havde fået ved måltagningen af uniformen, og kort sagt så var jeg lige klar til at tage toget fra Vordingborg til København for der at begive mig ud til Holmen, men så skete der unægteligt noget forinden. Det svirrede med rygter om sære hændelser inde i København, men i Vordingborg kunne vi ikke få at vide, hvad der egentligt foregik derinde. Da jeg sent på dagen den 29. august fik telefonforbindelse med Holmen lød det ud af røret »Deutsche Wehrmacht« og mit svar go to hell faldt promte, idet jeg var klar over, at jeg ikke blev maskinkadet i denne omgang!!

Midt i maj måned i 1945 fik jeg et brev fra Søværnskommandoen hvori forespurgtes, om min ansøgning fortsat skulle tages til følge, men dette måtte jeg afstå fra, idet jeg havde fået hyre med M/T Esso Nyborg og dagen efter skulle afsted bound for USA

Efter sidenhen en glorværdig indsats i arbejdstilsynets tjeneste er jeg nu pensionist og kan 50 år efter den bevægede tid fryde mig over en meget flot model af minestrygeren M.S.8., som min broder har lavet til mig, og som er placeret oven på mit el-orgel i en glasmontre. Fartøjet er 47 cm langt og er en fantastisk tro kopi af det gode, skib. Det giver mange minder, når mit blik falder på skibsmodellen. Oven på et skab ved siden af orgelet står et stort fotografi af M.S.8. hængende i stropperne af en stor tysk flydekran. Jovist, de fik travlt på Holmen de s....s tyskere efter den 29. august 1943, men Den Kongelige Danske Marine måtte altså klare sig fremover uden min medvirken, og det er da heldigvis gået meget godt.

Max Edvard Rohr Hansen